

III

246

hantut

R
2064

R 4 III A 4485

III-240

IN EPI

STOLAM AD ROMA

nos Andrea Knopfen Coste-
rinēsis interpretatio, Ri-
ge apud Liunios præ-
lecta, ubi is pasto-
rē agit Ec-
clesiæ.

NON VETEREM ADHIBE-
to Lector transcriptorem, sed D.
Erasmi, quæ iam omnium sere ma-
nibus gestatur, idcirco non cura-
uimus his adnotatiōibus addendā.

M. D. XXV.

Seminarium amatud

N° 1845

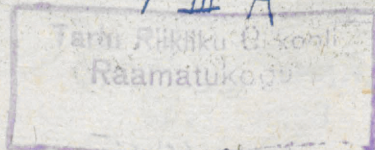
5XII 1922a.

AD LECTOREM IOAN-
nes Bugenhagius Po-
meranus.

Hosce Commentarios in epistolam Pauli ad Romanos, Ioannes Bruns ciuis Rigensis & ego obtulimus rectori Academiae Viuitenberg. Philippo Melanchthoni, rogantes ut si ipsi uideretur, liceret nobis eosdem in publicum adere. Respon- dit ille nobis primum in ijs locis, quos obiter in his uis- dit commentarijs sibi nihil uideri quod a uera theolo- gia esset alienum. Vbi uero audiuit, mihi ab ipso autho- re per literas ad me datas demãdatam esse prouinciã, ut hæc mea cura aderentur, datamq; auctoritatem mi- hi auferendi, adijciendi & immutandi, si alicubi neces- sarium fore iudicarem, haud grauatim edendi nobis permisit potestati. Proinde unũ hoc te non lateat opti- me lector, nempe si quandoq; hic aliquid tributum ui- deris illorum sententijs, qui ad integrum Pauli non po- tuerunt assequi sententiam, non esse sine iudicio tribu- tum. Expediebat auctori, ut dum publice hanc episto- lam apud Liuronios Rige interpretaretur, ubi nondũ aliquod simile tentatum fuerat, numero etiam, quod di- citur pugnaret. Habuit quidem frequentes auditores, sed ex ijs tamen aliquos infirmiores, apud quos minus ualisset, nisi aliquando etiam aliorum sententiam in- dicasset. Aeq; tamen ac nos non ignorat maledictum

4-III-A

4485 177929686

esse quicquid homines utcumq; sancti sentiunt diuinis uerbis & literis diuersum. Neq; hic unquam citatum inuenies quod literis sacris non probatur. Omnia ue- ro spiritali oculo committimus examinanda, necesse est enim probare spiritus num ex deo sint. At tu quis es, per deum eruditius, studium illorum, q̃ rei Euã- gelicæ bene uolunt. boni consule, quæ enim tu robusti- or minora ducis, fortasse proderunt in Christo nondũ grandæuis, & istorum quæ emitimus magna pars hinc ad Liuronios augetur, qui ista cupierunt, et iam pridem multi ex illis suis hæc manibus de-

scripserunt. Vale. Ex Viuitenber-
gã M. D. XXIII. in die
carnispruij, utinã potius
p̃ Christi spiritũ car-
nis a:fectibus q̃
carnium esu
priuare
mur.

Tartu Riikliku Raamatukogu.
Ajaloollise Usuteaduse
Semioori Raamatukogu

Nõ 1845

5. XII 1922 a.

Oris est apud artium humanarum,
hoc est, humano ingenio inuenta-
rum professores, ut eos quorū scri-
pta enarranda susceperint, pri-
mum laudibus uehant, quo audito-
res, & auscultando sint prompti-

res, & doctrinam auditam sensibus profundiorib. ab-
dant. Id quod in diuio Apostolo opus non est, quippe
quem toties diuino, & mendacij nescio ore commendat

Comenda- tum legimus, ut Acto. nono, Organum, inquit, domi-
tio diuina nus, electum mihi iste est, ut portet nomen meum corā
de diuio gentibus, & regibus, & filiis Israël; Felix Tharsensis
Paulo. cui tali contigit ore laudari. Et ibidem cap. 13. Ex om-
ni omnium discipulorum numero solus ad Euangelii
ebuccinandum seligitur, quippe qui non esset caupona-
turus uerbum domini, sed sincere, & quasi in dei con-
spectu praedicaturus. Sic enim habet scriptura: q. mi-
nistrantibus illis domino, dixit spiritus sanctus, segre-
gate mihi Barnabam, & Saulum in opus, ad quod as-
sumpsi eos. Hinc se complusculis in locis ex utero ma-
tris suae, à deo segregatum dicit in Euangelii filij eig.
Et Act. 14. Dux uerbi diuini dicitur. Et Act. 22. prae-
ceteris gentium Apostolus ordinatur. Ita enim habet
scriptura: Festina, inquit ei oranti in tēplo dñs, ueloci

ter exire Hierosolymis, quoniā non recipient uerbū tu-
um de me, uade ergo quoniā ego procul ad gentes mit-
tā te. His & huiusmodi testimonijs diuinis fretus, cōfi-
denter se audet gentiū Apostolū non uno in loco, p̄st̄-
teri, ut Ro. 11. Et 1. Tim. 2. Et diuus Pet. posterioris
suae ca. ult. hunc in modū Apostolū attollit. Quemad-
modū, inquit, dilectus frater noster Paulus, iuxta da-
tam sibi sapientiam scripsit uobis etiā in oībus ferme
epistolis suis, &c. Ad haec si quid ualent hominū com-
mendationes: D. Hiero. in Apolo. ad Pam. Quoties,
inquit, Paulū lego, uidetor mihi nō uerba audire, sed
tonitrua, & post pauca: Videntur in ea quaedā uerba
simplicia, & quasi innocentis hominis, ac rustici &
qui nec facere nec declinare nouit insidias, sed quocūq;
respexeris fulmina sunt, haeret in causa, capit omne qd
tetigit, tergum uertit, ut superet, fugā simulat, ut occi-
dat. Philippus Melanch. in adhorta. ad Paulinam phi-
sophiam ait: Redemptionis nostrae gratiā, adeoq; Chri-
stum ipsum ignoraremus, si Paulū orbi terrarū Deus
inuidisset. Neq; enim Christū nouisse est historia rerū
gestarū ab eo tenere, sed agnoscere ingentia beneficia,
quae per ipsum, in orbē terrarū deus Opt. Max. effu-
dit spiritū, scz, & absolute probitatis auctorē, & ar-
rabonē gratiae, quē ante hac nesciebat mortalitas. Fru-
stra diuinis legib. animū deuoueris, nisi Christum esse
Paulo magistro scias eū, à quo spūs petendus sit, amās

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

eorū quæ lege iubetur, deinde, & qui, si quid præter legem imbecillitate humana deliqueris, ignoscat. Et iterum. Satis amplum fructum feceris, si eum uel à limine salutaueris, Nam quod ad confirmandas & solidandas conscientias attinet, nemo Paulo præferendus est. Item Periclis orationē aiunt, solitā in auditorū animis, tenaces quosdā aculeos relinquere, huius dici nō pōt, ut fleat, ut uertat, ut rapiat, inflamet legentis animū. Dolet conscientia, cōsolatur, sollicitat cupiditas genialis, uocat in uiam, retinet ne frēna relaxes egrescenti animo, illum ipsum ostentat Christum qui seruet, denique quicquid morborū animū fatigat, ab hoc pete præsentaneū remediū. Item Erasmus Roterod. in epistola ad Erhardum Episcopū Leodicensem. Corarius pontifex peripsē mundi, sed electū Christi organum, cuius humili sublimitate & facunda infantia, atq; eloquenti balbutie, suum nomen uoluit, per superstitosam Iudeam, per eruditissimam Græciam, per regnorum omnium reginam Romam, illustrari. In quem uere committit, quod olim in Periclem, nī fallor, dictum est, fulgurat, tonat, ac miscet, non Græciam modo, quemadmodum ille, uerum etiam uniuersum terrarū orbem. Sed quid opus est hominum cōmendationibus, quem scrutator cordium deus commendauit. Quem autē ille cōmendauerit, is demum probatus, ut ipse ait Apostolus. Proinde hæc super Apostoli cōmendatione satis sint.

Act. 18.

1. Corint. 4

Rom. 2.

1. Co. 10.

ARGVMENTVM

EPISTOLAE.

ARGVMENTVM uberius contextuit Erasmus, præsius autem est huiusmodi, Nempe quod & Iudæos, & gentes, qui sub fidem Christi in Christianismum coierant docet esse diuine legis præuaticatores. Nec Iudæis profuisse legē scriptam, nec gentibus legem mentibus humanis diuinitus insculptam, quam natura uocant, sed utrosque esse coram deo reos, id quod facit multis scripturarum testimonijs. Deinde utrisque proponit per fidem iustificationem CHRISTVM qui est finis, id est, perfectio legis ad iustitiam omni credenti, qui & peccata donat & spiritum iustificantem impartit, qui affectus nostros immutat, ut efficiamur noua creatura; & sumus non tantum operibus iusti, in oculis hominum, quod lex extorquet, sed etiam intus mente & affectibus, quos deus scrutatur, quod solus spiritus CHRISTI facit, qui in quos insilierit, transformat in nos homines, quemadmodum ait Samuël Sauli. Proinde quamuis per solam in Christo fidem iusti sumus in oculis dei, nec opera conferant iustitiam, ex quib. 1. Reg. 10. non iustificabitur ulla caro coram deo, tamē quia adhuc carne grauati sumus impura, et uindictur iustificatio, donec mortale hoc induerit immortalitatē, Do. Rom. 3. cet postremo ut eam honestis studijs mētī subiiciamus. 1. Corin. 13

IN EPISTOLAM AD ROMANOS.

Gala. 5. Et ne putemus gratiæ dei prædicationem à bonis ope-
rib. cessationem, & ita libertatem nostram, qua Chri-
1. Petri. 2. stus nos liberauit, mutemus in occasionem carni, ut eã
Ephe. 4. faciamus nobis uelamen malitiæ, moralem locũ uarie
tractat. Sub finem monet tolerandos infirmos, ac sup-
stitiosulos, donec & ipsi adolecant in Christo in uirũ
perfectũ. Scripta est Epistola ex Corinthis urbe Acha-
iæ, per Phœben feminam Cenchrensem Romam mis-
sa ab Apostolo. Tuetur autem & attollit in hac episto-
la potissimum, quemadmodum & illa ad Galatas, con-
tra operarios pharisaicos, fidei, id est, consequendæ sa-
lutis fiduciam in Christum, gloriam, ostendens illam so-
lam iustificare. Opera autem iustificationum, hoc est,
Matth. 12. bonæ arboris esse fructus, citra fidem autem peccata
esse, quantumuis speciosa & magnifica sint
Rom. 12. in oculis hominum. Quia quicquid non
Hebre. 11. est ex fide, peccatum est, &
sine ea placere nemo
potest Deo.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

C A P V T . I.

PAVLVS SERVVS IE-
su Christi. Epigraphi est, hoc
est, Epistolæ inscriptio, cõstãs
sue auctoritatis commendatio
ne, & eorũ ad quos scribit pie-
tatis, magis autem Christi &
Euãgelij laudibus. PAVLVVS,

De nomine Pauli multa à multis dicuntur. Nam non-
nulli inter quos Hiero. in cõmentario Epistolæ ad Phi-
lemonem putat eũ à Sergio Paulo procõsule, uiro pru-
dente, quẽ Paulus Christo lucrificet, appellationẽ tra-
here, sed hos acta apostolica conuincunt, quæ haud ob-
scure indicant Pauli nomen Apostolo fuisse anteq̃ ille
Christũ agnosceret. Alij binominem eũ putant fuisse,
de quorũ numero Origenes, quemadmodũ Matthæ-
us, qui & Leui dictus est. Vero aut̃ propius est, quod
à Iudæis quidem hebræo nomine Saul uocatus sit, Gen-
tile autẽ, & Rromanũ nomen assumpsit, quod genti-
um esset Apostolus.

SERVVS IESV CHRISTI.

Id est, minister. 1. Corin. 5. statim aut̃ in ipso exor-
dio suum agit negotiũ. Nã cum se seruũ dicit, signifi-
cat se non suũ negotiũ agere, quemadmodũ illi, qui uen-
tris causa, sub uerbi dei prætextu, uulgus expilant, aut
q̃ sue gloriæ, et famæ pruriginẽ sectantur. Deinde cum

Triplex
opinio de
noie Pauli.
Act. 15

Paulus ser-
uus.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

subijcit Iesu Christi, excludit et Moſen, et omēs mortales, quorū Apof. non uult haberi, quippe q̄ tantū terrē nā docere poſſunt. Quē autē deus miſit, hic uerba Dei loquitur. Insuper à deo miſſus Moſes .i. lex ducit quidē nos in peccati cognitionē, reosq; nos agit, uerū peccatū non donat, nec iuſtitia cōfert. Vtrunq; autē Chriſtus præſtat. Quia lex p̄ Moſen data eſt, gratia autē et ueritas p̄ Ieſum Chriſtū facta eſt. Deinde cū adiijc̄ Clītos .i. uocatus, & meritū ſuum excludit, et germanum ſe ſignificat Apof. ſolum. Iuxta illud: Nemo ſibi ſumat honorem, niſi qui uocatur à deo tanq̄ Aaron. Itidē uocatos eſſe oportet, quotquot hoc munus obeunt. Vocatur autem dum non queſita occasione, uel per Eccleſiam, uel ipſum deum, ad hoc munus ſeliguntur.

MVNVS APOSTOLICVM.

Apoſtolus latine interpretatur legatus, ſeu miſſus, iuxta illud: Quō prædicabūt, niſi mittātur? Quo noīe libenter utitur Paulus, ſc̄z, ut conſentia noſtræ certa ſint, nos ex eo nō hōis, ſed dei uerbū audire, quo ſanātur mentes noſtræ ſicut ſcriptū eſt: Miſit uerbū ſuū et ſanauit eos, hinc alibi: Pro Chriſto, inquit, legatioē ſum **2. Corin. 5.** gimus, & ipſe dñs: Qui, inquit, uos audit, me audit. **Luce. 10.** Ob id ad Theſſa. laudat quōd accepſent prædicationē ſuā, nō ut uerbū hōis, ſed ſicut uere eſt, uerbū Dei.

SEGREGATVS.

Alludit ad ſactionē ſuā, quā in Iudaismo ſectabatur. **Philip. 3.** Nēpe q̄ erat phariſæus iuxta legē: Qui ſic appella-

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

batur ab Hebræa uoce Phares, quōd ob inſignē uitæ ſanctimoniā, et doctrinā, ſemoti, ſeparatig; haberi, à uulgo uellēt. Cæpit igitur uere eſſe in Chriſto, qd̄ nomine tantū erat in Iudaismo. Nēpe ſemoti, à lege, ad Euāgeliū, à Moſe ad Chriſtū, à fiducia operū, ad fidē IN EVANGELIUM DEI. (gratiā.

Obſerua hic munus ſunctionis apoſtolice, et eorum qui ſuccedūt Apoſtoliſ, quod eis dñs iniungit, prædicare, inquit, Euāgeliū omni creaturæ. Et Petro, ter amorē profeſſo, paſce, inquit, agnos meos. EVANGELION autē, apud Græcos, promiſcuā habet ſignificationē. Pro felici nūcio ac præcone rerū bene geſtarū, et pro præmio, quod datur felicia nūciantibus. Priori modo hic accipiendū eſt. Quid n. latius, aut incundius auditui, quā dei filiū in terras delapſum pro noſtris ſcleribus expiādis, occubiſſe, ac hoſtiā oībus ſeculis cōſummatā, ſe obtuliſſe, & celū aperuiſſe, & arrabonē ſpiritū ſuum nobis, præſtare credentibus? Obſeruabis autē, q̄ inter euāgeliū, id eſt, inter promiſſiōes diuinas, et legē, id eſt, præcepta interſit. Nā his duobus totius ſcripturæ ſumma cōprehēditur. Lex tanquā exactor extorquet, ſic hoc, et hoc alioqui dānaberis, et ita nos ſemp̄ reos agit, quia præcepit, qd̄ nr̄is conatib; præſtare nō poſſumus. Euāgeliū autē nihil, niſi fidē in Chriſtū exi- **Act. 15.** git. In quē ſi te totū cōijcis iā iuſtus es. Quia fide puri- **2. Corin. 5.** ficat deus corda credentiū. Lex dicit peccator es, de- **Gala. 3.** ſperas, dannare. Euangelium, crede in Chriſtū et iam

Marc. ul. i.
Ioan. ul. i.

Eſa. 55.

Act. 15.

2. Corin. 5.

Gala. 3.

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

iustificatus es, quia ille factus est pro nobis peccatū et maledictum, hoc est, hostia p peccatis & maledictis, ut nos essemus dei iustitia per illū, & ut ille nobis cōmunicaret, quicquid lex extorquere nō potuit. Lex dicit fac, quod inbeo, Fides aut ex Euangelio cōcepta, dadi cit deo, quod iubet. Et quod lex mūdō imperat, hoc Euangelii credēdo impetrat. Tali aut fide prāditus, nō potest nō amasse deū, à quo tanta beneficia immerti

Nota qd sit tus est cōsecutus. Proinde semp cauet, ne tam benignū bene opari parentem prudens offendat, et tali timore incipit operari bonū, nō coactus, sed libera charitate, et id demū Euangelii est bñ operari. Proinde Euāgelii nihil exigit nisi si nihil exigit dē. Quemadmodū ait dñs Io. 6. et mox subiūgitur hic, re prāter si quod ē potētia dei &c. et alibi, uerbū ueritatis et salutis nostrae illud uocat, qd' solū ex corde, et uere nos bonos reddit. Cum lex. i. prācepta uel desperare cogāt,

Opera sine uel in operū externorū hypocrisin adigāt. Opa autē **affectibus.** sine affectib. falsam iustitiā persuasionē, et inflationē, in corde, nobis erigit, et ita resistere deū nobis faciūt.

Fides Econtrario fides iustitiā suā p stercore ducēs, miseri **Philip. 3.** cordiā semp suspirat, & ob id consequitur gratiā, qd deus superbis resistit, & esurientes implet bonis. DEI. dei aut addit, ne de promisorū magnitudine diffidamus, ut est humana fragilitas meticulosa.

PER PROPHETAS.

Obserua ex hoc loco Euāgelii nō tantū id esse, qd

AND. KMOP. INTERPRETATIO.

nobis prodiderūt Euangelistae, & Apostoli, sed Euāgelii esse in scripturis, qdquid usq est diuinariū pmissi onum, quas per filiū suum credentibus prāstitit deus. Econtrario legē quicquid ex actionē sonat. Quemadmodum illa sunt, quae dñs Mat. 5. 6. 7. capitibus, legem interpretans, terribiliter cōminatur. Lex nos ipsos nobis ob oculos ponit, at desperantes de conatu et iustitia nostra ardentius Christi gratiā amplectamur. Quā si sitis, & esuris iam habes spiritū iustificantē, purgantē, & nouos affectus largientem, et ita lex pedagoga noster est ad Christū. An non Euāgelii. i. letū, felixq; nuntiū, quod per ipsum legislatorē dicitur. Dominator dñs, misericors & clemens, patiens, & multa miserationis &c. & propitius ero iniquitatibus eorū, et peccatorū eorū nō recordabor amplius. Et parcam eis, sicut parcat uir filio suo seruienti sibi. Econtrario, an nō Lex quod ait dñs? Qui dicit fratri suo fatue &c.

GENITVS.

Ambrosius et uetus interpres factus legit, quod nō multū dissonat, mō factus est, pro, esse coepit accipiamus. Is enim, qui semper erat deus, homo esse coepit, sicut scriptum est: Verbum caro factum est. Ioan. 1.

SEMINI DAVID.

Iuxta illud psalmi, Iurauit dominus David ueritatē, Psal. 131. &c. Et cū dormieris cū patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, et firmabo 2. Reg. 7.

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

Esa. 9.

Mat. 21.

Osiana.

2. Timo. 2.

Nota gemi
nā Christi
naturam.

1. Corin. 15

Spūs sancti
ficationis p
spūitu san
ctificante.

regnum eius, et stabiliā thronum eius usq; in sempiter
num. Et Esa. Super solū Dauid, et sup regnū eis sede
bit etc. Luc. 1. Dabit, inquit, angelus illi dñs deus sedē
Dauid etc. Et pueri in solennī illa acclamationē. Osia
na. i. bene cōmoda, et p̄speritatē impartī filio Dauid.
Et memento Iesum Christū resurrexisse a mortuis ex
CVM POTENTIA. (Semine Dauid.

Christi geminā in eodē hypostasi naturā, adeoq; to
tius Euāgelij summā. Nēpe Christū uerū esse deū, quē
et seruare et beare ualeat, hoīemq; qui in lucem uitae
p̄ae coelitus descēderit mortalib; mira uerborū empha
si describit. Caro et eius infirmitas declarāt eū homi
nē fuisse ex semine Dauid, qui et mori potuit, et pro
peccatis nostris satisfacere, naturāq; deo in se reconci
liare. Potentia autē miraculorū, spiritus omnia sanctifi
cans, quem tanq; deus, ac dei filius apostolis, et omnia
bus impartit fidelibus, et praecipue q; suapte uirtute, ex
mortuis primus reuixit, idq; nō uni sibi, sed toti hūanāe
naturae. Sicut enim per hominē mors et c. Hec inquā
uere declarāt eum deū esse, qui et peccatū abole
re, iustificare, spiritū cōmunicare, seruare, beatitudi
nem, adeoq; ad eā omnia necessaria, ualeat praestare,
ut nihil extra eū desyderemus. Spūs autē sanctificatio
nis pro spiritu sanctificante dictū est more Hebraeis, et
uiris Apostolicis familiari, sicut filius perditionis, pro
filio perduto, ciuitas sanctitatis, p ciuitate sancta.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

GRATIAM.

Grā p quo in Græcis ē, Charis paulinū est uocabu
lū, interdū significās bñficiū, quod gratuito confertur,
ut hoc loco, nōnunq; fauorē, ut infra, grā uobis et pax.

VT OBEDIATUR FIDEI.

Vide ad quid praedicādū misi sint Apostoli. Nēpe,
ut obediatur fidei. i. ut grato anō bñficiū cōplectas
mur, quod p Christū coelestis pater nobis cōtulit, nec
id curiosis miraculis, ut Iudei, qui signa petūt, nec hūa
nīs rationibus, ut Græci, qui sapientiā quærūt, sed sim
plici obedientia, et grata mēte cōplectamur promissio
nes dei, p fidē in Christū, ut spes salutis nostrae sit in
deo, qui fallere nō nouit, et nō in opib; et iustitijs no
stris, ex quib; nemo iustificatur. Et sane gratia Deo,
qui nō potuit firmis salutis fundamentū ponere, quā
seipsum, hinc Apostolus publice, et per domos quoti
die in deū resipiscentiā, et fidem in dominum Iesum
ait se testificatum esse. Huic fidei reluctātur operarij,
qui suis meritis regnū dei expugnare uolunt, idcirco
reluctantur Euāgelicæ gratiae, stulto zelo, nolūtq; lu
men gratiae Christū, suo affectu, et iudicio carnis pre
ualere. Et ita se putantes pro deo agere, contra deum
agunt, stulto zelo, quemadmodū de Iudeis ait Aposto.

VOCATI.

Vocatiōis uocabulū frequens est in scripturis, pro
quacūq; occasione quae alicui obuenit nō quæsitā, aut
sperata, quemadmodum salus per fidem, in Christū,

1. Corint. 1.

Rom. 3.

Gala. 2.

Ast. 12.

Rom. 12.

IN EPISTOLAM PAVLI AD ROMANOS

gentibus per Apostolos est prædicata, quam sibi soli
Iudei pollicebantur.

DILECTIS DEI.

1. Ioan. 4. Omnem iustitiã nostrã adeoq; & meritũ operũ nõ
strorũ deus præuenit, ut hic est cernere, qui diligit nos
anteq; eũ agnoscamus. Ipse, inquit, Ioan. prior dilexit
nos, & misit filiũ suum, propitiationẽ pro peccatis no-
stris. Et quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Non ex
Cõtra opẽ go. oportet opinari quod nostris studijs ualeamus deũ
rarios no- nobis propitiũ reddere per opã, quẽ per fidem propi-
ta. tiũ agnoscere oportet, et demũ in fide opari, ut omnia
sint gratiã dei præuenientis, non nostrẽ uirtutis me-
rentis. Nã buccinatores operũ nõ est agnitus in ex-
tremo illo examine. Est ergo locus contra operarios.

SANCTIS.

Sãcti dicũtur et sunt, in Christo renati et ueteri Adã
mo execti, ac in sanctissimi sanctissima corporis Chri-
sti membra adoptati. Quid enĩ sanctius Christo, et cor-
pore eius Ecclesiã? Hinc est articulus ille fidei: Sanctã
ecclesiã catholicã. Certissimos igitur nos esse oportet,
quod habeamus deũ patrẽ in omnib. propitiũ, cũ eius
promissiões, oĩa sanctificãtes, earũq; signa simus cõse-
cuti. Proinde licet necdũ simus toti à peccato iustifica-
ti, sed sentiamus adhuc luctantem, in nobis cũ spũ car-
nẽ, inustamen p fidem Christo iuncti sumus, q promi-
sit nobis et iustificationẽ, et salutẽ. Qui, inquit, credi-
derit &c.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

derit &c. Huic pmissiõni inherentes, ac in ea quotidie
fidẽ alentes, indies iustificamur & morimur pctõ, ut
iusticiã uiuamus. Ut tandẽ baptismus noster in morte
cõpleatur, quãdo prorsus peccatum & cõcupiscentia
eius, in membris nostris morietur, & erimus toti noua
creatura: interim nomẽ habemus sanctorũ, sicut par-
uulus dñiũ. Hæres qdẽ ille est oĩm, sed nõ differt à ser-
uo, donec ad maturã etatẽ adoleuerit. Ita & nos in cu-
rã quidẽ sumus assumpti à celesti medico, & de sanita-
te certi sumus, licet necdum toti simus sani. Proinde si
quãdo in uitium plabimur p resipiscentiã protinus ad
baptismi promissiõnẽ est redeundũ, donec, ut iã dictum
est, ille in morte cõpleatur, interim nos in uitã nouita-
te ambulare oportet, ut ait apostolus. Proinde uiderint
qd sanctimonie nobis supaddere poterint unctionibus
suis exteriũs nõnulli, qui spiritu dei, oĩa sanctificante, in
baptismo sumus uncti. Hactenus autem inscriptio.

GRATIA VOBIS ET PAX.

Hæc duo semp solet Paulus precari fidelibus. Gratiã
& pacẽ. Est aut gratia nõ ficta quedã in corde nostro
qescens charitas, aut qualitas animæ infusa, ut scholasti-
ci somniãt, sed cognitio misericordiẽ & benignitatis di-
uine, ac uoluntatis illius, qua nostri misertus est, in ipso
deo locum habens, quã nobis, per spiritũ suum etiam
profunda dei scrutantẽ, reuelat, Ipse enim testimoniũ
perhibet spiritui nostro, quod sumus filij dei, qui donũ
dei ist, cuius opera in cordibus nostris sunt iustitia, pax

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

fides &c. Quemadmodum qui in dignatione est principis alicuius non dicit quod intra se habeat aliquid positum, quod gratiam principis uocet, sed bonum fauorem, quod signis, aut uerbis, ex principe cognouit, gratiam uocat. Eodem modo spiritus sanctus dei donum, per fidem conceptus, dicitur, quod deum habeamus clementem patrem per Christum, nec sicut existimabamus, quam lemque nobis dicitur conscientia iratum. Ex hac autem cognitione nascitur pax, id est, conscientie tranquillitas, quam omnes querunt, soli diuinis promissionibus credentes inueniunt, quemadmodum infra, iustificati igitur fide, pacem habemus a deo. Hæc est illa beata tranquillitas, quæ est quasi iuge conuiuium. Adeoque et ipse spiritus sanctus clamans in cordibus nostris: Abba pater. Hanc consecuti ex libera charitate, ipsiusque spiritus ductu, eo per impetum rapiuntur ad bona facienda, quo per concupiscentiam ad mala rapimur. De hac pace est semper intelligenda scriptura, toties mentionem faciens, Vt pacis non erit finis. Et orietur in diebus eius iustitia, et abundantia pacis, et pax super Israel. Nam in mundo tantum pressuram habemus, cum militia sit uita hominis super terram. At interna, quæ omnem sensum superat, etiam in medijs afflictionibus consolatur credentes. In summa, Gratia nihil aliud est, nisi condonatio seu remissio peccati, quam dei donum, ipse spiritus sanctus regenerans, et sanctificans corda credentium, sequitur. Iuxta illud: Emitte spiritum tuum et creabuntur.

Esai. 9.
Psa. 71.
Psa. 124.
Ioan. 15.
Iob 7.
Philip. 4.

i. Iod.
Cōtr.
rario
ta.

Pax.

Roma. 5.
Prouer. 15

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

PATRE NOSTRO.

Dei nomen non audit natura sine maximo horrore et pauore, ut puta quem scit sibi propter mandati prauaricationem insensum. Idcirco Apostolus dei nomini, patris nomen subiungit, quo nullum est dulcius conscientijs, diffidentia laborantibus.

PRIMUM QUIDEM.

Hæc est narratio, quæ primam gratias agit deo, sed per Christum, docens uidelicet nihil patri gratum esse, quod Christus sacerdos in æternum non obtulerit illi. Ob fidem autem Romanorum gratias agit, quemadmodum et pro Ephesiorum, quod ea sola sit melius, per quod dei gratiam, adeoque et Christum ipsum concipiamus. Ex quibus discimus fidem dei esse donum, quemadmodum ad Philip. ait. Vobis datum est a Deo, ut non tantum credatis in Christum, sed etiam ut pro illis patiamini.

Ephe. 1.

Philip. 1.

TESTIS EST MIHI DEVS.

Vt maius Romanorum erga se desiderium excitet, affectum suum, quo erga eos flagrabat, aperit, iurando deum testem citans. Verum cum dominus omnino iurare prohibuerit, nunc Paulus præcepto domini satisficit, et hoc loco, et alijs plerisque, iurans? Pro quo sciendum, iuramenti religionem in eo esse, quod deus uerax est, ita et nos uerum uel polliceamur, uel dicamus. Proinde ob dei gloriam uel proximi salutem, aut etiam nostram ipsius iurare, nihil officit. Sic Paulus aliquoties

Mat. 5.
2. Corint. 1.
Gala. 1.
Iuramenti
religio.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

iuravit in suis Epistolis. Referebat enim gloria dei bene sentire de Paulo gentes & iudeos, cuius legatione ille fungebatur. Sic & propheta iurarunt, quia refert gloria dei & nostrae salutis credere uaticinijs illius.

QVEM COLO SPIRITU MEO.

Spiritu deo seruendum est, non in uestibus, caluitio, aut escarum delectu, quemadmodum faciunt hypocritae. Quia regnum dei intra nos est, Deus est spiritus, & spiritu uult adorari, & coli, ut ait dominus ad Samaritanos. Hinc alibi Apostolus: Nos, inquit, sumus circumcisio, quod spiritu seruiamus deo. Deinde subiungit, in Euangelio filij, Euangelium ut dictum est, potissimum respicit diuinas promissiones. Proinde deo in Euangelio filij eius seruiamus, dum promissiones per filium nobis factas exemplo beati senis, grata, & indubitata fide amplectimur. Hoc est enim opus dei, ut credamus in eum quem ille misit. Seruiamus & deo in Euangelio, dum illud fratribus nostris ignorantibus communicamus. Non uult enim dominus talentum uerbi sui, apud uos sine fructu esse, sed ut proximum nostrum, per illud ei lucrificamus, illudque cum gaudio referamus.

VOLENTE DEO.

Annota ex hoc loco, quomodo nulli certo operi, quantumuis sancto, nos oportet obstringi, praesertim in negotio Euangelico, ac ministerio uerbi, quemadmodum uetus est Apostolus in Asia loqui uerbum domini, in Macedonia etiam uisione monitus uenire, sed omnem

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

solicitudinem nostram in deum proicere, cui adeo curae sumus, ut etiam capillos capitis nostri habeat numeratos. Ergo oportet, ut occasione habita consilium patris nostri diligenter uenemur, & reiecta cupiditate nostra, sic nos comparemus, ut libenter sequamur, quocumque nos uocauerit dominus. Et quod hoc animo, praeditus est, ille quicquid in manus inciderit, uiriliter aggrediatur, & ad similitudinem beatae arboris, det fructum in tempore suo.

DONVM SPIRITUALE.

Donum spirituale est, quod spiritum alit, ac fouet, illud autem fides est. Quemadmodum & subiungens exponit per mutuam fidem. Illa enim in abditijs huius cordis secessu latet, quemadmodum scriptum est: Corde creditur ad iustitiam. Fidem autem iam prius in illis commendarat, quam nunc uult sua praesentia confirmare, ut si quid adhuc in illis desideraretur, illud praesentes ex praesente agnoscerent, & ita mutuis se consolationibus subleuarent.

PROPOSVERAM.

Annota ut uerum sit illud Prophetae: Cor hominis disponit uiam, sed domini est dirigere gressus eius. Atque id iterum memineris, quod paulo ante dictum est. Nepe ut nihil humano impetu, aut consilio, aut tua cupiditate, hoc est, non quae sit occasio oblatione, aggrediaris. Monet ergo hic locus expectanda esse uocationem.

QVO FRUCTVM ALIQVEM.

1. Ioa.

Cōtr.
rario
ta.

Lu. 17.

Ioan. 4.

Phil. 3.

Euangelium
quid respiciat.

Rom. 4.
Ioan. 6.

Actu. 15.

1. Petri. 5.
Luc. 12.

Donum spirituale fides.

Roma. 10.

Prouer. 16.
Hier. 10.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

Si lucratur domino fratrem, quoties argutus, et mo-
 Matth. 18. nitus à nobis, respuerit. An non ingens fructus (à po-
 pulosam urbem ad dominum conuertere? Hinc alibi:
 1. Tessa. 2. Quæ est, inquit, spes nostra, & gaudium & coronæ
 gloriæ, nonne uos ante dominum Iesum?

GRAECIS.

Ineuleat hoc ob Iudeos, qui Euangelij gratiam ad
 se solos putabant spectare, nec idolatras gentes in eius
 consortiū admit. endas. In qua opinione et Apostolos
 aliquā diu ipsos fuisse constat. Quod Petrus Cornelii
 baptizare noluit, nisi cœlesti uisione monitus. Græcos
 aut pro quibusuis genibus humana philosophia instru-
 ctas dicit, quemadmodū barbaros hūanarū artium igna-
 ros. Turgebant enim Græci humanis discipulis, ac cæ-
 teras nationes tanq̃ barbaras, ac rudes præ se fastidie-
 bant. Eo aut tempore penè totus orbis, ob monarchiā
 Romanorū græce loquebatur. Nam ob id Apostolus
 Romanis non latina, sed Græce scripsit.

RVDIBVS ET ERVDITIS.

Euangelium non discernit inter rusticānum Pe-
 trum, et Dionysium philosophum, Fidem enim solam,
 ex simplici corde profectam, requirit, quemadmodum
 scriptum est: Domine oculi tui respiciunt fidem, non
 scientiam instantem.

DEBITOR SVM.

Vel bicuide Apostolorum, & eorum successorum
 officium ministerium esse, nō dominiū, quemadmodum

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

alibi: Sic, inquit, nos existimet homo, ut ministros Chri-
 sti, Proinde Ecclesiæ magistratus omnibus debet.

1. Corin. 4

NON ENIM ME PVDET.

Minutula res, imò ridicula uidetur prædicatio Euan-
 gelij in oculis incredulorum, præsertim sapientum, ac
 potentium huius mundi, quales tunc erant Romani.
 Nempe quod eius nomine prædicatur peccatorum re-
 missio, qui ipse perinde atque sceleratus in crucem sub-
 latus est, & quod eius nomine salus ac uita annuncia-
 tur æterna, qui ipse morti crudelissime est addictus Ri-
 dicula, inquam, res hæc uidetur in oculis incredulorū
 & stultitia, ut alibi ait, sed per eam deo placuit saluos
 facere credentes. Ut in stultitia mundus agnoscat de-
 um, quem in sapientia agnoscere non potuit. Proinde
 potentia Dei est Euangelium ad salutem præstandam
 credentibus, hinc ait: Non me pudet &c. q. d. quantū-
 uis leuiculum & minutulum uideatur foris Euangeli-
 um, intus tamen habet uirtutem conferendi spiritus,
 quod nec lex, nec humana philosophia potest. Et ipse
 dominus, qui inquit, me erubuerit, & sermones meos
 coram hominibus, huius pudebit & filium hominis.

1. Corin. 1

Lucæ. 9

Marc. 9.

OMNI CREDENTI.

Fides præcipium est, & fundamentum iustificati-
 onis, sine qua impossibile est placere deo, & sine qua
 quicquid facinus, peccatum est, imò ipsa est dei iusti-
 tia, id est, per quam deus iustificat.

Fides.

Heb. 11.

Roma. 14.

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

IUDAEI SIMVL ET GRAECI.

Sub Iudaeo & graeco utrumq; complexus est populus iudaicum scilicet, & gentilem. Primo autem, anno tante Erasmo, hoc loco significat potissimum, q. Iudaeis promissus sit Christus, ac salus ex illis prodierit. Graeci autem praeter ceteris gentibus sapientia erant illustres.

Ioan. 4.

IUSTITIA ENIM DEI patefit.

Iustitia dei bifariam patefit, per Euangelium, cum q. deum iustum declarat in promissis suis, dum praestat per Christum credentibus, quicquid olim patribus et prophetis promiserat. Deinde dum gratis iustificat impium. i. per solam fidem, sine omnibus operibus peccata donat, & iustitiam confert, ut non nitamur iustitiae nostrae, quae est tanquam pannus mulieris menstruo polluta, sed illi quam deus per Christum praestat, quemadmodum alibi ait. Ut inueniar in illo non habens iustitiam meam, quae est ex lege, sed illam quae ex fide Iesu Christi.

Act. 13.

Esa. 54.

Phil. 3.

EX FIDE IN FIDEM.

Id est, ex imperfecta fide ad perfectiorem. 2. Corin. tertio, à gloria in gloriam, Psal. 83. de uirtute in uirtutem. Subinde enim crescit per Euangelium fides nostra, donec crescamus in uirum perfectum, Eph. quarto. Non enim beati qui saturi sunt, sed qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quae est per fidem.

IUSTVS EX FIDE.

Bifariam potest exponi. Ut sit, iustus uicturus est ex fide, id est, consecuturus est uitam, non ob opera sua,

AND. KNOP. INTERPRETATIO:

sed quod credit promissionibus diuinis, deoq; non sibi nititur. Vel iustus non ex operibus, ex quibus nemo iustificatur coram deo, sed ex fide in Christum, qui est perfectio legis, ad iustitiam omni credenti, is inquam iustus uicturus est, id est, uitam consecuturus. Quia sic deus dilexit mundum &c.

Roma. 1.

Roma. 10.

Ioan. tertio.

PALAM FIT ENIM IRA DEI.

Ante proditum Euangelium Christi, in solos Iudeos uidebatur seuire diuina ultio, quam hic ex consuetudine sermonis Hebraici, iram uocat, Nunc autem immanescit ex Euangelij praedicatione, deo ex aequo, omnes homines curae esse, eumq; uel impios, hoc est, sibi non fidentes, timētes, colentes, amantes, dulciq; affectu erga se propensos (haec enim omnia impietatis uocabula complectitur) damnaturum, uel pios & fideles seruaturum.

Ira.

Impietas.

QVI VERITATEM in iniustitia detinent.

Sentit Apostolus ueritatem dei à philosophis, adeoque omnibus hominibus cognitam quidem esse, quantum humani ingenio sciri de ea potest, sed illi eam ad iniustitiam accommodarunt, dum deo, ob eam gratias non egerunt, sed sibi tantum inde placebant, & apud sese turgebant, ingenio ac industriae suae tribuentes, quod deo acceptum ferri oportuit. Metuendum proinde & nobis, ne si Deus gentes, quod se cognito gratias non egerunt, tradidit in mentem reprobam, ut mostra illa peccatorum patrerent quam infra recenset, si Iudeos tanta cecitate percussit, quod Christum tot saeculis expectatum non recipere

Act. 14.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

O Christia rent. Metuendum inquam & nobis, ne forte et nos tā
norū impie ta cecitate simus percussi, qui eum susceptum, adeo q̃
tatē gentiū professum tam turpiter lōgo tempore reieccimus, per
longe p̃nici uerbum suum abominatione desolationis in eius locū
osiozem. substituta. Agit aut̃ nūc Apostolus primū contra gen-
tes, ut postquā sibi illas ob oculos posuerit, & reas
coram Deo ostenderit, diuinā gratiā per Christum si-
ant appetentiores.

QVOD DE DEO cognosci potest.

Ratio est superiorum, Deus enim quamuis per se
incōprehensibilis sit, nec humanū ingenium, per se, ua-
leat ad eum pertingere, potest tamen ex mundo hoc tā
mirifice condito, ac tot seculis administrato, q̃ sit ag-
nosci, Caeli enim enarrant gloriam dei.

STULTI ENIM FACTI SVNT.

Philosophi, ac mundi sapientes pollicebantur sibi
supremam sapientiam, sed frustrati sunt optatis, dū re-
lictō sapientiā fonte deo, et luce mundi Christo, in phy-
siciis, & mundanis uersutijis tantum nugati sunt, et ne-
glecto creatore Opti. Max. creaturis se tantum oblea-
tarunt, cum in illis non consistere, sed per illas ad con-
ditorem ipsum usque progressum oporteat. Proinde
cum se crederent sapientes stulti facti sunt. An non in-
gens stultitia incomprehensam, & immensam dei ma-
iestatem, cui coelum sedes est, terra autem scabellū pe-
dum eius, qui coelum, & terram implet, cuius maiesta-
te, pleni sunt coeli, et terra, in quo uiuimus, mouemur

Esa. ult.

Hiere. 23

Esa. 6.

Act. 17.

AND. KNOP INTERPRETATIO.

& sumus, eam inquam simulachro, & idolo, non tan-
tum hominis morti obnoxij, uerum etiam pecudum, & attēde amē
uolatilium credere comprehendere. Similis amentia coe-
pit hodie eos, qui in diuersis locis, diuersos diuulos in-
uocant, & mortuas imagunculas credunt diuinā gra-
tiā ac cultū de diuulorum
tiā capaces, quam sola uiua, & ad dei imaginem condi-
ta mens, capere poterit humana, uide Sapient. 13. 14.
& Baruch sexto capitibus. Breuiter uero, ne cū Ori-
gene, & alijs in solos philosophos clamemus. Sapien-
tia mundi est dum non quæris dei uoluntatem, sed se
queris tuam rationem in rebus salutis, tuam bonam in-
tentionem & id quod tibi rectum uidetur, quod probi-
bet lex. Hinc & hodie est omnis illa idololatria, qua
fidimus nostris operibus & iustitiā contra primum
præceptum, id quod est agere absque fide. Hinc nō mis-
rum si & nos traditi sumus in reprobam mentem.

Mala. 3.

MUTAVERVNTQ̃.

Non ita accipiendum, q̃, reuera dei maiestātē in ima-
gunculam hominis ceterorum mutarint, cū ille dicat:
Ego dominus non mutor, sed q̃, aliter de ea senserint,
ac oportebat. Cum illa re corporea effingi nō possit,
sed pura mente sit contemplanda, & ueneranda.

IMMORTALIS DEI.

Deus solus natura immortalis est, cum uita sit.
Hinc regem immortalem dicit enim alibi, solumq̃; cum
habere immortalitatem natura, quam angeli, & sancti
ex eius habent gratia.

1. Timo. 6.
1. Timot. 1.

IN EPISTOLAM PAULI AD ROM.

QVAPROPTER TRADIDIT illos.

Dicitur hoc loco deus in scedas cupiditates contem-
 ptos sui tradidisse, quemadmodum infra Pharaonē
 & excitasse, et indurasse. Simile in psal. Et nō audiuit
 Psal. 80. Rom. 8. populū meus uocē meam, & Israël non intendit mihi,
 & dimisi eos secundum desideria cordis eorū, ibunt
 in adinventionibus suis. Annotabis etiam ex hoc Apo-
 stoli loco, quid ualeat liberū, quod aiunt arbitriū, nisi
 diuina ope fulciatur. Nempe peccare, et in omne tur-
 pitudinis genū prolabi. Vt uerissimū sit, quod dñs ait:
 Osee. 13. Perditio tua ex te Israël, tantum in me auxilium tuū.

MENDACIO.

Sensus est: Id quod uere deus est (quem nisi esse in-
 tellexissent idola commenti non fuissent) tribuerunt
 homini. Econtrario quod non est deus, sed mendaciū,
 qualia sunt simulachra, tribuerunt deo.

AMEN.

Hebraica uox est, quæ significat id, quod nobis ue-
 rum, & est acclamationis loco in fine præcationū, ab
 1. Corin. 14. Ecclesia usurpata. Proinde præcationes ecclesiasticas
 tales esse oportuit, quibus uulgus Amē acclamare pos-
 set, ut docet Apostolus. Nunc pauci sacrificuli, ijdem-
 que conducticij id faciunt, perinde ac si ipsi soli essent
 Ecclesia, nec tamen sæpius ipsi intelligentes, aut quid
 præcentur aut ad quid respondeant, sed tantum incon-
 dito & asinino botatu derudentes. Diuus Hierony. ad
 Marcellam dicit, septuaginta hanc uocem reddere Græ-

AND. KNOP INTERPRETATIO.

te. Genito, idē, fiat. Aquilā, Pepistomenos. i. fideliter.

ET PRAEMIUM quod oportet.

Græce authore Eras. Antimysthian, quod repensa-
 tionem sonat. Sunt enim quædam flagitia eiusmodi, ut
 non solum ipsa sint scelera, uerumetiam scelerū pena.

VT DEVM AGNOSCERENT.

Cognoscere est intelligentis, agnoscere grati ac me-
 moris. Nam ingratus nouit beneficium, uerum dñi dissi-
 mulat se debere, uon agnoscit, authore Eras. Rote.

IN REPROBAM mentem.

Reproba mens est, quæ bonum malum, & malū
 bonum iudicat, honestum turpe, & econtrario, de quo
 Esa. V. e qui dicitis bonum malum, & malum bonū, po-
 nentes tenebras lucem, & lucem tenebras.

CAPVT II.

VAPROPTER INEXCVSABILIS

es o homo &c.

Prosequitur Apostolus argumentum, qui cū
 uelit ubiq; fructum facere, atq; omnibus se debitorem
 exhibere, uertit se ad hypocritas Iudæos, & ne gētes,
 quæ lege dumtaxat, & dono nature abuse, ac propie-
 rea per tot portenta flagitiorum delapse à resipiscen-
 di, ac salutis fiducia deterrere uideatur, ostendit
 quoq; Iudæos legem scriptā sibiq; diuinitus datā præ-
 uaricatos esse, promissionesq; ipsius dei, certiss. adeo
 quæ, & hereditario signo roboratas contemptui ha-

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

buisse, legemq; ipsam esse quoddam spirituale, uiresq; humanas uincere.

QVI IUDICAS.

Non sic accipiendum est, quod omnis, qui iudicet, sit coram Deo inexcusabilis, alioqui quid est, quod dominus ait: Nolite secundum faciem iudicare, sed iustum iudicium iudicate, Et magistratus constitues in omnibus portis tuis &c. Sed quis inexcusabilis sit alium iudicans, subiungens indicat. Nimirum qui eadem facit flagitia, ob quæ alium cõdemnat, facit inquam affectu, etiam si non opere, uel qui assentitur his, qui ipsa scelera committunt, assentitur inquæ affectu, opusq; externum iudicans, putat se deo perinde atq; homini illudere posse.

TEIPSVM CONDEMNAS.

De se sententiam pronuntiat, qui alterum punit, ob ea quæ ipse committit. Quemadmodum scribæ et pharisei interrogati à dño, quid facturus esset dominus uineæ sceleratis agricolis, se ipsos condemnarunt malos, inquires, male perdet. Dicit autem hæc Apostolus, ut nos ipsos nobis ob oculos ponat, adeoq; in nostri cognitionem adducat. Nempe coram deo nos innoxios non esse, etiam si prædicta flagitia opere non commisimus, si affectu ad ea sumus propensi. Nam iuxta opus externum non iudicabit nos dominus. Sunt autem affectu ad ea propensi omnes homines, quotquot gratiæ aciei per spiritum fidei non eripiuntur.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

SECUNDVM VERITATEM.

Humanum iudicium multa fallunt, & corrumpunt, ut munera, quæ excecant oculos iudicum, & mutant causam iustam: Item adulatio, personarumq; respectus. Dei autem iudicium nihil fallit, qui non secundum uisionem oculorum, nec iuxta aurium iudicium iudicat, sed iudicat in iustitia, & æquitate, ex abditissimis huius cordis affectibus. Ut reus coram eo sit non tantum, qui malum fecerit, sed & qui cupierit.

SUFFVGIES.

Quasi diceret minime, Scriptum est enim, Non est, qui manu mea possit eruere. Et omnes uos sisti oportet ante tribunal Christi, ut accipiat quisq; prout gesserit in corpore, siue bonum, siue malum.

DIVITIAS BONI.

Diuitiarum uocabulo delectatus est Paulus, utiturq; eo frequentius, quoties ingentem rei copiam, & nimium, uult intelligi.

AD POENITENTIAM.

In Græco est, Metanias, quod uerti poterat, Resipiscenciam. Nam Metanias est resipiscere, quod post commissum scelus, sentiamus nos deliquisse.

IN DIE IRAE.

Tribus modis signauit diem dñi formidabilem impijs. Ire, inquit, quæ tum misericordiæ locus non erit, quæ modo quæsitum oportuit. Iam enim tempus acceptabile, iam dies salutis. Reuelatiõis, id enim indicat, patefiet, quod

Dei iudicium infallibile.

Mat. 5.

Deut. 30.

Iob. 10.

2. Corin. 5

Metanias

2. Corin. 6.

1. Corin. 4

Ioan. 8.

Deut. 16

i. Io.

Cõtr
rari
ta.

Matth. 21

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

omnia nuda erunt, quæ nunc latent. Et iusti iudicij, quod recte pro cuiusque meritis pronuntiabitur.

IN BENEFACIENDO.

Cōtra opes Ex hoc loco, & Ioan. quinto procedent, qui bona fecerunt &c. argumentum sumunt operarij, sed scriptura non iuxta externum specimen, sed operantis affectum metitur opera, quo nemo potest bonum facere, nisi ipse prior sit bonus. Iuxta illud: Arbor bona facit fructus bonos. Et ita opera non faciunt bonum, sed bonus facit bona opera. Boni autem efficiuntur per lauerum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effundit in nos opulente deus.

SED OBTEMPERANT iniustitiæ.

Iniustitia. Potest iniustitiam eam dicere, qua capite superiori omnia illa uitiorum portenta complexus est. Potest & iniustitia incredulitas intelligi, illorum omnium fons & substantia. Iniustitia enim est dei promissis diffidere, cum ille iustificatur, id est, iustus sit in sermonibus suis. Econtrario, Omnis homo mendax.

INDIGNATIO.

Annota exaggerationem diuinæ uindictæ in incredulos. Deinde animam dixit, ut non tantum corporeas, sed & internam poenam accipiamus.

PERSONARVM RESPECTVS.

Prosopoli In græco una est uox, annotante Eras. Prosopoli-
psia. sia quæ significat, cū huic magis fauemus, quā illi non ob-
rei, sed personæ discrimen. Id quod deus non facit, qui in-
credulum

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

credulum Iudæum non seruat, ob progenitorum prærogatiuam, nec credentem ethnicū aspernatur, ob auorum idolatriam, quia filius non portabit iniquitatem Eze. 18. patris.

QVICVNQ; ENIM SINE LEGE.

Lex duplex est. Naturæ, quæ ex æquo omnium menti Lex du-
bus est insculpta, quæ est consilium cōscientiæ nostræ, plex.
quo recta, naturali instinctu, monentur: sine hac nemo Naturæ,
rationis compos est. Altera est scripta, & per Moysen Scripta.
proditæ, quæ Iudæos præter ceteros, tenebat obnoxia-
os. Vtraq; autem uiribus nostris maiora exigit. Semp-
enim nos alio abripit affectuum tyrannis, quā leges
monent. Harum autem legum onus idcirco imposuit
nobis deus, Vt quoniam redempturus erat genus hūa-
num, per legem nosmetipsos nobis ob oculos poneret,
declararetq; quales esse oporteat, ut dum impares le-
gis exactionibus nos agnosceretur, quæ est iugū impor-
tabile, feruentius, & libentius Christi gratiam ample-
ctamur. Est autem occupatio, quæ respondet Iudæis, le-
gis diuinæ latæ ignorantiam causantibus.

IVDICABVNTVR.

Hinc ipse dominus. Nolite putare quod lego uos ac-
cusaturus sim apud patrem. Est qui accuset uos Moyses Ioan. 5.
in quo uos speratis.

NON QVI AVDIVNT legem.

Iam supradictū est legē suis conatibus neminē præ-
stare posse ex corde, seu affectibus: quippe per quā tan-

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

Roma. 10 tum cognitio sit peccati. Credens autem ex toto corde in Christum iustus est ex fide. Quia corde creditur ad iustitiam, et iustus ex fide uiuet. Credens enim spiritus iustificans consequitur, qui affectus nostros immutat, ut legem prestemus, non per operum hypocrisin, sed ex affectibus, adeoque & corde, quia lex spiritualis est. Proinde nemo legem implet, nisi in Christum credens, qui est perfectio legis ad iustitiam omni credenti.

ATTESTANTE eorum conscientia.

Conscientia Conscientia de omnibus nostris pronunciat, ac in hoc cum dei iudicio concordat. Nam ut in officiis ait Ambrosius. Vnusquisque sibi animum suum, seu erum suum iudicem, & ultorem criminis habet. Econtrario ipsa uirtus per se pulcherrima merces.

ECCE TV IVDAEVS cogno.

Hic apertius Iudeorum, quemadmodum in praecedentibus gentium, supercilium deprimit apostolus, qui carnis nobilitate, & legis acceptae fiducia turgidi ceteras gentes, praese uix homines dicebant. Ostendens haec duo deteriore illorum causam, apud deum iudicem scilicet. Etura, nisi & legis praescripta ex corde praestiterint. Primum quod ex bonis, & pijs progenitoribus prodierint mali. Insuper & lege dei instructi, peccata non

Hebraei uincauerunt, nempe suis conatibus, non gratia dei freti, Iudei autem primum dicti sunt ab Heber. hebraei. Deinde de ab Israel, id est, Iacob Israelite. Tandem ab Iuda, uno ex duodecim fratribus Iudei dicti sunt, sonat au-

AND. KNOP INTERPRETATIO.

tem confitentes seu confessores.

HABENTEM FOR-

nam cognitionis.

In Graeco est, annotante Eras. Morphosis, quod ualeat quasi dicat instituendi formam ac rationem, quam alius praescribas. Ut sunt et hodie, qui proficiunt se formare conscientias singulorum posse. Nam his uerbis delectantur quidam non theologi, sed Mateologi, id est, uaniloqui, aut stultiloqui, mateos, id est, uanus, itidem & Iudei sibi placebant, quo proselytis ueluti stipidis, formam uite praescriberent. Contra hos, tanquam pestilentissimum genus hominum (quod nihil aliud agat, quam ut a lucis, & uite fonte Christo abluat, adeoque furetur, & mactet animas imperitorum) depugnauerunt strenuissime Apostoli. adeoque ipse Christus, & ab eis maxime cauendum esse, uel illud documentum esto, quod diuus Euangelista de Ioanne, qui erat lucerna ardens, & lucens, quo maior inter natos mulierum non surrexit, ait. Non erat ille lux, proinde meminimus unum Christum lucem esse mundi, adeoque innocentiae scopum omnibus a patre praefixum.

QVI EXECRARIIS simulachra.

Idololatriam committimus non tantum dum ante idolum prostrabimur, uerum etiam dum rem quamcumque creatam deo praeserimus. Quod admodum auarus Idololatra dicitur a Paulo. Et aliis ueterum nonnullorum dicit esse deum. Idololatrie etiam sunt, quicumque a Christo populum abducunt ad suas factio-

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

nes, & opa sua iactant, pijiſq; ſalutem pollicentur, im-
pudentiſſime ſolius Chriſti officium ſibi uſurpantes,
adeoq; in nomine eius uenientes. Et cum unus ſit iuſti-
tia ſanctorum Chriſtus, ipſi ei hūc honorem furantes,
ſue ſiſtioni tribuunt, in maximam Chriſti contumeli-
am. Breuiter Idolatria eſt, in aliud fidere q̄ in deum.

NAM NOMEN DEI.

Testimonium hoc alij ex Eſa. 53. alij ex Ezechie-
le 36. deſumptum putant.

NAM CIRCVMCISIO quidē prodeſt.

Ioan. 4. Senſus eſt eſſe circumciſum, & Iudeorum pro-
Roma. 10. diſſe proſapia, ex qua ſalus eſt, ualet quidem, quātum
Mat. 5. ad generis attinet praeſeruationem, ſi in Chriſtum (qui
Eſa. 35. ſinis eſt legis, a deoq; legem ſolus impleuit, quia pecca-
Gala. 3. tum non fecit, & ad quem lex ceu pædagogus ducit)
credas, Quod ſi in Chriſtum non credideris, cuius fide
Abraham iuſtificatus eſt, prior es ethnico. Prodeſt au-
tem circumciſio non ad ſalutem uel iuſtificationem eō
ſequendam, quam fides confert, ſed ad generis praeſer-
uationem, qua tuebant Iudei. Alioqui nec praeputiū,
nec circumciſio ualet in Chriſto, ſed noua creatura.

Circūciſio
quid ſigni-
ficabat.
PRAEPUTIUM. Cutis eſt membri genitalis, quā
praeceſebant Iudei cultro petrino in ſymbolum uentu-
ri Chriſti, qui petra eſt ſecundum Apoſtolum, quod il-
le per cœleſtem ſuam doctrinam, ac iuſtificantem ſpi-
ritum, omnes noxios affectus, & in futura reſurreſtione
omnem corruptionē à nobis eſſet amputaturus.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

PRO CIRCVMCISIO

ne imputabitur?

Quaſi diceret, utiq; Nam Abraham credendo ſi-
ſtus eſt iuſtus. Quicunq; ergo ex fide ſunt, hi ſunt ſi-
lij Abrahæ, ut alibi ait.

QVI PER LITERAM.

Decalogum, cuiusq; externam ſimulationem acci-
per, quam alibi occidentem literam uocat. Eo quod ne-
mo ex praeceptis dei ſeruetur, cum à nemine impleantur.
Quis enim impleuit, Non concupiſces? maledicti
autem ſunt qui à dei mandatis declinant. Et ania quæ Ezech. 18.
peccauerit morietur.

NON IS QVI IN MA-
niſto Iudeus.

Iudeus interpretatur conſitens uel conſeſſor, in
maniſto ergo Iudeum eſſe, eſt carne Iudeum natum
eſſe, quod deus non agnoſcit, De Iudeis in carne glori-
antibus. Vos, inquiens, ex patre diabolo eſtis. Sed qui Ioan. 8.
corde, fide, affectibus deum conſitetur, adeoq; ex cor-
de bonus eſt. is demum coram deo Iudeus eſt. Similiter
qui fide ſpiritum Chriſti conſecutus, innouatus ac re-
purgatus à prauorum affectuum ſordibus fuerit, is
deo circumciſus eſt: Quod quia Iudei non faciebant,
ſed carnali tantum circumciſione ſe uenditabant, aus-
diunt. Præcidite duritiā cordis ueſtri. i. perſidiam. Et Deut. 10.
omnes gentes incircumciſe carne. Domus autem Iſraa Hier. 9.
et corde. Hinc et Stephanus in Actis: Dura inq; cerui

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

et. & incircumcisis cordibus & auribus. Econtrario de fidelibus Paulus: Nos, inquit, sumus circumcisio, & spiritu seruimus Deo.

CAPVT III.

QUID IGITUR HABET &c.

Esa. 53.

Hyperbaton quid.

Objectionem diluit, quæ poterat facta fuisse, si omnis salutis spes à fide in Christum pendet, nec in gratia Euangelij præstat Iudæis ethnicis, quid profuit Iudæis fuisse circumcisos, & ex Abraham stirpe prognatos, quam ita obscure diluit per longum Hyperbaton, C quod nos dicere possumus transgressionem, orationis genus, quando supra communem dictionis modum, sententia in longum procurrit, nec intra naturæ fines conclusa tenetur, id quod ex affectu insigni, & uberi frequenter solitum est fieri ab Apostolo, ut interim per digressionem alteram immisceat, priusquam unam hanc cœptam absoluat, quam repetens ostendit Iudæos nihil meliores esse gentibus, cum per diuina eloquia, legem scilicet, & prophetas, nihilo sint gentibus incōtaminatiores, quamuis in speciem legem simularint.

ORACULA DEI.

Hinc in psalmo, Qui annuntiat uerbum suum Iacob, iustitias & iudicia sua Israël, Non fecit taliter om

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

inationi, & iudicia non manifestauit eis.

ABSIT.

Obserua ex hoc Apostoli loco, ut omnis nostre salutis spes à fide in diuinas promissiones pendeat, & quomodo deus peccatis nostris in promissionibus suis non sit mutabilis, quemadmodum ait: Quæ procedent de labijs meis non faciam irrita, Et uerbum meum non reuertetur ad me uacuum, sed faciet omnia ad quæcūque mihi illud. Et quomodo uerum sit: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Id quod Dauidis exemplo probat, cui postquam ipso commissio adulterio & cæde, ob peccata sua, promissione hac, ab hominibus iudicaretur indignus, nihil in fide hesitans, sed ueritati diuinæ non suis iustitijs innixus, dicit: Iustificare, id est, iustum & ueracem te ostende domine in sermonibus tuis. Similiter nos facere oportet, ut deum adeoq; ac salutem nostram, non iuxta meritum, aut demeritum nostrum metiamur, alioqui actus est de nobis, sed tantum ex ueracibus eius promissis pendeamus, quæ non frustrabuntur nos, modo fides nostra fuerit integra.

OMNIS AUTEM HOMO

mendax.

Vel quia sæpius maiora pollicetur, quam potest præstare, uel quod mentiri soleat, et ualeat, uel quod men-

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

dax sit quisquis diuinis promissionibus diffidit, cum de
us nihil non praestat promissum ex psal. 115. Non po-
test non mentiri homo, dum de rebus salutis loqui uult
sine spiritu dei, qui concipitur ex credito dei uerbo. Na-
tura mendaces sumus, solum autem uerbum domini si-
ue Euangelium ueraces facit.

QVOD SI INIVSTI-
tia nostra.

Non ut *Prima est obiectio ex iudicio carnis. Si peccata no-*
pecces. *stra non faciunt deum in promissis suis mutabile, quæ*
admodum ait: Ego dominus, & non mutor. Et in Da-
uide ostensum est: sed peccatis nostris illustrior sit dei
bonitas, dum etiam immeritis praestat promissa. Num
iniustus deus, qui de peccatis sumit supplicium? Absit,
alioqui quomodo hunc mundum iudicaret, praestat qui
dem ille promissa sua semper, modo tu credas, sed non
ob id tibi peccandi fomitem ministrat. Non mutatur il-
le peccatis tuis, in sua ueraci promissione, sed non ob
id uult ut pecces, ut munificentia illius abutaris, quæ ad
modum blasphemaauerunt nonnulli contra Euangelicæ
gratiæ præcones, quorum iustam ait esse damnatio-
nem, quippe qui gratiæ Dei diuitias in pretextum
uertunt malitiæ.

ETENIM SI VERITAS DEI.

Repetitio est eiusdem obiectiois. Dicitq; deū cer-
te esse iustum, qui sumit supplicium de peccatis.

QVI IGITVR?

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

Hactenus hyperbaton, quod initio huius capituli coe-
pit. Redijt autem à digressionē, ut colligat superiorū
summam, & gentes & Iudeos, adeoq; omnes homines
esse sub peccato.

PRAECCELLIMVS EOS.

Paulus superius dixit, hoc ethnicis Iudeos præstare q;
credita illis essent oracula dei, lex uidelicet, & prophe-
tæ. Sed quoniam lex reos facit, per eam enim cognitio
tantū peccati. Utrosq; et Iudeos et gentes nūc equat,
et ad Christi fidē & gratiā amplectandā cohortatur.

Roma. 3.

OMNES DEFLEXERVNT,

simul inutiles facti.

Hoc testimoniū, annotatē Hiero, in præfatiōe com-
mentariorū lib. 16. in Esaiam prophetā, ex uarijs scri-
pturarū locis, est contextū. Prima pars sumpta est ex
Psal. 13. proximi duo uersus, Sepulchrum & c. psal. 5.
sunt, illud autem uenenū aspidū etc. psal. 139. Rursum
quod annectitur, Quorum os & c. 119. psal. est. Porro
quod sequitur, Veloces pedes & c. ex Esa. 59. c. desum-
ptum est. Vltimus articulus, Non est timor, psal. 35. c.

Ex uarijs
locis citatio
Pauli.

QVI EXQUIRAT.

Esa. 55. Querite dominū dum inueniri pōt, inuoca-
te eū & c. Et Trenorū. 3. Bonus est dñs sperantib. in
eum, anima querenti illum, & in psal. Querite dñm,
& ueritatem eius, querite faciē eius semper. Deū au-
tē, id est, cognitionē eius, ac uoluntatē, quam ille plus
uult quā holocausta (Cuius cognitionis summa est

Osca. 6.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

lex & pmissio, ut de nostra iustitia, adeoq; omnib. me-
ritis diffisi, ex sola misericordia dei pendeamus. Iuxta
illud, Beneplacitū est dño &c. Eā in qua cognitionem
licet hic mūdus tā mirifice conditus administret, quā ad
modū supradictū est. Et dñs ad contemplandos passer-
culos nos mittat, tamen nihil clarius ministrat, q̄ litera-
rum diuinarum diligens meditatio. Beati, inquit, q̄ scri-
tantur testimonia eius, Et dominus: Scrutamini, inquit,
scripturas &c. Et Saduceos se tentantes arguēs. Erra-
tis, inquit, nescientes scripturas. Hoc unum prae ceteris
studiiū esse debuit sacerdotibus, ut legem dei, adeoq;
cognitionem illius exactā, ex scripturis, sedula ac iugi
meditatione exhaustā, populo inculcarent. Sic enī ait:
Labia sacerdotis custodiunt scientiā, & legem requi-
rent ex ore eius, quia angelus domini exercituum est.
At nunc preculis non intellectis, adeo sunt enecati, ut le-
ctioni salutari locus non sit, & si fuerit, eum poculis,
ludis, ac his turpioribus impendimus. Proinde Dei sa-
cerdotes non sunt qui repellunt scientiā, sed alteris cu-
iuspīam. Sic enim ait: Quia tu repulisti scientiā, et ego
te repellam, ne sacerdotio fungaris mihi. Et cōtrario,
nullus deo gravior cultus, q̄ iugi meditatione, in diuinas
litteras mente transformari uelle, pertinent autem haec
ad primae tabulae praecepta.

SIMVL INVILES facti sunt.

Qui ignorant deum, nec illum amant, nec fidunt
aut timēt, Iccirco uel in se, uel creaturas desectūt, hinc

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

& uani & inutiles euadunt. Nam maledictus quicum-
que confidit in homine. Et nolite confidere in principi-
bus, neq; in filiis hominum. Hier. 17.

EXERCEAT BONITATEM.

Annota ex hoc scripturae loco, quō opera nō faciant
bonos, cū proculdubio aliqui fuerint, q̄ bonū tūc sint
operati, iudicio hūano, sed bonus faciat bona. Nō ergo
operibus itur ad deum, aut his placatur ille, sed fide, q̄
postea per dilectionē erumpit in opera. Nā credenti-
bus data est potestas fieri filios dei, non operantibus.

SEPVLCHRVM APERTVM.

Hec ad Ponirian, id est, prauū erga proximū affe-
ctum, adeoq; ad praecepta secundae tabulae spectant.

LINGVIS SVIS AD DOLVM.

Contrarium praecipit lex Diuina. Deposito menda-
cio loquimini ueritatem, quilibet ad proximū suū, quo
niam sumus inuicem membra. Gala. 1.

VELOCES PEDES EORVM.

Hoc specialiter Iudaeis conuenit, qui semper sitie-
runt sanguinem prophetarum, ac tandem ipsius domi-
ni ueriti non sunt fundere, quemadmodum eis oppro-
brat, ut ueniat, inquiens, super uos omnis sanguis ius-
tus &c. Sunt aut uiri sanguinū omnes per naturam,
quos deigratia nō exemerit, id qd' data occasiōe appa-
rebit maxime in ijs q̄ sanctitatē sibi uendicant, uellent
enim hodie uno momento perditos quotquot Euāgelii
profitentur. Ita appellantur in psalmis & prophetis.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

CONTRITIO & CALA.

Impiorum uita longe miserrimam, etiā si semidei sibi uideantur, pulchre depingit Propheta, Lassati sumus in uia iniquitatis, et perditionis &c.

Sapient. 5

ET VIAM PACIS.

Via pacis est fides in Christum, ad promissiones illius. Ille enim sola conscientie pacate sunt & tranquille, que Christum agnoscunt, dicentem, Pacem meam do uobis, pacem meam relinquo uobis. Et infra, iustificati iustur fide pacem habemus ad deum.

Ioan. 15

Roma. 5

SCIMVS AVTEM.

Occupatio est, poterat enim fieri ex precedentibus talis obiectio. Hæc scripturam de idolatriis, et prophanis gentibus dicere, non Iudeis, lege dei illustratis. Iuxta illud, Lucerna pedibus meis uerbum tuum. Proinde dicit legem, ijs loqui, qui sub ea constituti sunt, hoc est, Iudeis. Quod si illi fuerint tantis flagitijs obnoxij, gentes prophanas parib. aut maioribus fuisse obstrictis, consequitur, ut omne os obturetur, et non gloriaretur in conspectu dei ulla caro.

Hier. 9.

EX OPERIBVS LEGIS.

Opus legis est, quod in speciem fit. Est ergo sensus. Si illi iusti non sunt, qui in speciem legis opera præstāt, multo minus qui palam sunt impij. Lex diuina non tantum opera externa exigit, id quod humane faciūt, sed etiam affectum internū. Quod Paulus docet uno præ-

Rom. 7.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

cepto, Non concupisces. Et dominus de omnibus exponit Matthæi quinto & sexto capitulis. Iam cum nemo sit, compos affectuum suorum, nisi spiritu dei fuerit moderati, nemo ex operibus iustificatur. Quia operum iustitia in oculis humanis tantum iustificat, in oculis autem dei sola in Christum fides, quia ille credentibus spiritum impartit, per quem rapiuntur affectus ad amandam præstandamq; legem, quemadmodum per concupiscentiam ad mala, deinde si quid delinquitur, per Christi nomen donatur. Ita lex per fidem non aboletur, sed stabilitur quemadmodum subiungitur. Idem ait Apostolus ad Galatas secundo.

Fides iustitia est.

OMNIS CARO.

Hebræo idiomate Carnis nomine homines, quanti sint cum suis uiribus & conatibus, sine illustratione spiritus dei. Dixit deus: Non permanebit spiritus meus in hominibus, quia caro sunt.

Ois caro. i. homo.

Gene. 6.

NON EST ENIM.

Occupatio est, poterat enim quispiā dixisse: Quid igitur profuit lex? Respondit, Nepe ut nos in peccati agnitionem adducat, & nos ob oculos nobis ponat, condemnent, ac indigere gratia dei ostendat, quæ datur his quæ lege terrentur. Idcirco Christus prædicationem suam exorsus est à lege. Nam quos lex frangit, illis ipse medetur. Alioqui lex sine gratia aut non afficit nos, aut ita terret, ut desperemus, ac inuisus nobis deus fiat. Gratia autem primū hūilem, desertum, aridū, sitibundū, animum red-

IN EPISTOLAM PAULI AD ROM.

dit, deinde serenat, dum peccata donat, conscientiam parcat, & affectus transformat.

Notabis hic obiter quid sit peccatum, nempe prauaricatio legis diuinae. Ne trepidet timore, ubi non est timor, hoc est, ne traditionibus humanis conscientiam onerari putet, quibus frustra deus colitur, hoc est, ut si serues, nihil profeceris: Sin minus, nihil deterior factus fueris.

IUSTITIA VERO DEI.

Iustitia dei, id est, quam deus confert, & qua ille iustificat Christus est, prae cuius unius fidem credentes ex impijs, sine ullo operum, & meritorum adminiculo, deus iustos facit, quemadmodum infra. Nam ignorantes dei iustitiam, & suam uolentes constituere, et alibi. Christum a nobis deo factum sapientiam, redemptionem, sanctificationem, & iustitiam. Haec est iustitia quae per Euangelij praedicationem manifestatur, astruita olim per legem, nempe, Ne dixeris in corde tuo etc. Similiter & prophetis, ut: Propitius ero iniquitatibus eorum &c. Et parcam eis sicut parcat uir filio suo, seruienti sibi. Et in psal. Beatus uir, cui non imputauit dominus peccatum. Et: Non delinquent omnes, qui sperant in eum. Est ergo sensus, Iustitiam dei esse fidem in Christum. Hoc est, Quia credimus promissioni, qua per Christum salus mundo promissa est, iustificamur, non ex lege. Cum licet illa ostendat peccatum, nequeat tamen peccatricem naturam restaurare. Proinde nihil esse nostras uires & conatus.

Iustitia dei.
Roma. 10.
1. Corint. 1.

Deut. 19.
Roma. 10
Hier. 31
Mal. 3.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

OMNES PECCAVERUNT.

In multis offendimus omnes. Et si dixerimus quod Iohan. 3
peccatum non habemus &c. 1. Iohan. 1.

DESTITVNTVR gloria dei.

Hinc dominus per Esa. Peccata uestra diuiderunt in- Esa. 9.
ter uos, & deum uestrum. Et, Quod consortium iusti 2. Corin. 6
tie, cum iniustitia, aut quae communio luci, cum tenebris etc.

IUSTITIAE SVAE.

Iustitiam suam deus bisariam declarauit, dum praeterita peccata hominibus donare noluit, nisi per Christum satisfactione facta, quem propter scelus populi sui percussit, ponens in eo iniquitates omnium nostrum. Deinde dum se iustum, & ueracem praestat, per solam fidem credentes iustificans, quemadmodum promiserat: Propitius ero iniquitatibus eorum. Esa. 53

VBI Igitur GLORIATIO.

Compellat nunc Iudeos, qui sibi de legis iustitia plaudebant, cum illa citra fidem Christi nihil sit, nisi hypocrisis, & sepulchrum dealbatum.

PER QUAM LEGEM?

Duplex est iustitia, Legis, quae est simulatio operum externorum, metu legis, siue commodi respectu. Fidei autem iustitia liber est raptus, & impetus ad bona, adeoque quae lege iubemur, siue noui illi affectus spiritus, quos in nobis deus creat. Quae iustitia per unum Christum contingit.

LEGEM igitur irritam facimus.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

Occupatio est, iam sæpius dictum est, Christū cre-
dentibus spiritum suum impartiri, qui affectus huma-
nos, nam illos quoq; exigit lex, immutat, & transfor-
mat, ut rapiamur ad faciendam legem, quod illa extor-
quendo præstare non potuit. scribit enim Christus per
gratiam, in uisceribus & cordibus nostris legem. De-
inde, si quid delinquitur, propter fidem, nō imputatur,
ut habet psal. Beatus uir, cui &c. Et ita Christus est
perfectio legis, ad iustitiam, omni credenti. Ita quoq; ac-
cipiendum, q̄ non uenit soluere legem, sed implere.

Roma. 10
Matth. 5

CAPVT IIII.

QUID Igitur dicemus inue-
nisse Abraham patrem nostrū se-
cundū carnē &c. Quem
admodum.

Præmisit cap. superiori solam in Christum fidem,
sine ullo operum adminiculo iustitiam conferre. Iam
soluit obiectionem, ad quid data sit circumcisio. Nem-
pe ut esset symbolum, ac memento non iustitiæ, quam
promissionis parens Abraham erat consecutus a deo
antequā hoc signaculum acciperet. Nam in præpu-
tio per fidem iustificatus est. Proinde omnium creden-
tium est pater, qui fidem illius imitantur. Est autē con-
firmatio, quod fide iustificemur, constās argumētis se-

NAM SI ABRAHAM.

(ptem.

Primum argumentum est. Nēpe tale, Nos iustifica-
ri exēplo Abrahæ, ergo fide, quia ipse iustificatus ē; et
non

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

non operibus.

EI VERO.

Contentio est, id est, contrariorum comparatio,
meriti scilicet, & gratiæ.

IMPVTATVR.

Imputari dicitur, quod re persolutum nō est, sed ta-
men ex imputantis benignitate p̄ soluto habetur. Eo-
dem pacto & deus, in promissionib. suis, se ueracē ex-
hibet credentibus, fidem imputat ad iustitiam, dans eis
potestatem fieri filios dei, etiā si nihil sint opati, quo
illam mereantur.

QVEMADMODVM & David.

Secundum est confirmationis argumentum. Nē-
pe huiusmodi iustitia est per imputationem, ergo non
ex operibus. Quemadmodū et Aug. ait: Præcepta, in-
quiens, dei implentur, dum quicquid non fit ignoscitur

BEATVS VIR.

Quibus peccatum non imputatur, quibusq; om-
nia in bonum cooperantur. Hi sunt qui nati sunt ex
deo, cum uoluntas, id est, affectus & mens illorū sem-
per sit in lege domini, eamq; in uisceribus suis habeant
scriptam, reddente spiritu sancto, quo ob signati sunt,
testimonium, quod sunt filij dei. Etiam si adhuc manus,
pes, os, ac cetera membra, ex lege dei exorbitent. Na-
scimur autem ex deo per fidem in Christum, dum uide-
licet audito adeoq; concepto in uisceribus uerbo Euan-
gelico, noui efficitur iudicij, relicto iudicio carnis nō ca-
stræ, adeoq; & rationis, iuxta uerbum Evangelicū a

D

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

pinus, iudicamus, afficimur, dū nouā lucē christū seq-
mur, cupimusq; ac toti innouamur, per quem Christi
sicut condita sunt omnia, ita et restaurantur relapsa.
Huc spectat illud, Qui natus est ex deo non peccat. Et
in psalmo, Non delinquent omnes, qui sperant in eo.
Tales etiam delinquentes non delinquent, quia sunt fi-
lij delicati, quibus parcit deus, quemadmodum pater fi-
lio seruienti sibi.

DICIMVS ENIM.

Tertium argumentum est, Abraham iustificatus
est ante circumcisionem, igitur non ex circumcisione.
Arguitur autem à tempore.

ET SIGNVM ACCAEPIT.

Signa pmi-
sionibus ad-
iecta.

Occupatio est, Quid profuerit circumcisio post
iustificationem, per fidem iam consecutam. Obserua in
super quid sint signa diuinis promissionibus addita,
quale est hic circumcisio, & in nouo testamento ba-
ptismus, & participatio mensæ. Nempe sphragida
dic.eosynes, id est, sigilla iustitiæ qua circumcisio data
testatur Abrahæ, quod iustus esset coram deo, ne diu-
secum in ancipiti fluctuans conscientia, desperaret.
Itidem & nostra sacramentalia signa admonent nos
promissionum dei, ut certi simus accepturos nos, quod
ille promisit, testaturq; erga nos, bonam uoluntatem,
quod uidelicet ex corde nobis deus faueat. Quæ usum
si intelligas, quid potest illis signis letius contingere?
Proinde quàm nō potuit dubitare Ezechias quim re-

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

ualeceret, cum & promissionem audisset, & signo ui-
disset eam confirmatam. Quàm non potuit dubitare Iud. 6.
Gedeon, quin uicturus esset, cum tot signis confirmatus
erat. Tam dubitare non debes, quin misericordiā con-
secutus sis, ubi Euangelium audieris, eiusq; sigilla ba-
ptismum, participationem mensæ consecutus fueris.
Nam cum signorum omnium natura sit, ut nos alicu-
ius admoneant, ut Crux passionis dominicæ, hædera ui-
ni. Sola tamen sacramentalia signa, id est, diuinitus in-
stituta, & promissionibus cœlestibus aucta, non tantū
nos admonent diuinarum promissionum, sed etiam cer-
tificant conscientiam nostram, adeoq; & firmanent, &
solidant in uerbo promissionis, deq; bona erga nos dei
uoluntate, quod ille pro filiis nos habeat. Id quod signa
ab hominibus instituta non faciunt, licet & ipsa suum il-
lud signatum representet.

NON ENIM PER LEGEM.

Quartum est argumentum, Hereditas promissa
est Abrahæ sine lege, ergo per legem non fit hæres. Abrahæ hæ-
res mundi.
Nam lex necdum erat prodita, sed post annos quadrin-
gentos, & triginta à promissione diuinæ benedictionis,
Abrahæ facta, primum coepit.

SEMINI EIVS.

Semē Abrahæ Christus est, ut ait Aposto. cū corpo Gala. 3.
re suo Ecclesia, et coheredib. suis fidelibus, qui hæres
est mundi, hoc est, omnium dñs, ut ait Petrus in Actis, Actu. 9.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

Psal. 2. Ad quem pater in psal. Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam. Et ipse dominus Matth. ult. Data est, inquit, mihi potestas in coelo & in terra. Idem & Christiani, qui fratres eius sunt & coheredes, omnium rerum sunt domini in spiritu, quod nihil rerum externarum valeat illorum vincire conscientiam, siue esca, siue potus, siue uestis, siue locus, siue mors, siue uita, siue quodcumq; præterea, sed omnia illis seruiant, & cooperentur in bonum.

ETENIM SI HI.

Quintum est argumentum. Nempe si ex nobis est iustitia, ac conatibus nostris, in præstada lege dei, frustra promissit illam deus.

NAM LEX IRAM operatur.

Lex impos Sextum est argumentum, Lex operatur iram, quia
sibilia man terret & confundit conscientiam, ergo non conciliat.
dat naturæ Præterea præcepta diuina, suo more, legem uocat, ea operantur iram dum impossibilia, & uiribus nostris maiora exigunt, non tantum externum opus, sed inter nos quoq; affectus, illos autem, natiua culpa, ad turpia pronos nemo immutare potest, nec ullus mortalium illorum est compos, nisi spiritu sancto adiutus, quæ lex non ministrat, sed fides, ut ait Apostolus. Insuper præuicationes auget, quia propter transgressionem data est, ut alibi ait, & abundare facit delicta, demum per occasionem auget peccandi tyrannidem, ut uere dixerit ille: Nitimur in uictum, semper cupimus q; negata.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

Idcirco occidēs litera uocatur alibi, quod nos occidat, hoc est, peccatores, reos mortis declaret. Quod si lex **2. Corin. 3** diuina iram operatur, nec ullum ex corde & in ueritate facit bonū, quanto minus illud poterint hūanæ constitutiones, quæ nihil aliud sunt, nisi animarum capistra, conscientiarum carnificinæ, præsertim infirmis, qui non norunt coelo terraq; durantiū dei uerbum illis præferre. Nempe quod deus frustra per illa colatur. **Mat. 15,**

VT SECVNDVM GRATIAM.

Sensus est, Ex hoc iustificamur, quia deus promissit, eaq; promissio gratis est data.

VT FIRMA SIT promissio.

Sensus est, Si ex operibus nostris esset iustificatio non fide, nunq̃ conscientia conquiesceret, nec de iustitia securā esset, iā hoc, iā illud in uita studijs, ac operibus desiderās, ut fieri non posset, quin desperaret, et ita non esset firma hereditas, est ergo argumentū septimū.

CONSTITVI TE.

Tempus præteritum pro futuro, more prophetis familiari, ut foderunt manus meas, & pedes meos. Et dederunt in escam meam fel.

AD EXEMPLVM DEI.

Quemadmodū deus non est, huius, aut certe alicuius nationis deus, sed ex æquo omnium cōmunis. Itidē & Abraham pater omnium credentiū factus est.

VITAE RESTITVIT.

Deus uite restituit mortuos, non uulgari tantum

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

modo quo nonnullos resuscitados legimus, ut iterū morerentur. Sed suo tempore omne mortalium genus resuscitabit, quemadmodum complusculis locis prodidere prophetae, ut Esaias, Vient mortui tui domine. Et Ezechiel, Ossa arida audite uerbum domini. Ecce ego intromittam spiritū, & uiuetis, & dabo super uos neruos, & suecrescere faciam super uos carnes, & super extendam in uobis cutem. Cuius rei typus iam in ipso domino præcessit, qui est primogenitus ex mortuis. Si militer & in illis, qui eum eo reuixerunt post resurrectionem eius, teste Matth. Eā fide fuisse prædictū Abraham inde constat, quod cum filium unicum, in quo erat ei posteritas promissa, iussus eēt occidere, nihil iussum obire cunctatus est, sciens deum in uitam eum reuocare posse. Vnde & in typo resurrectionis, illum recepit. Vocat ea quæ non sunt, perinde atq; sint, quia cum Abraham multarum gentium parens dictus est, hæ licet necdum essent in oculis dei. Potest & simpliciter intelligi, quod iustificet impios, qui quā diu tales sunt, deo non sunt, & mortui sunt, iuxta illud, Ne tradas sceptrū his qui non sunt.

SIC ERIT SEMEN TVVM.

Gene. 15. Eduxit eum dominus foras, & dixit ei. Numenta stellæ cæli si potes. Sic, inquiens, erit semen tuū. Quod admonet deus nō cōsiderādas naturæ uires, sed defigendum esse animum in uerbum promissionis.

AND. KNOP INTERPRETATIO.

TRIBVENS GLORIAM DEO.

Obserua quid sit gloriam deo tribuere, nepe promissionibus eius non diffidere, sed ueracem eum in illis credere, etiam contra meritum & conscientiam no. Quia non est mutabilis peccatis nostris, (strā. quemadmodum in Dauide ostensum est. Iustificatur, id est, iustum se præstat ille in sermonibus suis, modo toto corde his dependerit. Quod si diffidimus, uolumus ei, quantum in nobis est, mendacij notam impingere, cū sit ipse uerax, omnis autem homo mendax. Aut impotentie crimen, cum nomen eius sit omnipotens, ut ait in cantico Moses. Proinde fide nostra eget, & nullus praterca.

NON SCRIPTVM est autem.

Iam tandem ait Apostolus, quamobrem tātis præconijs insignē beati senis fidem euexerit. Nimirum ut sciamus nihil nos gratius facere deo posse, quā credere promissionibus, per Christum oblatis. Quemadmodum ait: Hoc est opus dei, ut credatis in eum, quem ille Ioan. 6. misit. Quia sicut credimus fiet nobis. Inde Dominus omnia benefacta, quæ in mortali corpore præsens exhibuit, fidei imputat, sine qua impossibile est placere Heb. 11. Deo. Nam alioqui nisi credamus compendij nostri gratia Christum natum, passum, mortuum, adeoq; & reuixisse totum redemptionis nostræ opus frustra nobis factū est, nobisq; perierit, Proinde hæc prima Christianis cura esto, ut ex uerbo Euangelico Christum si-

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

Esa. 9.

Roma. 8

bi non tantū imitandū sumant, sed primū pro munere ac cœlesti donario, tum ipsum tū quicquid ab eo gestū est, ac passum acceptēt. Nam si ipse nobis donatus est, omnia nobis donata esse, per fidem consequatur.

QVI TRADITVS FVIT.

Act. 15.

1. Corin. 15

Esa. 53. Dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum. Et iterum: Propter scelus populi mei percussit eum. Passione igitur et morte sua peccata nostra abstulit, et iugulauit, ut nos condemnare nequeant. Resurgens autem, iustificauit nos per fidem in se, ut nullius ad iustitiam egeamus, præter fidē, qua corda credentium purificat deus, ut non ex meritis frustra timeamus, ut iustitiam, aut ex demeritis desperemus. Cum ille agnus peccata nostra abstulerit, dederitq; nobis uictoriam. Haud dubium quia peccati et mortis, per Iesum Christum dominum nostrum.

CAPVT V.

IUSTIFICATI IGITVR EX FIDE.

Cōscientia
per fidem
tranquilla.

Dixit capite proximo, Non propter Abraham tantum scriptū esse fidem illi imputatam ad iustitiam, sed etiam propter nos, si idem credimus quod ipse. Ex ea igitur fide iusti pacem habemus ad deū, scientes nobis eū reconciliatum, nec iratū, quemadmodū cæteris, quod conscientia nostra pacatam reddit. Est autem superiorū epilogus, quo docet, fructū iustitiæ pacē, id ē,

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

conscientiæ tranquillitatem esse.

EX FIDE.

Ex fide iustificamur. Nimirum, credentes, ob Christum nobis peccata donari, ac omnia nostra deo grata esse, cum nos Christi simus, et ipse noster. Obseruabis et hic qua lege operari oporteat. Nempe nō ut deum tibi concilies, aut iustior euadas. Id enim fide es consecutus, sed ut per bona opera iustum te esse factū declares, quemadmodum cap. sexto, Humanum quidam dico &c. et fidem eam uiuam in te esse, hoc est, ut ita proximo per charitatem seruias, quemadmodū tibi per Christum deus consuluit, non mortuam opinionem ostendas, alioqui et demones credunt et cōtremiscunt. Vera autem fides est, quæ per dilectionem sese effundit in opera. Iacob. 2.

SVB SPE.

Necdum enim cernimus, quod credimus, sed spe interim seruati sumus. cum autem apparuerit, tunc similes ei erimus, quia uidebimus eum sicuti est. Roma. 8. 2. Ioan. 3.

NEC ID SOLVM.

Familiares est Paulo amplificationem per particulas, non solū, facere. Afflictiones pro Christo, fide robustis dulces sunt, quæ admodū de Apostolis legimus, quæ se habebant gaudentes à cōspectu concilij. Per illas enim oportet nos ingredi in regnū dei. Et dominus beatos dixit ob iustitiam persecutionem patientes. Quanto enim plura patimur, tanto deo, hominibus, et angelis red. Act. 5. Ibidem. 14.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

Sapient. 5
1. Pet. 1.
1. Co. 4.

dimur spectatiores, ut probatio fidei nostræ multo sit
preciosior auro, quod per ignem exploratur. Quoni-
am spectaculum facti sumus mundo, & angelis, et ho-
minibus. His, ac similibus scripturarum testimonij fre-
ti boni consulunt quicquid inciderit afflictionum, scia-
entes nihil obuenire sibi, nisi uolente deo, paterno affe-
ctu illos prosequente. Hi tandem sunt, quibus denuntia-
runt angeli Eudician, id est, bonā uoluntatem.

SCIENTES QVOD.

Climax, id est, gradatio.

PORRO SPES.

Spes.

Pudefaceret nos spes in deū, si sperantes ille, uel non
amaret, uel nō exaudiret, spe siquidē tūc frustraremur
inani. Nunc aut, cū amorē suum, erga nos, tantis argu-
mentis ostenderit, nequa q̄ pudefacit nos spes, sed semp
uberiora confert, quam petimus aut intelligimus, idq;
dum expedit. Est enim adiutor in oportunitatib. in tri-
bulatione, ut habet psal. 9. Quibus, inquires, argumen-
tis? nēpe quæ subiungit, spū suo, quem credentibus cō-
municat. Deinde q̄, unigenito suo non pepercerit, sed
pro inimicis & peccatoribus in mortē tradidit. Quid
tandem negabit, q̄ filium iam donauit? Proinde annota
certissimū & indubitātū Christiani pectoris signū, nē
pe spiritum sanctum, conscientijs nostris testimonium
reddentē, quodā sinu filij dei, suaq; opera. i. iustitiam,
pacem, fidem &c. in nobis operantē, adeoq; clamantē
id est, nos clamare facientem, Abba pater. Proinde nō

Ephe. 3.

Rom. 8.

Galas.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

satis est ut sciamus promissionis uerba, sed oportet ad-
esse nobis Euangelistam spiritum, qui infirmitatem nos-
tram iuuat nosq; de bona dei uoluntate certificet. Id-
circo alio in loco arrabonem hereditatis nostræ, uo-
cat eum, quo obsignatæ sunt conscientie nostræ. Arra-
bo in contractibus, & conuentionibus solet dari, ne po-
stea contraxisse poeniteat, dirumpaturq; contractus,
Ita & nos, ut certissimus contractus salutis nostræ, cū
deo initi, iam arrabonem spiritum tenemus, quem qui
non habet hic non est eius. Proinde nihil agunt, qui in
re quacumq; externa Christianissimum ostentāt, cum il-
le intus sit in spiritus inuouatione.

CHRISTVS ENIM.

Argumentum est à maiori ad minus, quo pingue
illum, & ditissi. amorem, quo deus nos complectitur
ostendit. Nam si ille pro impijs, & cupiditatibus suis,
iuxta temporis rationem (alioqui enim ab æterno su-
mus præciti) seruientibus, mortuus est, quid pro cre-
dentibus, & iustificatis est factururus? Est enim Epilogi
confirmatio, locus longe consolatorius.

PRO IUSTO.

Iusto, & bono non ad personam, sed ad rem refe-
renda sunt, et neutro genere ipsam bonitatē, et iustitiā
seu causam, uel occasionē moriendi bonā & iustam.

IUSTIFICATI NVNC sanguine.

Sanguini Christi ubiq; tribuit Apostolus remissionē
peccatorū, ut hic. Et ad Ephe. 1. Similiter ad Coloss. 1.

Ephe. 1.
Arrabo.

Rom. 8.

In sanguine
Christi remissionis
peccatorum

Epilogus, ut bonis rebus participemus per Christum

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

ut conscientiae nostrae certa sint, de remissis sibi peccatis, cum sacratissimum domini testamentum, id est, synaxim sumimus. Proinde male ab eo sumendo territamur illo Apostoli. Probet autem & c. praesertim conscientiam exonerare cupientes. Nam ibi inuidiae et fastus erga pauperes arguit Corinthios, quae vitia ex diametro pugnant cum charitate, cuius communio symbolum est.

NAM SI.

Iterum iam dicta inculcat, & est omnino exuberans, in dei charitatis commemoratione Apostoli spiritus, ut nostram pusillanimitatem erigat, est autem repetitio.

VITAM IPSIVS.

Sensus est, si mors filij dei, quae est uictima pro peccatis nostris, cessit nobis tam prospere, quod ea & a peccatis & a morte seruemus, Quomodo non prospere cedit uita illius, quam uiuit nunc nunquam moriturus?

NON SOLVM AVTEM.

Aposiopesis.

Hae aposiopesis est, id est, reticentia uerbi, ex abundantia Apostoli spiritu, quo in diuinitis charitatis diuinae exultat. Solet enim illa, uel nimia hilaritate, ut hic, fieri, uel tristitia, ut in Euangelio Lucae: Si cognouisses & tu, quae ad pacem tuam, & quidem in isto die tuo: aut ira, ut apud Maronem. Quos ego.

PROPTEREA quemadmodum.

Longum est hoc loco hyperbaton, propter exuberantem in commemoratione diuinorum beneficiorum apo-

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

stoli spiritum, quo nihil auditori uult inauditum reliquere. Proinde parenthesi textus est secernendus, ut ante. Usque ad legem, sit prius, & ante. itaque; sicut, posterioris signum parentheseos. Est autem comparatio peccati & gratiae, eorumque naturarum descriptio.

PECCATVM.

Hic locus unus est ex his, qui peccatum, quod uocant genitale seu originale (id est, quod filij irae nascamur, peccatores de peccatoribus, iuxta illud: Ecce enim in initio conceptus sum) contra Pelagianos luculentissime astruit. Nam si de suo cuiusque delicto loqueretur Paulus, quod actuale peccatum uocant, quomodo unus delicto multos diceret morti obnoxios, & per eum in omnes homines peccatum irrepsisse? Aut quomodo unus Christus erit author iustitiae, si Adam non esset author peccati? Est autem illud genuina, in malum pronitas omnium cogitationum & sensuum nostrorum, quo ad peccatum impetu quodam trahimur, ab Adam in omnem posteritatem serpens.

MORS.

Mors enim poena est peccati. Quocumque, inquit, die ex eo comederis, morte morieris. Et anima quae peccauerit morietur. Et auctoramenta peccati mors.

QVATENVS.

Sensus cohaeret cum illis, quae sequuntur parenthesin. Estque talis, Ab Adam utrumque nobis profectum est, Peccatum genitale, et eius poena mors. Proinde quemadmodum

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

ab illo omnis peccati, & mortis reddimur rei. Ita per Christum renati iustitie et vite euadimus participes.

VSQVE AD LEGEM.

Licet peccatum etiam lex nature prodat, sicut in pincerna et pistore Pharaonis discimus, tamē per culpam genitalem natura est adeo corrupta, ut ad pleraq; maxima uitia aut conuincat, aut cecutiat, ut nō resipiscere sibi placeat. Proinde peccatum ante legem securum erat, at ubi per legem proditam manifestatū est, & irritatum, coepit crudelius seuire, ac tyrannidē suā. *2. Corint. 15* am in natura uitata exercere. Atq; id est, quodd lex dicitur uirtus peccati.

QVI NON PECCAVERVNT.

Non simpliciter dicit, qui non peccauerūt, cū iam supra ostenderit, omnes peccasse, sed in similitudinem transgressionis Adam, hoc est, non tam capitaliter quā ille. Quippe qui non accepto mandato peccauerant. Nam Adā merito imputatū est peccatū, cui præscriptum erat, quid sequi, quid fugere deberet, præsertim adhuc in innocentia constituto. Ceteri à corrupta iam, per culpam genitalem, natura peccauerunt.

QVI TYPVM GERIT.

Adam typus est Christi, quia sicut ille omnē posteritatem suam peccato, ac morti reddit obnoxiam, ut nascamur filij iræ. Ita Christus posterior Adā omnes suos coheredes, iustitie, innocentie & uitæ reddit participes. Vt sicut alieno peccato damnati sumus, ita aliena

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

liberemur iustitia. Proinde est quidem Adam typus Christi, at non simpliciter, quemadmodum & subdit: Nam si unius peccatum cunctos potuit perdere et morti obnoxios reddere, quanto magis gratia dei per Christum innocentem multos potest seruare.

GRATIA DEI & DONVM.

Duo dicit Apostolus, gratiam & donum dei. Gratiam autē uocat fauorem dei, quo ille Christū amplexus est, Et in Christo, & propter Christum omnes credentes. Deinde quia fauet deus, non potest non effundere dona sua in eos, quorum est misertus. Quemadmodū homines eos quibus fauent, suis rebus adiuuant, suaq; impartiunt. Illud uero donum ipse spiritus sanctus est, quem effundit deus in corda suorum. Quemadmodum in Ioanne legimus, Hoc autem dixit etc. Et accipite spiritum sanctum. Et infra, Accepistis spiritum adoptionis filiorum (id est, qui adoptat uos filios dei) & c. in quo clamamus, Abba pater. *Ioan. 7. 1 Ioan. 20*

Porrō spiritus sancti opera in cordib. fidelium sunt, *Gala. 5.* Fides, pax, charitas, gaudium & c. Proinde ridiculum est figmentū corū, qui dicunt Charin qualitatem animæ infusam, cū ea nihil aliud sit, q̄ dei erga nos beneuolentia, eiusq; uoluntas nostri miserta, dona autē ipse spiritus sanctus, eiusq; in nobis motiones.

NAM CONDEMNATIO.

Sensus est: peccato Adam multum omnino Christi donū præcellere. Nā illud paulatim serpsit in omnes

IN EPISTOLAM PAVLI AD RÔ.

mōrtales eosq; morte inuoluit. Christi autē gratia tam est exuberans, ut semel omnia omnium peccata, iam in unam colluuiem concretā, exhauriret. Hoc etiam est, quod alibi ait: Omnia per Christum instaurasse deum, Nempe omnia peccata semel tulisse, & omnibus sæculis hostiam perfectam exhibuisse.

Heb. 9.

ITAQVE SICVT.

Non ita accipiendum quod in omnes homines di- manet Christi iustitia, cum eam credentes tantum asse- quentur. Sed quod omnes qui iustificamur, et quotquot iusti sunt, per unius Ch. isti gratiam iusti sunt, & nō su- am ipsorum, aut alterius cuiuspiam. Ita etiam accipiē- dum, quod Christus illuminat omnem hominem & c. non q. omnes illuminet, cum tenebræ & sui eum nō cō- prehenderint, & receperint, sed quotquot illuminan- tur, ab eo lumen recipiant uno, nec ab alio quouis, cū etiam Ioannes lumen non fuerit. Smile argumentū ali- bi. Sicut, inquit, per hominem mors, ita & per hominē resurrectio mortuorum. Est autem ratio Epilogi, ut scilicet per unum hominem peccatorem omnis posteri- tas mortis, ob peccatum, rea facta est. Ita ob Christum omnibus reuiuiscendi copia sit data.

Ioan. 1.

1. Corin. 15

LEX OBITER SVBIIT.

Iam enim illa per Christū antiquata est, quæ admo- dum astruit Apost. in Epistola ad Hebræos ex Hiere. 31. cap. ut ad bona faciendā, non legis exactione, urge- antur fideles, sed libero mentis impetu, Christi spiri- tus

Hebr. 8.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

tus instinctu excitati rapiantur ad illa. Quicunq; enim Roma 8 spiritu dei aguntur, hi sunt filii dei.

VT HABVNDARET Delictum.

Hic obserua quid sit quod capi proximo dixerit, legem scilicet iram operari. Nam illa ostendendo, & prohibendo, nec gratiam spiritus conferendo, aut tola- lendo, auget per occasiōē peccata. Hinc alibi. Quid Gala. 3. igitur, inquit, lex? propter transgressionem posita est, ob id ministratio mortis uocatur alibi.

2. Corin. 5.

CAPVT VI.

VID IGITVR DICEMVS? MA=

Q

nebimus in peccato, ut gratia abundet? Absit. Qui mortui.

Premisit cap. proximo, ob id à deo proditam legē, ut peccata abundarent, atq; peccatis adhuc uberior es- set Christi gratia. Iam obiectionē diluit, quæ fieri po- terat, peccandum uidelicet, ut gratia dei redderetur il- lustrior, id quod negat: Nempe q. peccatis p baptis- mus mortui, descuerimusq; à regno peccati et mor- tis ad regnū iustitiæ, ut illi uiuam. Quia qui facit pec- catum, seruus est peccati: proinde à peccato per occu- pationē auocat, & cōfert libertatē Christianam cū le- gis seruitute. Respondet etiā nunc obiter illi, cuius ca. 3. meminit. Faciamus mala, ut eueniant bona. Proinde Ioan. 6. peccati affectus iugiter est mortificandus. Vt si radici

1. Petri. 1.

Ioan. 6.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

tus eum in hac uita euellere non possumus saltem non regnet in nobis, sed seruiat nobis Iesus Christus noster, fiatque per spiritus adiutorium tributarius.

Iosu. 15.

QVI MORTVI SV. PEC.

Baptismus

In baptismo signum mortis accipimus, id quod trina illa immersio significat, mortem uidelicet nos meruisse, quod ex peccatore Adam peccatores sumus prognati, quemadmodum cap. superiori ostensum est uberius. Quod autem retrahimur in mysterio, significat nos una cum Christo reuixisse. Vt quemadmodum ille resurrexit per gloriam patris, ita nos in nouitate uitae ambulemus. Et ut Petrus ait, Peccatis mortui, iustitiae uiuamus. Insuper ut per mortem corporis, ad ueram nos uitam transituros speremus. Proinde quamuis dum

1. Pet. 2.

Sapient. 9.

hic degimus in corpore mortis, non sumus prorsus à peccato iustificati, ut nunquam non peccemus, quantumuis sancte conuerseremur. Id tamen unicuique pro uiribus est meditandum, ut quod aliquando exutus corpore, quod aggrauat animam, uere est facturus. Iam hic meditetur, id quod iam olim in typo praelusum est, cum submerso Pharaone, ab Amalech nihilominus Hebraei ac caeteris hostibus sunt oppugnati. Et nobis in baptismo occubuit Pharaon, cum exercitu suo, hoc est, per fidem in uerbum promissionis euasimus tyrannidem principis tenebrarum, cum uitis uniuersis, quod illa imputare nobis dominus non uult, ut habet Psal. nec à regno coelesti aditum nobis adimere possunt. Sed tamen adhuc non

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

quiescit nos interim oppugnare Amalech, id est, habitans in carne peccatum, impuri uidelicet affectus, quos oportet quotidiana mortificatione abolere, donec baptismus noster in morte compleatur. Adeo omnis Christianorum spes in morte consistit, adeoque à morte incipit, ut mors nobis sit lucrum. id est, ad uitam aditus.

Philip. 3.

SEPULTI IGITUR SVMVS.

Trina illa immersio dominicam representat sepulturam. Vt quemadmodum ille, ob peccata nostra expianda mortuus, quieuit in sepulchro, itidem et nos peccatis mortui innocentem uitam eius oporteat imitari. Mors Christi, cui inferimur per baptismum, imputatur nobis pro uera peccati morte, ut uere iam mortui simus.

NAM SI INSITITII. (mus etc.)

Alludit ad insitionem plantae, aut surculi, quemadmodum surculus decerptus sua natua arbore participat. Cuiusmodi humores eius arboris cui inseritur. Ita qui per baptismum Christi corpori, ceu ramus arbori inseritur, consortes fiunt gratiae, ac bonorum eius per spiritum, quem deus illis communicat, adeoque et regeneratur. Nam duplicem habemus radicem, peccati scilicet et mortis, qui est Adam, iustitiae ac uitae, qui est Christus in aeuum benedictus.

PER SIMILITV. MOR. EI.

Christus ob iniquitates nostras ductus est ad mortem, ut illas in semet aboleret, et occideret: quem dum mortificandis affectibus imitatur, conformatur ei in morte,

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

proinde & in resurrectione conformabimur.

ILLVD SCIENTES.

Vetus homo
& novus.

Vetus homo est qui sapit, ac imitatur mores peccato-
ris Adam. Pravi nimirum affectus, adeoq; omnes cor-
natus humani, citra spiritus dei adiutorium, quem no-
bis depingit Apostolus ad Ephe. 4. & 5. capitibus. Si-
militer ad Coloss. tertio, Novus autem, qui per fidē in
verbum Evangelicum nascitur, quem infra monet in a-
duendum. Proinde vetus homo exterior, corpus pecca-
ti, totus est homo, cum suis cōatibus, spiritu dei nec dū
illustratus, qui crucifigitur in baptismo, ac vita illi su-
perstite, quod deinceps non iuxta nostrum iudiciū, sed
Evangelici verbi oporteat sapere, & affectos esse.

QVI MORTVVS EST.

Vel hic observa quando baptismus compleatur,
nimirum in morte, quando caro cum suis affectib. emo-
rietur, donec illam innouatam & transformatam re-
cipiemus. Nam licet signum baptismi transeat, ille, &
effectus eius, hoc est, peccati abolitio, quā diu hic uiui-
mus durat, cum mortui prorsus à peccato sint iustifi-
cati. Proinde si quando in peccatum prolabimur ad
promissionem diuinam, in baptismo acceptam protis-
nus, per resipiscētiā, est confugiendum. Et ita peccā-
tes non peccamus, absorbente peccatum fide, domino-
que illud non imputante.

VIVEMVS CVM ILLO.

Vivemus, inquit. Proinde uiuificatio, q̄ diu hic uiui-

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

tur, nihil aliud est quā fides, quia spe tantum seruati Roma. 8
sumus, nec dum re perfecta et spem iustitiæ per fidem Gala. 5
expectamus.

SCIENTES QVOD CHRISTVS.

Sensus est, semel Christus sua morte peccatum, eius
que poenam exhausit, & iugulauit. Itidem nobis annis
tendum, ut qui per baptismum peccato mortui sumus,
nunquam deinceps illud nobis dominari patiamur.

SEMED.

Semel enim mortuus est ad multorum exhaurienda
peccata. Secundo apparebit sine peccato omnib. se ex-
pectantibus in salutem.

EXISTIMATE.

Nunc tandem aperit, quid sit commori, & conse-
peliri cum Christo. Nempe se existimare peccato esse
mortuum, nec illius affectum amare: nō quod prorsus
peccato careamus, cum non habitet in nobis, id est, car-
ne nostra bonum. Sed ne ex illius tyrannide uiuiamus, Roma. 6.
cupiditatibusue pareamus, sed Christo adiutore fre-
ti, illud quotidie mortificemus. Iuxta illud, Confidite
ego, inquit, uici mundum. Ioann. 15.

MORTALI VESTRO Corpore.

Apto epitheto corpusculum nostrum notauit, qd'
ob id morti obnoxium, quod peccandi tyrannis, ac pra-
uorū affectuū in eo prorsus necdū sit restincta, sed sem-
per adhuc aliō rapit caro, aliō aut spiritus, ut nō que-
rūq; uolumus faciamus. Ideo mortali, quia mors p' pec-
catum, nostri dominatur. Nam stipendia peccati mors

Gala. 5.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

ACCOMODETIS MEMBRA.

Roma. 8.

Ephē. 2.

1. Reg. 10.

Annota ut nulli, quantumvis pio operi, ex nostra cupiditate, oporteat nos esse astrictos, sed deo nostri curā relinquere, ut ille per nos agat, quemadmodū per filios immorigeros diabolus. Vbi ergo talem animum tibi dominus dederit, fac quodcunque inuenerit manus tua, quia domini tecum est.

VELUT EX MORTVIS.

Mortuos dicit, non corporis morte, quæ ex æquo oēs manet, sed culpæ ac perfidiæ, qua deo ueræ uitæ sumus mortui, de qua in psal. Mors peccatorū pessima.

PECCATVM ENIM.

Hoc loco, est peccandi pronitas, quæ remanet in carne nostra, etiam post baptismum, quantisper hic uiuitur. Verum illud non debet nostri dominari, quia non sumus sub lege, quæ prohibendo, nec gratiam conferendo, cupiditates irritat potius quàm extinguit. Exemplo febricantis, qui tanto aquam sinit ardentius, quanto ei usum illius interdixeris: est ergo argumentū à facili

SED SVB GRATIA.

Gratia est propensio quædam spiritu dei concepta, qua ducimur ad recta, quaq; tali ardore, & affectu, ad bona rapimur, quali solemus, per cōcupiscentiam, ad mala. Hanc delapsus in terram Christus, præstat humano generi, quam in omnes gentes palam prædicari mandauit. Quæ sicut nobis præstuit, ut à peccati tyrannide liberaremur, ita & præstare potest, ne in

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

eandem recidamus, aut relapsi resurgamus. Breuiter, Gratia est qua nobis bene uult deus & efficit, ut bene uelimus & nostra sunt accepta, ut supra dictum.

QVID IGITVR.

Iterum diluit obiectionem quæ poterat, ex iam dictis fieri. Obseruabis autem, quomodo Christum professi non sunt sub lege, iram operante. Sed ut lex sit illis antiquata, quemadmodum Apostolus ad hebræos docet ex Hiere. testimonio, non ut illa à nobis fieri nō debeat, sed ut per gratiam Christi fieri ualeat, alioqui onus importabile. Deinde ut neglecta nos condemnare non possit. Christus enim nobis eam impleuit, q̄ est perfectio legis ad iustitiam omni credenti.

Act. 15.

Roma. 10

SERVA IMMVN

ditie.

In Græco est dula quod sonat serua, ac ueluti mancipia heris obnoxia, quæ sui iuris non sunt, sed eius cuius sunt mancipia.

INIQUITATI AD ALIAM.

Sicut enim habenti dabitur, & sancti adhuc sanctificantur, ut cant, iuxta psalmographum, de uirtute in uirtutē, ac semper purgentur à cœlesti Agricola deo. Ita impij de scelere in scelus, & de turpitudine, in turpitudine, plabūtur. Proinde monet, ut quæ admodū caro ante Christum agnitum fructificabat uitia, ita nunc

Luc. 19.

Apoca. 22.

Ioan. 15.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

Spiritus fructificet uirtutes.

AVTORAMENTA peccati mors.

Annota quod donum dei uitam eternam uocet, & non meritum nostrum, contra operarios.

CAPVT VII.

NON IGNORATIS FRATRES

(Scientibus enim legem loquor) quod lex tantisper.

Lex.

Roma. 4.

Roma. 3.

Ge. 6. & 8.

Eze. 11.

Gala. 3.

Similitudine uxoris & uiri cōiugio iunctorum proposita, docet legem Christiano homini esse antiquatā, & abrogatam. Legem autem omnia praecepta dei accipit, etiam ipsius decalogi, quae suo more Paulus legem iram operantem, uocat. Lex enim neminem ex corde bonum, aut iustum facit, sed dum exigit, & extorquet, quod nos prestare non possumus (id quod Apostolus hoc capite docet praecepto uno. Nempe, Non concupisces, & dominus uberius Matthaei 5. & 6. capitibus) cogit nos aut desperare, aut ad externorum operum hypocrisin confugere, ex quibus nulla caro iustificatur coram Deo, qui iuxta internos affectus nos metitur, quos cum mali sint, nemo potest immutare, nisi Christi spiritus, qui aufert cor lapideum, & dat uobis cor carneum. Affectus ergo si operibus reluctetur, quid aliud nos, nisi hypocritas faciunt, & ut dominus ait: sepulchra dealbata? Proinde Christus legem nobis antiquatā esse uoluit. Quotquot enim sub illa sunt, sub maledicto sunt, ut alibi ait. Nam maledicti qui à mō

AND, KNOP. INTERPRETATIO.

dati dei declinant. Deinde iram operatur, dum aliud iubet illa, aliud nos committimus. Et occidimur, dum contra eius prae scriptum facimus. Et abundare facit peccatum. Insuper dum in eius agnitionem nos adducit, nec spiritum, roburque internum illi reluctandi ministrat, quid aliud nisi mortis est ministratio? Proinde Christus solam charitatem suam dixit esse praeceptum, quae compendio totam legem complectitur. Proinde Christiani ad legis opera facienda, non lege extorqueantur, sed libero spiritus impetu, per charitatem debent rapi. Quicumque enim spiritu dei ducuntur &c. Christianis igitur antiquata est lex non ut ne fiat, sed impleri possit, & neglecta condemnare nequeat eos qui sunt in Christo. 1. Corin. 3. Infr. 7.

ITAQUE FRATRES.

Applicatio est similitudinis, per corpus autem Christi cuius caput deus est, ecclesiam accipe, quae est omnium credentium multitudo, quae spiritu dei sanctificatur, uiuificatur, & regitur ut lege nihil opus sit, cum spiritus Christi ductu sponte, ac libero mentis impetu rapiantur ad ea credentes, quae grata deo cognouerint. Proinde lex iustis. i. per fidem iustificatis, non est posita, ut alibi ait, sed peccatoribus, & ad Galatas, 3. Christus est factus uobis ociosus, quia à lege iustificamini. 1. Timot. 1. Gala. 5.

VT INGEREMINI ALTERI.

Christo anima intrinsecus per fidem iungitur, qui eum bonitatis sit fons, non potest non semper benefacere

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

illi iuncta, ut fructificet deo. Econtrario mens, sine spiritu Christi. quam carnem uocat, nihil potest nisi peccare, quia non potest arbor mala fructus bonos facere. Et sicut uitis non potest ferre fructum, nisi manserit in uite. Sic nec nos nisi in Christo manserimus. Proinde non sunt audiendi Scholastici, qui neutralia opera commentum sunt, id est, quae nec bona, nec mala essent, quales sunt uirtutes philosophicae, et quae humano conatu fiunt. Nam cuncta cogitatio cordis humani prona est ad malum omni tempore. Hinc et omnis homo mendax dicitur, quod simul et uerius probitatem, quam re praestet. Fructificamus autem deo dum illustratione, et adiutorio spiritus eius, opera illi digna facimus, ad quae nos condidit, ut in illis ambulemus. Ea autem duplici lege fieri oportet. Primum, ut non ex superstitione, id est, nostrae carnis, et capitis sensu, uel humanis constitutionibus sumus pii: Nam illud est frustra deum colere. Sed pietatis opera ad sacramentum literarum cotinuum exploremus, et ex Christi doctrina uitae formam petamus. Nam illi iusti sumus audire. Is autem in extremo illo examine nullam pietatem, nisi charitatis opera uult agnoscere. Non superstitiosa ieiunia, non perpetuas cantiones, non precularum olympum, non memorias fraternitates, participaciones honorum, ut aiunt, operum, non indulgentias, uicariarum fundationes, templorum, et altarium erectiones, peregrinationes, nihil inquam horum, sed esuriui inquit, et dedistis mihi manducare.

Ioan. 15.
Neutralia
opera.

Gene. 6.

Op. bona.

Ephe. 2.

Mat. 15.

Matth. 4.

Matth. 15.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

Nam si deo quaecumque pietas ex nostrae carnis sensu profecta, esset grata, quod dei filio doctore opus fuisset? Videbantur sibi pharisaei, et scribae pii quotidie sacrificantes, sed quid audiunt? Misericordiam uolui, et non sacrificium. Putabant quod deus multiloquium illorum exaudiret, quemadmodum, et pharisaei nostrates, sed dominus eis. Ve cominatur, quod sub longarum precum praetextu domos uiduarum comederent. Deinde ne quid bonum metu damnationis, aut iustitiae consequenda, meritiue praetextu, faciamus, cum nihil mereamur, nisi per fidem, qua et iusti sumus. In hoc peccat, quot quot nouas, praeter Christianam, regulas amplexatur, Nam falsa meriti opinione omnia agunt, quemadmodum rogati respondere solent. Cum omnes humane traditiones frustra seruentur. Viderint proinde, ne dum se, praeter ceteris credunt deo proximiores, omnium sint longissimi. Nam illi non cerimonijs sed corde, et affectibus, per fidem appropinquamus. Alioqui quid opus fuisset Christo iustificatore? Idcirco à sermone phariseorum cauere monuit nos dominus.

CVM ENIM ESSEMV

in carne.

Caro in literis apostolicis non est appetitus sensitivus ut aiunt sophistae, sed tropo scripturae, uocatur omnes uires et conatus humani, sine spiritu dei adiutorio, iuxta illud: Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est. Idem dicitur uetus, et exterior homo, corpus peccati.

Caro.

Gene. 6.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

Spiritus. Ecōtrario spiritus ipse spiritus sanctus, & eius in nobis motiones, & impulsus ad opera, quo ducuntur credentes, idem aliquoties dicitur novus & interior homo corpus iusticie.

Rom. 8.

AFFECTVS PECCATORVM.

Affectus peccatorum per legem sunt. Quia lex, dum illos prohibet, & non confert vires reluctandi, reddit irritatores, & excitat peccandi libidinem, ut reuiuiscant affectus per legem, qui prius serē erant mortui, consopiti, & incogniti.

AD FRVCTIFICANDUM mortui.

Perdurat in similitudine coepta de uxore, quae parit ei, cuius est, filios: fructificamus igitur per legem mortui, quia dum aliud praescribit lex & exigit, ad aliud aut affectuum tyrannis rapit. Mortem nobis deberi lex ostendit. Nam anima, quae peccauerit morietur, etiam si opera externa in oculis hominum uideantur legi satis facere.

Exe. 18.

QVID ERGO DICEMVS.

Per occupationem diluit obiectum. Dixerat enim legem peccandi & mortis praestitisse occasionē, & per eam abundasse peccatum, ne quis eum calumniari putaret, subiungit, sanctam & iustam esse legem, quippe à sanctimonie & iustitiae fonte deo profectā. Sed cum ea honesta tantū praescribat, nos autē ad uitia naturae corruptioe proclines simus, sit nobis etiam sancta dei lex mortis occasio, dum peccandi tyrannidem phibendo

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

excitat, & quod nobis esse debeat occasio uitae, sit mortis ministratio. Adco infelicitate omnia cedunt, postea quā deo derelicto, Satanam parentes nostri secuti sunt, ut ex nostro conatu nihil ualeamus nisi nos pādere iuxta illud Perditio tua ex te Israel, tantū in me auxilium tuum. **1. Cor. 3.** **Oze. 3.**

MANET CONCVPISCEN.

Locus est Exodi. 20. Obseruabis autem hic ut nullus ex opibus legis iustificetur, Sed quicumque sub lege sunt, sub maledicto sint, quia legem nemo implet, praeter eū qui in Christum crediderit, qui est perfectio legis &c. **Gal. 3.** **Rho. 10.** **Pro. 10.** Quis enim unquā hoc impleuit praecceptum, cum nemo affectuum suorum sit compos. Et quis gloriabitur se purum habere cor? Quamquam insigniter pharisei nostri legem ab externis operibus, non affectibus aestimantes, iactant legem nostris conatibus apprime praestari posse, contra euangelicā & apostolicam doctrinam. Dicit quidem Ioannes. 1. epistola suae. 5. mandata eius grauiā nō esse, sed his qui ex deo nati sunt, hoc est, qui in Christum credentes, spiritum uiuificantem sunt consecuti, quemadmodum praemittit, & subiungit, alio qui sine eo iugum sunt, & onus importabile, ut ait in Actis Petrus.

SED OCCASIONE ACCEPTA.

Sensus est, prodita quidem est lex, ut uiueremus, sed cum eam praestare non possumus, reluctante corrupta natura, mortis est organū, Et adeo nihil profectum est lege, ut concupiscentia per eam magis irritata coeperis

IN EPISTOLAM PAULI AD RŌ.

fremerē aduersus iudiciū, & uoluntatē dei, eiusq;
in nobis odium excitare, quemadmodum oportuit, id
que per legē contingit corruptam naturam irritantē.

SI QUIDEM ABSQVE LEGE.

Sensus est: Ni lex mihi in corde peccatum ostendisset, meq; illius sensus conuerteret, nō ita peccandi tyrānis eferbuisset. Exemplo impetuosū, ac rapacis fluuij, cuius impetus tum primum maxime sentitur, cum fluxum eius cohibere uolueris. Differit autem Apostolus hoc loco diligentissime de ui legis, quam nisi agnouerimus, non possumus intelligere, quid sit Euangelica gratia, per Christum præstita. Proinde legis opus est ostēdere peccatum, & detertere conscientiam. Confusio autem facit, ut irascamur deo, adeoq; iudicij eius. Est igitur uirtus peccati lex.

1. Corin. 15.

Lex uirtus
peccati.

EGO AUTEM.

Sensus est: fuit tempus, cum mihi iustus uiderer, ac legem optime exprimere, cum uincerem omnes hypo-
crisi cōetaneos meos, lege necdum cor meum illustrāte, ac peccatum ostendente, atq; tunc quidē peccatum conqueſcebat, nec palam concupiscentia irascebatur deo. At cū per legem ostendisset mihi peccatū, exuscitātū est peccatū, ego autē confusus inhorruī, ac mortuus sum. Quippe ob legē, uitā fontē deū odio habens.

IMMO PECCATVM.

Ordo & sensus est. Peccatum. i. peccandi tyrānis, facta est mihi, per præceptum mortis occasio, ut ap-

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

pareret. i. cognosceretur peccatum mihi gignere mortem. Per id quod erat bonum. i. bonam dei legem, ut peccatum, id est, uitata, & corrupta natura, fieret supra modum peccans, id est, augens peccatum p præceptum, hoc est, irritationem peccati, dum etiam id, quod natura bonum est, nēpe dei præceptum, uertit in perniciem mortis, ut egregie peccaret conscientia.

SCIMVS ENIM QVOD LEX.

Nunc tandem aperit, Quomodo lex diuina corruptæ naturæ sit peccandi occasio. Nam illa spiritalis est, exigens inuouatos affectus, nos autem sumus carnales, id est, affectibus legi diuine repugnantibus. Idcirco per legem exuberat peccatum. Iam cum lex inus in spiritu, impleri uelit. Omnis autem cogitatio humani cordis prona sit in malum, ipsumq; cor humanum, affectuum origo prauum, consequitur neminem dei legem suis conatibus implere, sed deum legis auctorem, odio habere, & malle legem non esse, etiamsi foris opera simulet, asserreque ad legē manus & pedes, sed non cor, quod unum deus requirit.

Hiere. 17.

AT EGO CARNALIS.

Carnalis homo. i. spū dei non illustratus & roboratus, seipsum tantū amat, sua tantū querit, suæ prudentiæ et iustitiæ inritatur, cū lege ex diametro pugnans q præcipit deū solū diligere, ac proximum iuxta nos ipsos, & ex solo deo pēdere. Id enī uult, Nō facies tibi dolū. Id aut facimꝰ dū uel nos ipsos, uel qd cūq; præterea

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

supra ipsum deum metuimus, diligimus, aut cōfidimus.
QVOD ENIM AGO.

Declarat exemplum de se propositum. Quē admodum autem ab eo loco, cum essemus in carne, carnalē hominem depinxit, ita nunc partim iustificatū, ut qui mortificari cōperit, describit, qui, quid facto opus sit, cernat quidem, sed ueteri affectu necdum mortifica rō impleri uires non habeat.

IN CARNE MEA.

Gene. 6. Carnem totum hominem dicit, cum suis studijs, & conatibus, etiam optimis, sine adiutorio spiritus sancti, quia nihil potest nisi peccare, cum mala sit arbor, quę non facit fructus bonos, licet probitatem in oculis hominum simulet.

SECUNDVM internum hominem.

Ioan. 1. Internus homo non est ratio humana, sed ipse spiritus per uerbum fidei conceptus, qui non potest nō delectari in lege dei, deumq; amare, & credere, quippe ex quo conceptus est, & natus.

REBELLAN. LEGI mentis mee.

Eph. 3. Mos est Paulo usurpare uocabulum Nous, id est, mens pro iudicio spiritus, ut renouamini spiritu mētis uestre, & recte pro spiritu usurpat, nam apud carnē non est iudicium, quę ceca est.

MISER EGO HOMO.

Cū longa iam oratione peccati uim recensuerit, & hominem cum affectibus suis luctantē depinxerit, nūc
contra

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

contra hanc miseriam exclamat. Potest ex hoc capite agnosci, quatenus habeamus liberum, ut aiunt, arbitrium, nempe quantum ad externa opera spectat, nō affectus, iuxta quos deus nos metitur. Quę autem potest esse sine spiritu dei libertas, cum ille tyrannus noster peccatum, in carne nostra negotium faciat, etiam uiris spiritu exundantibus? Quis enim sanctorum fuit unquam, qui non deplorauerit hanc seruitutem, imō captiuitatem, cum ipse Apostolus hic exclamet. Ea autē lex membrorum, est peccati ardor, et impetus ad peccatum, nobis congenitus. Est autem exclamatio, q. d. assidue collector cum malis & carne, quando ergo colluctatio hæc prorsus abolebitur?

GRATIAS AGO.

Ostendit per quem sit liberatus, nempe cui gratias agit, qui spiritum suppeditat uiuificantem, adeoque affectus immouantem, non q. iam prorsus liberatus sit, cum subiungat, q. carne seruiat legi peccati, sed q. cōperit iam liberatio, in morte absolunda.

ITAQVE IDEM EGO.

Epilogus est. Obserua autem, ut non iustificemur totum, quā diu in hoc corpusculo uiuitur. Sed licet à baptismo cōperit iustificatio, tamē in morte primum cōpletur. Hinc Apostolus subinde iubet, ut renouemur spiritu mentis nostrę. Et ad Philip. se ait, nondū accepisse, nondū perfectū esse, sed sequi, ut comprehendat. Proinde quatenus spiritu nouati sumus, liberi sumus, quat

Eph. 4.
Phil. 4.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

tenuis caro & uetustas sumus, sub lege sumus. Quamq̃
credentibus, quod reliquuum est uetustatis, propter fide-
dem condonatur.

CAPVT VIII.

NULLA IGITVR NVNC EST
condemnatio his, qui in ſiti
ſunt Chriſto Ieſu. Qui
non iuxta.

Senſus eſt, Quamquã uſq; ſint in nobis peccato-
rũ reliquiæ, liberos tamẽ nos eſſe ab omni maledicto,
adeoq; & fide iuſtificatos, ut nihil nos damnare poſ-
ſit, etiam lex neglecta, Si tamen iuxta ſpiritum uerſe-
mur, Eum autem uocat nouum illum affectum, & mo-
tionem Chriſti ſpiritus fide concepti, qui affectus car-
nis mortificat, nõ inde quod lex id præcipiat, ſed q̃
natura ſpiritus ſit, ut nõ poſſit nõ mortificare carnẽ.

LIBERVM ME REDDIDIT.

Spiritus hic eſt Chriſti fide conceptus, quoniam ille
affectus credentium immutat, ut etiã nulla exiſtẽte le-
ge, libero ſpiritu impetu rapiantur in legem, quodq; il-
la præſcribit, præſent. Non inde quod illa exigat, ſed
quod uoluntas, id eſt, affectus illorum ſit in lege domi-
ni, ut habet psalmus. Idcirco liberati ſunt à iure pecca-
ti, & mortis, quorum & ſi adhuc reliquias ſentiant in
carne, tamen ob fidem non imputantur.

SVB SPECIE CARNIS.

Caro ſeipſam tantum amat, ac ſua querit, ſuaq; prae-

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

ſentia ac uiribus nititur. Cum deus ſe ſupra oĩa aman-
dum uelit, ac primũ. i. præ omnib. ſuum regnũ querẽ-
dum. Deinde omnẽ curam, & ſolicitudinem in ſe pro-
iciendam, quia ipſi curæ ſumus. Et ita ex diametro af-
fectus carnis cũ lege dei pugnat. Quæa dmodũ & Ia-
cobus ait, Amicus huius ſeculi dei inimicus cõſtituitur.

DE PECCATO CONDEMNANT.

Peccatum peccandi tyrannidem, morbum ſalia-
cet naturæ, eiꝯq; authorem diabolum accipe. Nam
dum ille in innoxium ſeuit, perinde atq; ceteros mor-
tales, quem uidit nobis in omni infirmitate foris ſimile,
præter peccatũ, ac ſecum ſcribas in eiꝯ odiũ armat,
per necem eiꝯ condemnatus eſt, iugulato, & ut alibi
ait, exhausto, id eſt, in totum ſublato peccato, per car-
nẽ eiꝯ, quæ hoſtia eſt pro totius mundi peccatis. Hinc
dominus ad Pilatum de diabolo cædis ſuæ authore pri-
mario. Qui, inquit, tradidit me tibi maius peccatũ ha-
bet. Proinde ſenſus eſt: Cum impoſſibile eſſet lege libe-
rari à peccato, & morte, deus filium ſuum tradidit, p-
quem damnatũ & oppreſſum eſt peccatum & mors,
ne amplius in nos ius habeant.

VT IUSTIFICATIO LEGIS.

Senſus eſt, Non ſatis erat lex, quæ oſtẽderet quid
facereamus, ſed oportet etiam ſpũm cõferri p Chriſtũ,
qui nos ad legẽ amandã inſtãmaret. Quia lex affectũ
etiã obſtringit. Affectus autem noſtri, quia carnales
ſumus, reluctantur legi Dei. Proinde impoſſibile eſt

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

legem impleri hūanis conatibus. Ob id misit deus filiū suū, ut legi satisfaceret pro nobis, suūq; spiritū, per fidem nobis cōmunicaret, cuius motionibus pareremus, perinde atq; in carne uersantes cupiditatibus parebā.

NAM QVI CARNALES SVNT. Cmus.

Cur hodie
reluctentur
Euangelio.

Annota: Quare nonnulli adeo reluctantur hodie emergenti ueritati, Nimirum quia caro sunt, id est, sua tantum querunt, non dei, dum spiritu illius illustrati, et renouati necdum sint. Ergo non mirum si Esau persequebatur Iacob, & carnalis Israël spiritualem. Nam simile in Apostolis, & carnalibus Iudeis est cernere. Proinde sensus est, Qui spiritu dei illustrati non sunt, ipsumq; necdum gustarunt, licet interdum uirtutibus præditi, in speciem, uideantur, & ad honesta suis conatibus eniti, tamen quia id non fit ex commotione spiritus sancti, sed carnali quodam affectu, Nempe uel timore pœnæ, uel amore laudis, uel premij, aut ceterorum alicuius, non faciunt quicquā deo gratum, cum se, non deum spectent. Contra, qui secundum spiritum sunt, id est, quos illustrauit, & sui communione perfudit, in his est sensus Dei, ac in deum fiducia, amorq; illius, queruntq; hi nihil suū, sed Dei solius gloriam, cui & inmituntur.

MORS EST.

Nam deum uitæ fontem non respicit, sed seipsam tantum amat, sua querit, sibi, prudentiæ suæ, ac suis uiribus nititur. Quæ omnia spiritus monet in deo querere

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

da. Affectus autem spūs uita, quia quicquid habet uitæ tutum, non suis conatibus, sed diuinæ munificentie tribuit, qui ipse spiritus sanctus est, deus, & uitæ & conscientie tranquillitas adeoq; regnum dei, ut infra ait.

PROPTEREA QVOD Affectus.

Caro seipsam tantum amat, ac sua querit, suæq; prudentiæ ac uiribus. nititur, cum deus se super omnia amat, dum uelit, ac primum, id est, præ omnibus, suū regnū querendum. Deinde omnem curam, & sollicitudinem in se proiciendam. Quia ipsi curæ sumus. Et ita ex Le. 4. diametro affectus carnis cum lege dei pugnat, quem 1. Petri. 5. admodum & Iacobus ait, Amicus huius sæculi dei inimicus constituitur.

SI QUIDEM SPIRITVS DEI.

Annota certissimū Christiani pectoris signū, Nem Luce. 17. pe Christi spiritus esse participem, ut nihil agant q̄ foris pietatem uenditant. Regnum dei intra nos est. Nīa Roma. 14. mirū iustitia p̄ fidē cōsecuta, et pax. i. cōscientie tranquillitas, & gaudium in spiritu sancto i Quod regnum dei, id est, motiones, & raptus quosdā internos si non sentias, frustra Christianū nomen portas. Hinc alibi arrabonem eū uocat, quo credentium corda obsignata 1. Tess. 5. sunt. Nimirū dum ille conscientijs nostris adest, euangelizatq; propitium nobis esse deū, ac testimoniū reddit spiritui nostro, q̄ sumus filij dei. Hinc et alibi monet, ne spiritū extinguamus aut cōristemus. Nimirū ne grauib. flagitijs illū ex cordib. nostris p̄stigmur.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

MORTVVM EST.

Roma. 6. Non reuera corpus moritur illabente nostris menti
bus Christi spiritu, sed natura eius est paulatim carnē
& eius affectus mortificare, ut quemadmodum spiri-
tus quotidie augeſcit in his quos occupauerit, ita et ca-
ro quotidie deficere et intermori incipit. Hinc supra,
existimate uos, inquit, ipsos mortuos peccato, uiuentes
autem deo. Simile. 1. Petri. 4.

VT SECVNDVM CAR-

nem uiuamus.

Osc. 13. Sensus est: Debemus quidem multa non carni, id ē,
nostris ipsorum conatibus aut affectibus (cum nihil
ex nobis ualeamus, nisi nos perdere, ut ait dominus per
Oscā, affectusq; nostri ex corrupta natura, prauī sunt,
ut non simus sufficētes cogitare aliquid ex nobis, tan-
quā ex nobis) sed uiuificanti & iustificanti spiritui,
qui nos in dei filios adoptat, redditq; testimonium spi-
ritui nostro, quod simus filij dei. Differuit autē hacte-
nus de lege, peccato & gratia, nunc per epilogum cō-
solatur & adhortatur.

QVICVNQ; SPIRITIV.

Gal. 5. Simile ad Gal. Si spiritu dei ducimini, nō estis sub le-
ge. Duci autē illud nil aliud est, nisi interna dulcedine af-
fectū excitari, ac impetu quodā impelli, ut hilares, spō-
tanei, adeoq; ex libera charitate praeſtemus, quicquid
deo gratum nouerimus, lege eius per spiritum edocti,
quod qui faciunt, non sunt sub lege, quae iustis non est

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

posita, sed ijs, q ad huc seriāli metu inuiti & reluctan-
tibus affectib. abstinent malis, & bona uel tanq̃ pueri
promissis allekti, uel minis deterriti faciunt. Huiusmo-
di autē innouatum affectum non natura, nō lex, sed fia-
des in Christum praestat, iuxta illud: Dabo legem meā
in uisceribus eorum, & in corda eorum scribam illā,
& auferam à uobis cor lapideum &c. Sic nemo uenit Ioan. 6.
ad Christum, nisi pater traxerit eum, non inuitū, sed
ultronea charitate. Quia trahit sua quemq; uoluptas.
Hinc sponsa, trahē, inquit, me post te. Chrysostomus Cani. 1.
super Matth. 4. Non sunt contenti filij dei sedere ocio-
si, sed urget eos spiritus aliquod magnum opus eos ap-
prehendere. Et Gregorius in Homilia. Nunquā amor
Dei ociosus est, operatur enim magna si est, si autē ope-
rari desinit amor non est:

NON ENIM ACCEPI-

stis spiritum seruitutis.

Spiritum seruitutis & timoris lex ministrat, q̃ ter-
ret, confundit, ream agit, adeoq; occidit conscientiam,
dum peccatū ostendit. Quia per legem cognitio pecca- Roma. 3.
ti, nā ob id ministratio mortis dicitur, & spiritus ser-
uitutis, q inuitos metu à malis cohibeat, aut promissis
ad bona alliceat. Spiritum autē adoptionis Euangelium
ministrat, quod serenata conscientia affectus transfor-
mat, facitq; ut uoluntas nostra sit in lege domini.

SPIRITVM ADOPTIONIS.

Vox est fidei gratulantis sibi ob misericordiam dei,

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

et oblectantis se contemplatione amplitudinis, et glorie gratiae dei. Sicut illud psal. Quam magna multitudo dulcedinis tuae domine.

PER QVEM Clamamus, Abba pater.

Clamor hic non oris est, sed cordis, non uocis, sed affectus. Nam ubi fide degustauimus misericordiam Dei, bonitatemque eius cognouimus per uerbum Euangelij condonantis peccatum, promittentis gratiam, non potest animus non redamare Deum, ac gestire, ac gratitudinem suam mutuo aliquo officio, pro tanta misericordia testari. Id hic significantissime dicit clamare, pater. Simile ad Galat. 4. Sonat autem Abba, annotante Eras. Syris patrem, quam uocem primum pueri sonare discunt, estque patribus auditu gratissima. Quod autem. O pater potest esse conduplicatio, faciens ad emphasis affectus, potest et esse peregrinae uocis interpretatio, uel certe per anadiplosin, id est, repetitionem esse dictum. Cum is loquendi modus Hebraeis sit peculiaris. Epitafios, id est, intentionis gratia nunc eandem uocem iterantibus, nunc eandem, alia idem ualente, reddentibus, ut Dominus deus noster, deus deus meus: hisdem uerbis compellat patrem dominus orans. Obserua autem quanta sit fiducia hanc Deo cationem ex toto affectu occinere, nimirum non nostris meritis, aut demeritis freti, aut diffisi ea facimus, uel omittimus, sed fiducia spiritus nobis testimonium perhibetis, dum totis animi uiribus iuxta solum promissionis suae uerbum, deum aestimamus.

Marc. 14.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

PATIMVR.

Annota unicam ad uitam perueniendi uiam, nimirum Christo compati, commori, et mortificari affectus, et uoluntatem nostram, ut uere alibi dixerit, Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum dei. Hoc etiam ea lege uoluit intelligi deus, cum sanxit sabbatum sanctificandum, nimirum, ut uacemus ab operibus nostris, toleremusque in nobis opus Dei, mortificationem nostri, quocumque id tandem modo fuerit factum, siue a demonibus, siue malorum hominum persecutionibus, aut aegritudinibus, aut aduersis, omnia enim nobis cooperantur in bonum, uolente ita patre nostro, sine cuius nutu nec passerulus cadit super terram. Quique omnes capitis nostri capillos numeratos habet.

Cruz salutaris.
Actu. 14.

AD GLORIAM.

Gloriam eam dicit, de qua Esa. 47. Et I. Corin. 2. Oculi non uidit, auris non audiuit, nec in cor ascendit, quae preparasti deus diligentibus te. Et nunc iam filij dei sumus, nimirum adoptione spiritus, sed non apparuit, gerimus. Scimus enim, quod cum apparuerit, similes ei erimus, uidebimus enim eum sicut est. Et ad Ephe. dicit, Adoptasse deum in sese, quod per magnam emphasis est intelligendum. Nempe adoptatos nos esse, non ad possessionem rerum corporalium, non ad principatum terrenum, sed in sese, hoc est, ad suam ipsius felicitatem, et in huius, quod ipse est possessionem. Inde est illa reproborum uox. Ecce quomodo computati sunt inter filios

F S

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

Sapient. 5. lios Dei. Occurrit ergo obiectioni pusillanimatorum afflictiones ob Christum detestantium. Similis locus est 2. Corint. 4. Nam momentanea leuitas &c.

PALAM FIANT.

Sensus est: Vniuersitas creaturarum applaudit redemptioni piorum, sicut impiorum conscientias terret. Interim enim zizania tritico, bonum semen paleis, boni pisces malis sunt permixti, qui in extremo examine semouebuntur, quemadmodum pastor segregat agnos ab hædis. Matth. 25.

QVIPPE VANITATI.

Consolatur nos ab exemplo, ut toleremus afflictiones. Quoniam nobiscum rerum uniuersitas sub corruptibilitate est, ut docet ex psal. epistola ad Hebræ. 1.

LIBERABITVR A SERVITUTE

De inuolutione cæli et terræ, adeoque totius uniuersi Petrus scribit episto. 2. cap. 3.

PRIMITIAS SPIRITVS.

Primitiæ frugum, ac ceterarum domino consecræ bantur, quæ respectu totius sementis parum quid erant, ita & nos respectu gloriæ, quæ nobis manet, primitiæ tantum spiritus Christi habemus non decimas, quia ille interim mentes nostras tantum occupat, & coepta est in nobis iustificatio, non consummata, habitamus etenim adhuc in carne impura, usque dum corruptibile hoc induat incorruptionem, & efficiamur tota noua creatura, illa uidelicet die, quando appropinquauerit redemptio nostra,

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

ob quam respicere, & leuare capita nostra iubemur, nimirum, quæ a peccatis, morte, adeoque omnibus malis redime

SI QUIDEM SPE RESERVATI. Cmur.

Quemadmodum ualeudinarius, à perito medico incuram susceptus, spe reualuit, itidem & nos à cælesti medico Christo suscepti, de sanitate non dubitamus, quin toti suo tempore reualebimus, interim spe tantum salui facti. Hinc et supra gloriamur, inquit, sub spe gloriæ dei. Et Ephesus optat illuminatos mentis oculos, ut sci-

Spe salui.
Rôma. 5

ant quæ sit spes, ad quam deus uocauit. Et ad Titum, Expectantes inquit beatam spem et aduentum gloriæ magni dei. Usque adeo omnis Christianorum salus à morte absoluitur, quemadmodum & alibi ait. Si in hoc mundo tantum speramus in Christum miserabiles sumus omnibus hominibus. Proinde licet etiamnum filij dei sumus, tamen quia adhuc gratia nostra fide co-

Tit. 2

1. Co. 15.

CONSIMILITER AVTEM.

Impares inquit sumus tolerandis pro Christo aduersis. Imò inquit spiritus adiuuat imbecillitatem nostram. Fidelis enim deus, qui non patitur nos tentari supra id, quod possumus, arguit ergo à facili.

1. Corin. 10

SI QUIDEM HOC IPSVM.

Sensus est: Tantum abest ut nostris ipsorum presidij tu ti esse ualeamus, ut nesciamus etiâ, quibus presidij opus sit, exëplo ipsius Apostoli. Non enim id petimus, quod salutare est, ut est tribulatio ob Christum, et mortificatio

2. Corin. 12

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

nostri, sed ex infirmitate liberationem. Non ergo cōdprehendimus ratione, quæ salutaria sunt, aut quæ nostra, hinc ait, non nouimus.

SCIMVS AVTEM Quod hīs.

Diligūt de-
um.

Diligere deum suaptis uiribus ex corde, & in ueritate nemo mortalium potest, citra illius afflatum. Ille

Matth. 19.

natura bonus est, nos autem mali, & ex natura corrupta filij iræ. Proinde soli illi deum diligunt, qui sensum

Lucæ. 18

misericiordiæ, & gratiæ eius, per fidem in Christum, gustarunt, hi enim quoniam misericordiam & bonitatem eius per spiritum didicerunt. Non iuxta sua merita, aut demerita deum metiuntur, sed iuxta uerbum gratiæ eius, ex quo solum pendent, suntq; dulci erga deum semper affectu, quæ sciunt omni certitudine certius propitium se habere in omnibus, ignoscentē in malis, fauentē in bonis, idcirco omnia cooperantur eis in bonum, ut etiam peccantes non peccent, dum eis peccatum non imputatur. Hinc illud: Non delinquent omnes qui sperant in eum. Sunt autem hi ab æterno Deo cogniti, sicut ait ad Eph. 1. & nouit dominus qui sint eius. Nemo potest rapere oculos Christi de manibus eius. Hinc ait: Qui iuxta propositum uocati sunt, ut scilicet iuxta destinatum, & certum diuini consilij, decretum, ad fidem uocatos intelligamus. Est autem euidentiss. argumentum contra operarios, qui asserūt deum non gratia, & electione, sed meritis seruare, quos luculentissime oppugnat caput sequens de Iacob, &

Sapient. 4.

lis, fauentē in bonis, idcirco omnia cooperantur eis in bonum, ut etiam peccantes non peccent, dum eis peccatum non imputatur. Hinc illud: Non delinquent omnes qui sperant in eum. Sunt autem hi ab æterno Deo cogniti, sicut ait ad Eph. 1. & nouit dominus qui sint eius. Nemo potest rapere oculos Christi de manibus eius. Hinc ait: Qui iuxta propositum uocati sunt, ut scilicet iuxta destinatum, & certum diuini consilij, decretum, ad fidem uocatos intelligamus. Est autem euidentiss. argumentum contra operarios, qui asserūt deum non gratia, & electione, sed meritis seruare, quos luculentissime oppugnat caput sequens de Iacob, &

2. Timo. 2.

nes qui sperant in eum. Sunt autem hi ab æterno Deo cogniti, sicut ait ad Eph. 1. & nouit dominus qui sint eius. Nemo potest rapere oculos Christi de manibus eius. Hinc ait: Qui iuxta propositum uocati sunt, ut scilicet iuxta destinatum, & certum diuini consilij, decretum, ad fidem uocatos intelligamus. Est autem euidentiss. argumentum contra operarios, qui asserūt deum non gratia, & electione, sed meritis seruare, quos luculentissime oppugnat caput sequens de Iacob, &

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

Esau. Sancti autem ex Græco abundat, & est in codicibus latinis adiectum.

CONFORMES IMAGINIS

filij sui, ut ipse &c.

Quemadmodum enim ille per imminutionis, ut ha Mortificabit psal. passionis, & mortis ignominiam ad uitā transio uita est. sūt immortalē gloria, & honore coronatus à patre, psal. 8. donatusq; nomine, super omne nomen, itidem & mem Phil. 2. bra eius per baptisum ei insita, oportet quotidie mortificationis crucem tolerare, dei ueterem Adam mortificantem in se opera sustinere, siue per impios homines, siue per tenebrarum principes, ut ita cruce fides facta probator, multo sit preciosior, auro, quod pignem ex 1. Pet. 1. ploratur, & ita mortificata ad ueram uitam conscendat, incipiente in eis Christo uiuere, quatenus est deus su per omnia benedictus, qui per crucem in eis uixit quatenus fuit homo, & eius filius. Sicut enim in Adam male ad similitudinem dei conscendimus, ita in Christo, et cruce eius descendere nos oportet, ut felicius per eum ascendentes ueri filij dei fiamus. Hinc quotquot uolūt in eo pie uiuere, patiuntur persecutionem. Quod alia, ad ueram uitam, non sit uia nisi crux, id est, mortificatio nostri.

EOS ET IUSTIFICAVIT.

Obserua ex hoc Apostoli loco iustos nos esse, sed non nostra. i. operum, iustitia, sed ea quam Deus per Christum præstat, gratuita munificentia. Eū enim qui

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

2. Corin. 5. non nouit peccatū fecit peccatū, ut nos essemus dei iustitia in illo. Hinc & alibi, Vt iustificati, inquit, gratia ipsius heredes sumus secundū spem uitæ æternæ. Proinde uita nostra à baptismo nihil aliud esse debet, q̃ expectatio reuelationis iustitiæ, quā iam posidemus per fidem, ut scilicet per speciem, & faciē ad faciē nobis illam reuelet deus, quemadmodū alio in loco ait. Expetantes beatā spem, & aduentum gloriæ magni dei.

Tit. 2.

QVID IGITUR DICEMVS.

Sensus est: Si bona, ac fauens uoluntas dei est, ut patiamur, & hoc modo glorificemur, quid dicemus? nō diuinæ uoluntati aduersabimur? absit.

PROPRIO FILIO.

Efficacissimus est hic locus ad erigendas afflictas conscientias. Quæ enim mens quantauis peccatorum mole pressa inenarrabili gaudio non gestiat, audita tantæ ineffabili dei patientis erga nos charitate? qui non angelum, aut hominem, sed ipsum filium suū, per patrē, in quo sunt omnia, non pro aliquot, sed omnibus tradidit in mortem. Quid ergo negabit, qui filium iam donauit, ad cuius comparationem, uel exiguum, uel nihil sunt omnia quæ conferri possunt. Simile apud Ioannē ipse dominus: sic, inquit, deus dilexit mundum. Et per Esa. Ipse deus pater. Propter scelus inquit, populi mei percussit eum.

Consolatio

Ioan. 3.

Esa. 53.

QUI FIERI POTEST.

Hic obseruabis duo in Euāgelicis literis esse spectā

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

da. Nempe ut non tantum uitæ exemplar Christum proponas, alioqui quid Christus à legislatore differret? sed ut præcipue Christum ipsum, adeoq; quicquid ille est, egit aut passus est, pro munere, ac cœlesti donario ac hereditaria iustitia, per fidem tibi proprium, ac peculiare facias, credasq; tuo dono id factum, perinde ac si tu id fecisses. Neque enim aliter cognoscēs, quid sit Christum esse iustitiam nostram. Nam si ipse nobis donatus est, ut habet Paulus, & Esa. capi. nono, et omnia eius nobis donata esse, adeoq; quicquid ipse est consequitur. Hinc & Esa. duplicia nos dicit accepisse de manu domini pro iniquitatibus nostris: nimirum ipsum Christū hereditariam iustitiam omni credenti, Deinde sanctissimā conuersationē, qua uitæ nobis innocentis exemplar reliquit. Posterius omnes inculcant prius quod maximo omnium intererat scire, quod unū seruat, quia non suæ iustitiæ, sed Christo niti docet, paucissimi norunt. Hinc tantæ operum, ac cærimoniarum carnificinæ, afflictas conscientias diuexantes si quicquā ex præscripto opere omiserint. Nēpe quod Euāgelij, ac ipsius Christi usum non norunt, qui unus satis est ad iustitiam. Non ut ne fiant opera, sed ut omissa conscientiam non turbent. Nam Christianus non est alligatus certo alicui operi, pro persona, aut tempore, sed dat fructum tempore suo, hoc est, quando offert se occasio, operatur, æstimatq;

Christus sacramētū et exemplum.

Esa. 40.
Roma. 10.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

2.

salutem non iuxta suam iustitiam, sed Christū, abunde in omnes se inuocantes, diuite. Et cum sponsa in foraminibus petre, id est, uulneribus eius conquiescit.

QVIS INTENTABIT.

Ab hoc loco usq; ad, Quis nos separabit à charitate dei, sub interrogatione legenda sunt omnia, eiq; negationem reddendā, ut sit neminem ausurū criminari eos, quos deus elegit, ac morte filij iustificauit.

T

QVI EST AD DEXTERAM.

Hæc omnia dicit, ut fidem roboret, & conscientias affluat erigat. Quid enim non sperabimus tanto aduocato et patrono, qui quod iuxta hominem assumptū orat, id iuxta diuinam naturam confert. Similis locus. 1. Iohan. 2. & Hebræ. 4. & 7. capitibus.

DILEXIT NOS.

Vetus translatio, propter eum habet, sed per eum, lege Augustinum pluribus in locis, similiter Originē annotat Eras. & melior hæc lectio est quā prior, q; deo non nobis nitatur, cuius ope uictores malorum euadimus.

C

NE QVE ANGELI.

I

2. Corin. 11. Angelos uel Satane dicit satellites in lucis ministros transformatos, aut etiā angelos de cælo, si aliud quā accipimus nuntiarent, ut à Christo abducerent, nō erit eis acquiescendum, sed pro anathemate habendi.

1

Gala. 1.

NEq; PRINCIPATVS.

Valde necessarium hoc in memoria habere, ne Christū cōfess

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

confessari, potestatem aliquam timeamus, sed certi sumus, etiā si morti obijciamur, hoc ita uelle Christum, citra cuius uoluntatem nihil fit, & uelle nostro bono, ut peregrinatione & exilio hoc cōfecto, quā primitus cum illo.

CAPVT IX.

VERITATEM DICO IN CHRI

sto non mentior, attestāte mihi

simul conscientia &c.

Hactenus de legis, & gratie uiribus est disputatum, nunc ad quos gratia pertineat, noua disputatione agit, eamq; colligit non tantum Iudeis, sed & genti. Predestinatio. bus donari, idq; secundum destinationem diuinam, nō humana merita. Nam promissio non respicit humanū meritum, sed sicut scriptum est: Domine oculi tui respicient fidem. Obseruabis autem quā pulchre à pathetica occupatione ordiatur.

Prædestina
tio.

Hiere. 5.

OPTARIM ENIM.

Exprimit enim hic Apostolus ueri pastoris, & uiri apostolici affectum, Nimirum qui tanto desyderio hominum salutem sentiat ac sciat, ut uel suo ipsius dispendio cupiat eos seruari. Quemadmodum & dominus ait. Pastor bonus animam suam dat pro ouibus suis. Tali affectu iam olim Moysen complexum fuisse si bi creditos Iudeos scriptura commemorat. Cum hunc in modum pro populi peccato precatur. Dimitte, inquit, eis hanc noxam, aut si non facies, dele me de li

Bonus pa
stor.

Ioan. 10.

Exo. 32.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

2. 1. Para. 21. bro, in quo me scripsisti. Et David, Ego, inquit, peccavi, & qui malum feci, iste grex quid commertuit: uertatur obsecro manus tua in me, & in domum patris mei. Eū affectum si in personatis nostris lupis requiras, citius aquam ex pumice postules. Sunt autē ut Esa. 56. ait, Speculatores cæci, nescientes uniuersi, canes muti, non ualentes latrare, Videntes uana, dormientes, & amantes somnia, & canes impudentissimi, nesciētes faturitatem, non contenti tondere oues, sed deglubentes, adeoq; aditum cœli ante homines claudentes, ipsi non intrātes, nec alios intrare sinentes. Auferat Dominus idola, & pestes has letiferas ē medio populi sui, et sciēt nobis pastores, qui pascant nos, & non semetipsos, ac uentres suos, quemadmodum Hieremi. 23. & Ezechi. 34. promittit.

Anathema

ANATHEMA ESSE.

Anathema est uerbum peculiare Iudeis, quo extremam detestationem significare solent, optat igitur magis solum se perire & à Christo alienum fieri, quā tantam sui generis multitudinem.

QVORVM EST ADOPTIO.

Exod. 4. Amos. 3. tantummodo uos cognoui ex omnibus cognationibus terræ, & in Exod. primogenitus filius meus Israël. Et ibidem, Eritis mihi in peculium, & regnū sacerdotale, & gens sancta.

Exod. 4
Exo. 19

NON AVTEM HAEC LOQVOR

Sensus est, Non ideo hoc dico, ut quamuis sint aliqui

AND. KNOP. INTERPRÉTATIO.

increduli, propterea tota gens sit repudiata. Nam credunt ex eis electi, et quos deus credituros presciit. Est igitur castigatio, uel correctio.

NON ENIM OMNES.

Abraham fide genuit Isaac, fretus uerbo promittentis dei. Sicut cap. 4. dictum est. Proinde semē Abraham, per Isaac sunt, qui in diuinas promissiones credunt, ac fidem imitantur, quia Isaac conceptus est, et natus: Hi enim ueri sunt Israëlites, hoc est, mente deum uidentes, qui credunt in Christū Abraham promissum, omnesque dei promissiones nobis credentibus testatur.

HOC EST NON QVI.

Filii sunt promissionis electi, hoc est, quos ille presciit, gratulabundos suas promissiones accepturos, nec suam indignitatem, nec promissionum magnitudinem respicientes, sed munificentiam, & ueritatem promissoris. Scientes, quæcumque ille promiserat, ualeat & prestare, Quemadmodū de Abraham ca. 4. dictū est.

ERIT SARAE FILIUS.

Isaac non tam concubitu, quā fide conceptus, & editus, typus est domini saluatoris, in quo omnes familie terræ benedicuntur, quia per eum remissionē peccatorum consequuntur, quotquot credunt, adeoq; salutem, Marc. ultimo.

Act. 10.

VOCANTE.

Amota ex hoc luculentissimo apostoli loco, ut neminem operum aut meritorū respectu eligat, aut abijciat

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

Eccle. 8.

deus, sed omnia ex praescientia eius eueniant, etiamsi nobis contingentia in rebus mortalium uideatur. Nam fallitur in hoc humanae rationis iudicium, quia operum Dei nullam potest homo inuenire rationem, sed quanto plus laborauerit, tanto minus inuenit, quemadmodum fortiss. scripturarum testimonijs in exordio locorum suorum ostendit Philippus.

SICUT SCRIPTUM EST.

Luc. 17.

Eph. 4.

Roma. 10.

Ex ueteri historia docet Apostolus deum nullo meritorum respectu diligere, sed sola misericordia. Damnat proinde humana merita, cum serui simus inutiles etiam peractis omnibus. Luc. decimosextimo, Debeamus enim Deo seruitutem, ob hoc, quod conditi sumus salutem autem et uitam gratia consequimur, qui non meritis nostris, sed misericordiae diuinae per CHRISTUM, innitimur, in quem qui crediderit non perire defiet.

QVID Igitur DICEMUS.

Predestinatio.

Occupatio est primi argumenti, iudicii carnis aduersus praedestinationem diuinam. Nempe huiusmodi. Si Deus citra meritum, aut demeritum eligit iuxta praescientiam suam, quid dicemus? Num iniustus est non omnes pariter diligens?

ABSIT.

Nimirum ab eo, de quo scriptum est: Iustus dominus in omnibus uis suis, et sanctus in omnibus operibus suis, psal. 144. Et iterum: Iustus es domine, et rectus

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

Et iudicium tuum. Et in cantico Deuteronomij: Deus fidelis est, et absque ulla iniquitate iustus, et rectus. Proinde sensus est. Ideo non est iniustitia apud deum, quia nemini quicquam debet, proinde licet ipsi dare, cui libuerit, iure damnantur qui pereunt, per gratuitam misericordiam seruantur, quotquot non pereunt.

NON EST CVRRENTIS.

Docuit ex scriptura proxima deum neminem meritis, sed misericordia seruare quotquot seruat. Nunc etiam in sequentibus ostendit quod et impios iuste damnet, sitque salutis, et interitus author. Quippe qui cum peruersis peruertitur, ut habet psalmus, non tantum perimit, ut aiunt scholastici, fieri mala, sed et faciens, quemadmodum ait in Exodo. Excitauit, inquit, te non permisi. Nam excitare est rei autorem esse, et ibidem. Ego, inquit, indurabo cor eius: operatur enim omnia secundum consilium uoluntatis suae. Et facit pacem, et creat malum. Et ex ipso sunt omnia. Operatur ergo bona in bonis, et uasculis misericordiae, mala autem in malis, et uasis irae. Taliaque sublimia dei iudicia adorauerimus rectius, quam scrutati fuerimus.

AT QVI O HOMO TV QVIS ES?

Secundum est argumentum ex persona iudicii carnis, cui durum uidetur diuinae praescientiae iudicium, tale uidelicet, si uoluntas dei est ut peccemus, si omnium tam malorum iuxta ac bonorum est author, et omnia secundum

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

PRO. 16.

uoluntatem, & præscentiam eius fiunt, cur nos accusat, cur malos punit? siquidem ipse eos indurauit, cui resisti non potest. huic quæstioni tanq̃ stultæ, & impiæ, per similitudinē respondet, eludiq̃ captū iudicij humani, quod operū dei nullā pōt inuenire rationē, ut ex Eccle. supra dictū est. Et uniuersa, propter semetipsum operatus est dominus, impiū quoq̃ ad diem malum. Profert enim in medium uasa iræ, impios, ut per eos uascula misericordiæ, id est, pios exerceat. Sicut p̃ Aegyptios Israël. Deinde ut misericordia clarius elucescat in electis, & iustitia in reprobis, ac latentur tandē iusti, cum uiderint uindictam, lauentq̃ manus in sanguine peccatoris, ut habet psal. 57.

NVM DICIT FIGMENTVM

ei qui finxit.

2. Timot. 2.

Hiere. 18

Vas fictile contentum est sua sorte, nec causatur cōtra opificem suum, quemadmodum autem in manu, et potestate est figuli, itidem & nos in manu sumus Dei, qui fingit in domo sua, uasa in honorem alia, in contumeliā alia, argentea, & aurea, lignea, & testacea, quemadmodum illi fuerit usum. Sicut Hierē. ait. Nunquid non sicut figulus iste potero uobis facere domus Israël, ait dominus? Ecce sicut lutum in manu figuli, sic uos domus Israël in manu mea. Proinde uasa iræ, id est, impij, cæci & scelerati omnes deplorandi magis sunt pijs, quam deuouendi, etiamsi honoribus, ac diuitijs ad momētum affluerint, quippe qui sunt uasa iræ

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

diuinæ, ad interitum apparata, sicut Pharaō. E contra rio pijs in medijs etiam afflictionibus & crumnis gaudendum, quippe qui sunt uascula ad misericordiā præparata, quæ oportet igne impiorum excoqui, ut probatio fidei illorum multo sit spectatior auro, quod per ignem exploratur.

AN NON HABEAT.

Quasi diceret: Similiter autem & deus per spiritum suum operatur bona in uasculis misericordiæ, id est, fidelibus, mala autem per spiritum Satanae in filiis iræ. i. impijs, Nā ille agit in filiis immorigeris, ut ait ad Ephe. 2.

QVOD SI DEVS. Cephesi.

Oratio est ecliptica, id est, imperfecta, annotante & Erasmo. Potest autem absolui ad hunc modum, si subaudias, non habent quod disceptent aduersus deum. Sin autem idem coniunctim legas, transferre licet, porro, & luculentior erit sensus, atque ita interpretatus est Philippus.

SI FVERIT NUMERVS.

Sensus est: non uniuersa gens, non optima populi pars, promissiones diuinas amplexabitur, sed infima, abiectionissima, et cōtēptissima. Reliquiæ ergo Israël saluæ erūt, etiā si bona optimatū pars in Christū ipinget.

SERMONEM ENIM.

Sensus est: Dñs in cōpendiū cōtracturus est promissiones suas, sparsim factas in uerbū fidei, et prædicationem Euangelij, quod credentes iustificat. Nam uerbū

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

Euangelij iustificans breue est. Nempe crede, & iusti-
ficaberis, adeoq; perfectum, & consummatum. Nam
uerbum legis perplexum est, & multa opera præci-
piens, sed imperfectum, quia nihil ad perfectum deduxit
Hebræ. 7. lex, nullum opus iustificat. Roma. 3. Gala. 2. Si quis ue-
ro diligenter intueatur Esaïam, ista est genuina huius
loci sententia. Populus Israël redigetur in paruum
numerum, in quo iustitia dei erit per fidem. Et accipia-
es uerbum uel sermonem more Hebræo pro facto, q.
d. rem & causam breuiabit dominus, paruus erit po-
puli numerus in terra, atque hæ sunt reliquæ Israël
saluatæ &c.

NISI DOMINVS.

Sensus est: Dominus fide electos iustificabit, adeo enī
nō est conatum humanorum iustificatio, ut nisi domi-
nus conseruasset nobis sementem, omnes periissemus, sup-
euerfione Sodomorum, & Gomorra, Gene. 19.

QVID IGTUR DICEMVS.

Conclusio est & causa cur perierit Israël, nempe
quod offenderit in petram ruinæ Christum, & excæ-
catus iustitia legis, id est, operum externorum hypocri-
si, noluerit intelligere fidei iustitiam, id est, cor diuino-
rum præceptorum amans.

Esa. 8.
Luc. 2.
Esa. 28.

IUSTITIAM AUTEM EAM,

Ex fide iustitia, est nosse Christum atq; ex eo solo
pendere, iustitiā et opera illius sua ducere, Ea operib;
nostris non augetur, sed tantū in gratiam Christi tas

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

em se præstat proximo ex charitate, qualē se Christus
nobis per fidem præstitit, huic aduersatur iustitia ope-
rum quæ ex se pendet, ac fidei iustitiā aspernatur.

SED TANQVAM EX OPERIBVS.

Annota quā pulchre dixerit tanquā, ut Hypocri-
sim potius accipias, quā opera, quippe quibus interni
affectus reclamant, quos tamen unus respicit deus.

IMPEGERVNT ENIM IN LAPI-

DEM OFFENDICVLI.

Humana iusticia non potest non offendi iusticia fidei. 2. Cor. 4.
dei, cum fides damnet quicquid est humanarū uirium,
ut non simus sufficientes, cogitare aliquid ex nobis quā
si ex nobis, nedum facere.

QVEMADMODVM SCRIPTVM
EST: ECCE PONO IN SION.

Testimoniū hoc ex duobus Esaïæ locis constatū est
capi. 28. & 8. Simile quippiam dixit de saluatore san-
ctus Simeon. Nam cum Christus solus sit salutare dei,
uia, ueritas, uita, dux, hostia, lux &c. quotquot hæc
aliunde, quā ex Christo & in Christo querunt, siue
in operibus suis, siue alia quacūq; ratione, impingunt
in hunc lapidem, at ille positus est, proinde nō labitur,
labuntur ergo iustitij.

CAPVT X.

FRATRES PROPENSA QUIDEM
uoluntas cordis mei, & deprecatio, quæ
fit ad deum &c.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

Occupatio est qua praeuenit quaestionem, quo affectu ferat fratrum suorum ruinam, nempe paterno, cum his praestet, quod unum potest, propensum uidelicet animum, & assiduas ad deum preces.

SECUNDVM SCI-

ENTIAM.

Eodem morbo laborant quotquot pietatē ex suo sensu, aut humanis traditionibus metiuntur. Nam si nostro iudicio pij esse possumus, quid opus fuit gratia ut elucesceret omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegata pietate, sobrie, iuste, & pie uiueremus? Quid opus fuit coelesti doctore CHRISTO, qui unus accepit testimonium à patre, ut illum audiremus? Id autem genus pietatis superstitionem uocamus. Et Paulus appositissimo uocabulo Ethelothriscian, id est, uoluntariam, seu arbitriariam religionem uocat, qua nihil est pestilentius. Proinde uera pietatis regula ex praescripto sacrarum literarum est petenda. Alioquin si Deus semper bonam, ut diunt, intentionem, cur hic Iudeorum non respicit? Nempe quod non sit ex uerbi sui scientia. Videbantur sibi optime facere scribae, totum diem sacrificando consumentes, misericordiae, & operum charitatis interim profundissime oblitii. Quemadmodum & scribe nostri. Sed quid audiunt? Misericordiam uolui & scientiam dei, & non sacrificium. Ita & missarii nostri semper quidem ut putant, sacrificant, totos dies in templis psallunt, sed

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

scientiae dei, & intellectus eorum, quae psallimus, nulla cura. Optima intentione uidebantur orare orationes longas, nempe putantes, quod in omni multiloquio suo exaudirentur, quodque non sibi tantum, sed & aliis placarent Deum. Sed quia zelus erat hic, citra scientiam. Maius, inquit, iudicium accipietis. Unde omnes traditiones humanae, nisi libera charitate seruentur, nihil sunt in oculis Dei. Quia stat sententia: Frustra me colunt docentes doctrinas et mandata hominum. Mat. 6. Matth. 23. Matth. 15.

NAM IGNORANTES.

Credentes in Christum iusti sunt ex fide, non sua ipsorum, sed Christi iustitia, quam ille credentibus in se communicat, ut nihil praeter se, ad salutem egeat. Nam opera, quae post fidem sequuntur, non augent iustitiam, sed sunt eius fructus. Hanc iustitiam ignorant operarii, qui non iuxta Christum, sed sua opera metiuntur iustitiam. Proinde quoties ex praescriptis operibus aliquid commiserint, iam salutis suae adeoque iustitiae aliquid decessisse existimant. Idcirco nunquam ad uirum in CHRISTO perfectum euadunt, sed sunt semper trepidi, & ut Paulus ait, semper discentes, & nunquam ad scientiam ueritatis peruenientes, hinc doctores iustitiae, id est, fidei persequuntur, & fit illis CHRISTVS Dei iustitia offendiculum, & ruina, ut ait Simeon. Luca. 2.

Ose. 6.

Matth. 9.

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

PERFECTIO LEGIS Christus.

Christus solus impleuit legem, ut ait Matth. 5. *Impleuit non sibi, sed nobis, sibi credentibus.* Factus pro nobis maledictum, ut nos à maledicto legis eriperet: factus sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret; *et merito, nam in eius unius manu ea erat.* Hinc Iohan. 1. Lex per Moſen data eſt, ueritas autem *et gratia per Ieſum Chriſtum facta eſt.* Gratiam opponit furori, quia lex operatur iram, ueritatem autem hypocrifi, quia lex per opera externa hypocritas tantum facit, non ex corde bonos, dum affectus non transformat. Est igitur ſenſus: Ideo non iuſtificamur per legem, ea enim in hoc data eſt, ut nos condemnet, Impletur autem à Chriſto, *et eius impletio imputatur nobis credentibus.* Hinc ad Galat. Lex, inquit, propter transgreſſiones poſita eſt, *et eſt pædagogus noſter ad Chriſtum.*

MOSES ENIM Scribit de lu.

Duplicem dicit eſſe iuſtitiam, Legis, quæ exigit opera, *et (cum ſpiritalis ſit) operibus reſpondentem aſſectum, dicentemq; qui facit hoc et hoc iuſtus eſt.* Fidei, quæ de ſuis operibus deſperans (cum in conſpectu dei nemo uiuens iuſtificetur) Chriſto per uerbum promiſſionis nititur, qui credentibus legem impleuit. Ea enim dicit, crede, *et iuſtus es.* Nam fide purificat corda noſtra deus. Quæ autem poſt conſecutam ex fide iuſtitiam operamur, non lex facit, ſed Chriſtus, per fidem in cordibus noſtris habitans. Quemadmodum

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

ait Apoſtolus: Viuo iam non ego.

PROPE TE VERBUM Tuum.

ſenſus eſt, quoniam Euangelium fidem tantum requirit, fides autem experimenta rerum non ſlagitat (cum ſit certitudo rerum ſperandarum, *et necdum apparētium*) ſed uerbo ueritatis, deoq; mentiri nescio nititur. Nihil opus eſſe, ut more Iudeorum, uel cœlitus, uel ab inferis argumentū fidei præſtetur, ſed ex ſolo uerbo promiſſionis pendeamus, q. d. Cordi tuo quies erit, adeo quæ *et iuſtificaberis, ſi uerbum dei corde comprehenderis.* Nam hoc aut illud opus non iuſtificabit te, ſed ſi deo ex corde credas. Illud uerbum fidei corde conceptum *et amatum iuſtificabit te.* Sicut dicit: Ut audias uocem meam, *et credas mihi.* Proinde fide iuſtificamur. Quemadmodum autem gratiæ lux Chriſtus, etiam ante Ioannis teſtimonium innocenti conuerſatione in tenebris, id eſt, inter homines naturæ *et conſciētiæ lumen tantum ſequentes, lucebat, nec tamen ab illis comprehendebatur eſſe lux.* Ita *et Euangelium ſtra in libris habemus, niſi uiua id uoce nobis perſonet, quod credentes illuſtrat, præſensq; eſt apud eos in corde, modo crediderint, ut ducem gratiæ uel cœlitus, uel ab inferis petere non ſit opus, ſed fide tantum uerbum dei corde concipere, quo cōcepto, iam nouus homo factus es.* Nā Euangelium nihil requirit, niſi cordis innouationem.

QUIS ASCENDET.

Dicere in corde, quis aſcēdit in cœlum, eſt dubitare

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

de Christi glorificatione, adeoq; nostri per eum iustificatione, dicere uero in corde, quis descendet in abyssum? est dubitare de Christi pro nobis abiectione, qui pro nobis traditus est morti & inferis, sed teneri non potuit, adeoq; hoc est dubitare de nostri à morte & inferis redemptione. Atq; ita ad utranq; questionem, quis ascendet? quis descendet? respondetur Christus, qui nobis factus est iustitia, redemptio &c. qui uerbum illud nobis attulit unde credentes iustificantur.

NEMPE SI CONFESSVS FVERIS.

Confessio ea ad salutem necessaria est, quemadmodum ait, Qui me erubuerit, & sermones meos coram hominibus &c. Neq; enim aliter fratrem nostrum ad Christum pellicere possumus, nisi quod ipsi toto corde credamus, & illi ad salutem ore confiteamur, ac per uerbum Euangelicum illum domino lucremur.

DOMINVM AVTEM AIT.

Nimirum peccati, mortis, adeoq; & inferorum. Nam illa eius uictoria tyrannidis, omnium horum est abolitio, quia absorpta est mors per uictoriam, id est, uictorem Christum, & Deo autem gratia, qui dedit nobis uictoriam, haud dubium peccati & mortis.

DIVES IN OMNES.

Diues quidem est, sed tantum in inuocantes. Neq; enim recipere poteris, quod te recepturum non credideris. Hinc est quod dominus omnia benefacta sua fidei tri-

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

buit. Fides, inquit, tua te saluum fecit. & Sicut cres Matth. 13. didisti, fiat tibi. & in patria sua non potuit miracula facere. Proinde quotidie illam oportet alere, & exerceare, donec in uirum perfectum adolescamus. Quia nullus sperauit in eum & confusus est.

QVISQVIS ENIM IN VNO. &c.

Iobelis. 2. & Act. 2. Est autem ditissima, & opulentissima promissio, aptissime conueniens ei, quod praecessit, singulari emphasi accipiendum. Diues, nempe plura et maiora donans, quam possit infirmitas nostra aut petere aut sperare, sicut ait: Potens est facere omnia Ephe. 3. abundantius quam petimus aut intelligimus. Proinde piuum dogma Christianum esto. Si quis credat placari deum per fidem in Christum, condonari ei peccatum per hoc solum, citra omnes satisfactiones, quae obscurant Christum. Nam Euangelium gratiam, uitam, salutem. & quid tandem non? ijs tantum promittit & donat, qui fide coherent cum Christo, eoq; freti, nihil non audent, etiam contra inferorum portas. Proinde Euangelica iustitia fiducia est in Christum.

NISI MISSI FVERINT SICVT scriptum est.

Mittendi auctoritate nemo habet, nisi unus Christus, qui ait: Euntes in mundum uniuersum &c. & Ecce ego mitto uos. Hinc de pseudapostolis. Quotquot uenerunt fures sunt & latrones. Et ipsi currebant, & ego non

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

1. Tim. 3.

mittebam eos, & ipsi prædicabant, & ego non loque-
bar ad eos, De Ioanne autem, Fuit, inquit, homo missus
à deo. Mitti ergo est non quæsitâ occasione, immò po-
tius inuitum, uel consensu ecclesiæ, uel uocatione numi-
nis ad ministerium uerbi seligi, quicumq; ergo sonuerit
tibi Christum, tibi Christum sonuerit, missum à deo ne
dubites. Sicut de Ioanne scriptura dicit. Si traditionum
humanarum fecem proponit, pseudapostolum esse ne
dubites. Stat enim sententiâ, ut testimonium perhibe-
ret de lumine. Proinde cauendum ne nostro affectu ad
hoc munus nosmet ingeramus, sed uocationem numi-
nis, uel per se, uel per ecclesiâ, aut potestatem, cui ea
credita est, expectemus. Non enim obliuiscetur nostri
deus, Si nos aptos ei muneri uiderit. Non tamen aspera-
nandus illius zelus, qui pio studio huc aspirarit. Nam
& apostolus bonum opus ait desiderare eum, qui
Episcopi munus optat. Quippe qui fame rerum ac ui-
tæ discriminis contemptor, solius dei gloriam sitiât.

QVAM SPECIOSI SVNT PEDES.

Vulgare est in scriptura opus prædicationis Euan-
gelicæ uocari cursus, ut ad Gal. 1. & 2. Titu. 4. & in
Psal. uelociter currit sermo eius. Hinc uerbi præcones
pedes Christi uocantur, quòd per illos ad hominum no-
ticiam ambulet Christus.

AT NON OMNES.

Euangelium exigit, ut nostris iustitijs, meritis, adeo-
q; omnibus

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

quæ omnibus uiribus diffusi, ex solo abunde diuite, in
se inuocantes, Christo pendeamus, qui factus est pro
bis peccatum ut nos essemus iusticia in illo, atq; in pieta-
te non affectum nostrum, sed lucem gratiæ Christum se-
quimur. Deniq; non iuxta nostra uel merita uel deme-
rita metiamur, sed iuxta uerbum pmissionis illius gra-
tuitæ, Huic affectum bona pars mortaliu, curis, uolu-
ptatibus, & ambitione præpedita, ut habet parabola de
inuitatis ad cenam negligit, maxima autem pars suis
iusticijs, & operibus adeo fidit, ut per illa non tantum
sibi, sed & alijs regni dei ingressum polliceantur, adeo
q; ut uendant sua merita, à quibus cauendum tanquam
rapacibus lupis, toties monet dominus, itidem & apo-
stoli. quippe qui simplices pestifera meritorum persua-
sione, à Christi fide diuellunt, suisq; iusticijs, id est, pani-
no menstruo polluto, inuiti docent. Ut nō sit irū Esa-
iam præuidisse paucissimos Euangelio, id est diuinis p-
missionibus se toto corde, citra ullum operum respec-
tum submissuros.

Lu. 14.

Esa. 64.
Psal. 18.

IN OMNEM TERRAM.

Exiuit, inquit, non autem peruenit, quia fortassis aut
adhuc multe erant insule, & regiones, ad quas Euan-
gelij prædicatione necdum puenerat, suo tamen tempore
peruentura. Quemadmodum Paulus ueritus est uerbū
dei loqui in Asia, uocatus aut est in Macedoniâ. Hinc
ad Colos. dicit Euangelium in uniuerso mundo fructifi-
care, et omni creaturæ, quæ sub cælo est, innotuisse, nō

Act. 16.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

simul, sed à suo cuiusq; tempore, iuxta ordinatissimam dei, omnia secundum consilium uoluntatis suae operantis, dispensationem. Ait enim: Et praedicabitur hoc Euangelium regni in toto orbe terrarum, & tunc ueniet cōsummatio. Matth. 24.

SED DICO.

Ostendit Paulus superius Israëlēm cecitati suae praetextere nō posse, quōd de saluatore nostro nō audierint. Nunc quōd eum etiā nosse potuissent, quemadmodū ait Ioan. 4. Nicodemus: Rabbi scimus quia à deo uenisti magister. Et multi, inquit, ex principibus credebant in eum, sed propter phariseos nō confitebantur, ne absq; Synagoga fierent. Excecati autē partim malicia, partim inuidia, de gentiū salute concepta, dum malunt gentibus inuidere, quā illorum fidem emulari, partim autē humano pudore, dum plus diligunt gloriam hominū, quā dei, id quod duorum prophetarū testimonio astruit.

Ioan. 4.

Esa. 65.

TOTO DIE EXPANDI.

Id est, certauit benefactis semper cum incredulis, ac blasphemis in Beelzebub me eicere demonia blasphemantibus. Lu. 10. & Samaritanum esse, & demonium habere dicentibus. Ioan. 8.

C A P V T XI.

DICO IGITUR, NUM REPVLT deus populum suum? absit, nam & ego Israëlita sum &c.

Conclusit ea. superiori prophetarum testimonijs in

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

uentum à gentibus deū. Israëlī autem frustra beneficia exhibuisse, nimirum incredulo, & contradictori, ne totā gentē quis putaret abiectā, Occupatione rem diluit, docens suo, ac ueteris historiae exemplo deum suos, quāuis paucissimos. & nulli, nisi uni sibi cognitos in mundo uel corruptissimo semper habere. Simile quipiam iam aliquot saeculis factum, nemini dubiū, ut cum totus mundus penē, abominationem desolationis in loco sancto stantem adorarit, genuq; curuarit, immō ad spurcissimorum pedum oscula etiam imperatores procubuerint, electos suos ab hoc errore deus praeferuauerit, aut certe ad ueritatem traduxerit, Est itaq; consolatio per exemplum.

IMAGINI BAAL.

Baal idolū erat Accaron, cuius zelo Iesabel dei prophetas fecit occidi. Alio nocte Beelphegor seu Baalpeor Erat autē idolum Priapi, authore Hiero. in Esa. ca. 15.

QVOD SI PER GRATIAM.

Enthimema est, id est, syllogismus imperfectus, docēs pugnantia esse gratiam & meritum, illaq; nos sola seruari. Simile ad Ephe. 2.

DEDIT EIS DEVS.

Explicuit prophetae sententiam additis nonnullis de suo. Compunctio autē hic in malum sumitur, ueluti cum alienae felicitatis dolore quis cōpungitur. Sicut Iudaei in miraculis & doctrina Christi increpati, inquirunt, discipulos tuos, & postea in gentium salute. 1. Tess. 2.

Cōdenatio Iudeorū atq; adeo omnium qui persequuntur euangelium.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

VERTATUR MENSA ILLORVM.

Ioan. 5.
Eph. 1.

Mensa, ex qua iud. ei enutriti sunt, & de qua uita p. a
nē comederunt, lex est & ppheta, quæ illis in laqueū
fit, captionem, & offendiculum, dum Christum, in quē
ceus scopum omnis scriptura diuina tendit, non recipi-
unt, sed alium quendam sibi pollicentur, qui promissio-
nes diuinas spirituales, carnaliter exhibeat, cum Chri-
stus nos cœlestibus benedictionibus erat locupletaturus
Fit & laqueus prædicationis Euangelij omnibus impijs,
quod ex illo non emendentur, sed occasionem peccan-
di sumant, ut fiat eis odor mortis in mortem, sicut pijs
odor uitæ in uitam. 2. Cor. 9.

ET TERGV M ILLORVM.

Esa. 51.
Rom. 10.

Tergum iudeorum maximis seruitutis oneribus
premitur. Nimirum peccati & legis, quæ si uellent p.
fidem in Christum deponerent, in quo posuit deus oīm
iniquitatem nostrum, Et qui est finis legis ad iusticiam
omni credenti. Hæc duo sequitur tertium onus multo
miserrimum, afflictæ scilicet conscientie, quod nunquā
sinit eos erecta mente ad deum contendere, sed semper
metu serui aspectum eius fugere. Horum autem onerū
symbolum est hæc externa seruitus, quæ cetero-
rum nationum principibus sunt subiecti, quemadmo-
dum domino repudiato dicebant ad Pilatum. Non habemus
regem nisi cesarem.

NVM IDEO IMPEGERVNT.

Repetitio est questionis superioris, cui respondet

AND: KNOP. INTERPRETATIO.

apta causa à fine.

SALVS CONTIGIT.

Hinc Paulus reijcientibus & blasphemantibus uer-
bum domini iudeis. Vobis, inquit, oportebat primū lo. Act. 13.
qui uerbum dei, sed quoniam repellitis illud.

AD AEMVLANDVM.

Dum enim uident iud. ei tantas bonitatis diuitias in Aemulatio
gentes deū effundere, quibus nihil ex promisso debebat, iudeorum.
& ipsi fiducia concepta, tanto magis sibi id de eo polli-
centur, quibus facta est promissio quā gentes, quibus so-
la misericordia est salutis occasio. infra ca. 15.

DIMINVTIO ILLORVM.

Sensus est, Si israelitarum incredulitas, & defectio,
tam prospere cessit gentibus, ut per illorum cecitatem
reciperent Euangelium, quanto magis eorum conuersio
est gentibus salutis futura. Annotabis ut diuina sapien- Sap. 8.
tia omnia suauiter disponat, etiā res pessimas in opti-
mū exitum cōuertendo. Quid enim lachrymis dignius,
q̃ eos, quibus salutis promissio facta est ab ea excidere?
At casus ille multitudini gentium fuit ansa recipiendi
Euangelij, Quemadmodum nō uno in loco prodidere
Propheta. Adeoq; patriarcha Gen. 49. Et ipse domi- Matth. 8.
nus. Multi ab oriente, & occidente ueniunt.

VOBIS ENIM.

Apostrophe est ad gentes, quarū cū erat apostolus,
ut hic, & 1. Tim. 2. & alijs in locis cōfiteatur, et ex actis
discimus, dicit se adniti, ut gnauius obeundo, commissum

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

Act. 22.

munus, illustrius illud reddat, Hortatur ne gentes auer-
sentur Israelcm, suo tempore ad dñm reuersurum. Pro
inde sensus est: Vobis gentibus ministeriũ meũ fideliter
præsto, ut æmulatione uestri inuitem Israelitas.

ET SALVOS REDDAM.

Cura de sa-
lute pximi
Ephe. 1.

Vide hic inscrutabilia dei iudicia. Iam supra ostendit
in Iacob et Esau prædestinatos ad uitã perire nõ posse,
reprobos seruari nõ posse, & præscientiã diuinam,
qua omnia deus facit iuxta consiliũ uoluntatis suæ, tan-
tis scripturarũ argumentis astruxit. Hic tamen iterũ
loqui uidetur, quasi humanus conatus etiã quicquã ad
rem facere uideatur, Nimirũ ut doceat nos etiam erga
reprobos affectum fraternũ, & industriam nostram,
pro uiribus, exhibendum esse, quemadmodũ ipse domi-
nus pro crucifixoribus suis orauit. Et Philipenses hor-
tatur Paulus, ut adiuuent decertantẽ fidem Euangelij,
cum utiq; illud humanis præsidijs nõ egeat, sed ut indu-
striam & conatũ nostrum requirere deum doceat, præ-
sertim in ijs rebus, in quibus salutis negotium agitur.

Rma. 12.

Hinc infra cum qui præest in diligentia uult præesse.
Quemadmodũ & de se ait, incumbens mihi cura quos
tidiana omnium ecclesiarũ. 2. Cor. 11. Discamus igitur &
nos gnauius præsidere ijs, ad quæ deus nos uocauit,
quantũ in ea abiecta uideantur in oculis hominũ. Deus
non opus, & officium, sed fidem, & affectum pensat.
Patriarcharũ uidetur, in oculis carnis, abiectissima cõ-
ditio, nempe pascendorũ pecorum, at illa plus deo pro-
p-

AND: KNOP. INTERPRETATIO.

bata est, quã illa speciosissima hypocrisis scribarũ &
phariseorũ, infinita sacrificia, et orõnes prolixas mul-
tiplicantium. Stat enĩ sña, Dñe oculi tui respiciũt fidẽ. Hier. 5.

SI REIECTIO ILLORVM.

Sensus est, Si reiectis illis tam imodice liberalis fuit
deus in gentes, quanto liberalior in iudæos futurus est,
si eos assumpserit. erit enim assumptio illorũ uelut uita
ex mortuis.

QVOD SI PRIMITIAE SANCTAE.

Duplici similitudine proposita. Molæ, id est, farinæ
oleo cõspersæ, & arboris docet posteritatẽ Patriarch-
arũ, ob natiuã patrũ pietatẽ, facile ad fidẽ cõuerti pos-
se, Si modo succũ radices, id est, fidẽ patrũ combiberint,
quẽ si nunquã biberint exarescunt, exciduntur, desinunt
q; esse rami, id est, eorũ posteri, quemadmodũ dominus
apud Ioan. Vos, inquit, ex patre diabolo estis. Ioan. 8.

TV VERO CVM ESSES.

Oleaster syluestris & sterilis est olea, qua idolatras
gentes significat pinguedinis sp̃s Christi nõ partici-
pes, & ob id tantũ spinas, et tribulos uitiorũ germinat
tes, nec enĩ arbor mala fructus bonos potest facere.

ECCE IGITVR.

Docet apostolus contẽplari opera dei quẽadmodũ
nõ uno in loco propheta, ut Memor fui operũ domini,
quia memor ero ab initio mirabiliũ tuorũ, et iterũ, Me-
mor fui dierũ antiquorũ, meditatus sum in oĩbus operi-
bus tuis. Psal. 142. & Memor fui iudiciorũ tuorũ a se-

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

Esa. 5.

culo domine. Psal. 118. E contrario autem, Ve qui surgitis, inquit, mane ad ebrietatem sectandam, & potādū usq; ad uesperam, ut uino æstuetis, opus autem domini non respicitis, nec opera manū eius consideratis. Vaticinium nimis uerum temporibus nostris, præsertim apud aulicos, proceres, ad quorū tamen amentiam etiam illa mūdi lumina. i. sal insatuū & insulsum, mire conuiuent, imò ipsi in primis sunt qui uinea dñi abusi à ppheta condēnantur, q non uinee, sed sibi consulūt.

NON ENIM VOLO.

Iob. 21

Lucæ. 19

Esa. 30.

Tessa. 2.

Ioan. 8.

Confirmatio est argumenti superioris. Speramus autem propitio deo hoc Pauli uaticinium propediem complendum, cum haud obscura iudicia quotidie cernamus. Nempe resuscitari linguarum donum hactenq; consopitum, Energiam suam ostendere Euangeliū, penē obliteratum, & maximam populi partem sitibundo spiritu uerbum dei amplexari, præter paucos aspiciendos surdas, id est, scribas & hypocritas, serpentum genimina, quibus frustra uiuum dei uerbum personat. Quippe qui toti sunt stupidi, & talpis cæcioris. Qui dicūt domino, Scientiā uiarum tuarū uolumus, et, Nos lumus hunc regnare super nos. Qui filij sunt mendaces, nolentes audire legem dei, qui dicunt uidentibus, nolite uidere, & aspicientibus, nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt, loquimini nobis placentia, uidete nobis errores, auferre à me uiam, declinate à me semitā, cesset à facie nostra sanctus Israël. Super quos ira Dei in

AND: KNOP. INTERPRETATIO.

finē usq; peruenit, ut impleant peccata sua semper, & in peccato suo moriantur. Idem iudicium manet cæcos mundi principes, qui cōueniunt aduersum dominum, Ioann. 8. & aduersum Christum eius. Reuersionem Iudeorum Psal. 2. ad fidem prædixit, & Ose. capi. 3. & Asarias. 2. Paral. 15. Et ante utrunq; Moses Deut. 4.

ADVENIET EX SION.

Adduxit hoc testimonium iuxta septuaginta, insup & de suo addidit, cum abstulero peccata eorum. Quo explicauit uocem à propheta positam diathece, id est, testamentum, quod Hebræis sonat fœdus. Per testamentum ergo iam tum incarnatio, & mors filij Dei, adeoq; & iustificatio nostri sub compendio significabatur, cum deus mori nequeat, & testamentum nō nisi testatoris morte confirmetur.

Hebræ. 9

NAM DONA.

Sensus est: Semel donata electione hereditatis sue patribus deus sine dubio eā præstat, ijs quos præsciit, nec penitudo habet locum in eo, etiamsi indigni uideantur ij, quib. promissio facta est: Electio enim digna est. Promisit autem hereditatem oībus posteris Abraham, quam & præstabit, modo illi reicere desierint.

O PROFVNDITATEM.

Exclamatio est ad huius consilij dispensationē pertinet, qua factū est, ut gentes hactenus prophane, ac suis uijs ingredi permisset, subito ad Euangelij gratiam uocata sint. Iudæi autem, quibus ea fuerat promissio facta

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

Actu. 14.

Eccle. 8.

Et, ob perfidiam, ab eadem excidere. In tam incōprehensibilib. dei iudicijs exclamat Apostolus, q. nullā ualeat operum dei scrutari rationē, ut ait propheta. Proinde rectius ea adorauerimus, q̄ scrutati fuerimus, dicētes: Iustus es domine, & rectum iudicium tuum.

QVIS ENIM COGNOUIT.

Loci sunt Sapi. 9. Esa. 40. & 1. Corint. 2. capitibz.

CAPVT XII.

OBSECO Igitur vos fratres, per miserationes dei, ut præbeatis corpora uestra.

Paræneses
Pauli.

Disputationi de peccato, lege, gratia, & electione, locum paræneticum, adeoq; et moralem subiicit, quod nusquam non facit, idq; propter carnales, qui gratiæ predicationem, & fidei libertatem, peccandi putāt esse licētiā: cum fides eius uaturæ sit, ut mortificet peccandi affectum, modo ficta non fuerit, & mortua historiæ opinio. Continet autem hic locus Christianorū morum institutionem, & quomodo carnem spiritui subijciamus. Nam uindictatur nec adhuc perfecta est iustificatio nostri, dum caro necatur, spiritus augefcit, ac renouatur de die in diem. Notabis etiam, quā longe diuersa bona, ut aiunt, opera doceat, quā spermo- logi nostri, qui præter regulas, rosaria, missas uotiuas, dulces benedictiones, & aniles orationes, quibus animas ex purgatorio redimant, id est, seipsos inferis deuocant, nihil norunt sonare. Præterea obsecro ait, nō

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

impero, mando, aut simile, quo legis & Euangelij discernimen indicat. Lex enim minando præcipit, Euangelium cum mansuetudine allicit. Percutit & Episcoporum tyrannidem, qui nihil mansuetum & Christianū, sed tantum diras, execrationes, anathemata & fulmina sonare norunt, sed districte, sic enim aiunt, mandantes, profundissime obliti illius. Reges gētium dominantur eorum, & non dominantes aduersus clerum.

Luc. 22.

1. Petri. 5.

VIVENTEM.

In lege pecudes, iuxta temporis rationem, offerebant, nunc nos ipsos Deus postulat, pro quibus redimendis occubuit, non ut nos ipsos mactemus, sed prae uos affectus mortificemus, qua ratione prædita est hostia, quā unā à nobis exigit deus, quæ ueræ cōmuniōe spiritus eius est sanctificata, adeoq; illi gratissima.

ET NE ACCOMMODETIS

uos ad figuram.

Sæculi ac mundi appellatione in scriptura, accipienti sunt homines impij, qui uitæ suæ rationē ita instituant, ut non uideantur in cælū aspirare, sed hic patriam habere. Proinde in rebus mūdi sapiūt, ijsq; afficiūtur, iudiciū carnis tantū sequentes, cœlestiū ac spiritualiū prorsus ignari. Hinc Christus regnum suum negat esse de hoc mūdo. Affectū, & id genus hominū, spiritū huius mundi appellat Apostolus. Vult igitur, ut nouatis per spiritū dei, uerbūq; euangelicū, sensibus, alterisq; iudicij atq; mundus hic, nepe non iuxta affectū

Mundus.

1. Cor. 2.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

Matth. 6.

nostros, sed dei uoluntatem omnia aestimantes. Nam plerumq; gratissima deo sunt illa, quæ iudicio carnis nostræ uidentur molestissima, qualis est affectuum mortificationis. Deinde ut nos nihil adeo afficiat, atq; illa quæ fidei sunt & pietatis, ut primum queramus regnū dei, & iusticiam eius: deinde posteriorem curam corpori impendamus, cum mundus e contrario faciat, in rebus caducis, supra modum sapiens: in his quæ ad deum spectant, truncus est stupidior. Mundi ergo uocabulum in affectibus magis est quam externis, ut in mundo simus, quam diu nos res mundi afficiant. Similiter intellige de non in mundo esse. Ioan. 17.

VOLUNTAS DEI.

Matth. 15.

Voluntatem dei nihil nobis exactius ministrat, quam diuinæ litteræ adiutorio spiritus reuelate. Quā nisi cognoueris, ac iuxta eam uitæ tuæ rationē institueris superstitiosus es & impius, etiam si tibi seraphicus uidearis. Sin autē illam secutus fueris, in pietatis studio, deo gratus es, & probaris, etiam si impius & stultus in oculis carnis uidearis. Nihil enim agnoscit deus, nisi quod protulit, frustra illum colunt quotquot traditionibus hominum seruiunt, ut est bona Monachorum & Sacrificiorum colluuius, qui si consultum sibi uellent, hunc atq; similes locos scrutarentur, quod deus misericordiā uult & non sacrificium, scientiam sui, non orationes longas, regnum internū, non externos pretextus.

QVOD BONVM EST.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

Hæc tria genere neutro legere Augustinum & similiter Ambrosium annotat Eras. ut non ad uoluntatem, quemadmodū uisum est ueteri interpreti, sed ad omnia illa, quæ præmissa sunt referantur. Nempe ut nostra ipsorum corpora deo exhibeamus, ut non conformemus nos huic seculo, sed simus per spiritū nouatis animis, probantes quæ sit uoluntas dei.

DICO ENIM PER GRATIAM.

Quā modeste loquitur Apostolus, authoritatis sibi à Christo traditæ mentionem faciens, quam non à Christo, sed alio quopiā, & longe dissimillimo, emptam plenius buccis crepant & iactant lupi nostri. Ut sit, Dico, hoc est, rogo quidem & iubeo, sed non citra authoritatem, sed & per gratiam mihi datam. Gratiam autem uocat functionem apostolicam, Euangelium inter gentes euulgandi, ut ad Ephe. 3. & aliquot compluribus locis est cernere. Quod eam non emerit, aut scipsum ingesserit, sed gratis per munificentiam diuinam ad eam sit uocatus.

VT MODESTVS SIT.

Ordo est, Quisq; sentiat de se, ut cuiq; deus partitus est mensuram fidei, ut sit modestus & sobrius. Arrogantiā in primis uult arcendā, ne, qui opibus aut donis præcellunt, plus cæteris sibi tribuendū putent, Cum doctes, quantiūvis tandem magnæ sint, dei sint, quas ille non merito humano, sed sola fide cōmunicat, non ad fastum aut tyrannidem nostram, sed ut in cōmunem omnium

IN EPISTOLAM PAULI AD RŌ.

utilitatem eas conferamus, Huic sanctissimæ doctrinæ & eis, qui hodie sedes apostolorum occupant, tantum conuenit quantum luci & tenebris, Christo & Belial, iusticiæ & iniquitati. Cum aures habeant Reuerent. patres, ac domini tam molles ac delicatas, ut uerbis quantumuis magnificis, & splendidis non tamen illis satisfaceris, quin semper splendidiora sitiunt, neque id sane mirum, cum functionem, aut potius tyrannidem suam ab eo emerint, qui frontem blasphemij plenam habet, & meretricis erubescere nescientis, qui supra omne, quod deus dicitur effert sese. Quid igitur mirum si eius facinoræ sint & apostoli illius, contingatque dignum patellæ cooperculum?

QVEMADMODVM.

Pulcherrima, & satis apposita similitudine docet quomodo affecti debent esse, erga se mutuo Christiani qui unum habent caput Christum, suntque omnes alter alterius membra in uno corpore ecclesiæ, quemadmodum uberiorius persequitur ad Corinthios. Nimirum quo pacto affecti sunt membra erga se mutuo in corpore, uel tuo, uel amicitie cuiusuis. Oculi quantumuis nobilis pars corporis, non sibi unis, sed toti corpori uident, non aspernantes uel infimam corporis partem. Itidem qui dotibus præcellunt, non sibi inde placeant, quis consecuti sunt ad subleuanda membra inferiora, quæ si spreuerint, aut leserint, totum sanctorum corpus ledunt, ipsum etiam Christum, Quid inquit, Paule me persequeris? adeoque deum ipsum, quemad-

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

modum ait Samueli, Non te, inquit, sed me abiecerunt, 1. Reg. 8. ne regnem super eos. Qui ergo uni capiti Christo omnes indissolubiliter sumus connexi, id quod corporis ratio dictat, capiti nostro, adeoque membris omnibus præstamus obsequium. Soles enim si uertex tuus impetitur, si manum non potes, saltem tergum obuicere percussori, ut saluum caput obtineas. Offeramus et nos, si domino sic uisum fuerit, hodie pro gloria capitis nostri momentaneam hanc uitam, quam gloriam Romanus lupus suo nomine obscurauit, se petram, se uicarium Petri, capitumque ecclesiæ impudentissime mentiens, Bene quidem uicarius nam uicem absentis obit ille. Futurus erit nobiscum per uerbum Euangelicum & spiritum suum, usque ad sæculi consummationem ipse Christus, at postquam relicto Euangelio eius, humanas constitutiones sumus complexi, elongauit se ille à nobis, sedetque euulso ex hominum corporibus Euangelio, in templo dei abominatio desolationis, ut pluris sit eius mandatum uiolasse quam dei. Hic per ipsius capitis gloria, membrorumque nostrorum salute, quæ ubique hodie, ob Euangelij prædicationem persecutio nem sentiunt, pro uiribus decertemus.

HABENTES DONA, Iuxta gra.

Prophetiam donum interpretandi sacras literas uocat, quæ admodum ex. 1. Cor. 14. discimus. Portionem inquit, fidei, ut uidelicet intelligamus, eo donum esse maius, quo fides nostra fuerit integrior, et diuinæ literas imò singulas eorum apices, tam mera oracula obseruemus, exosculenmur

IN EPISTOLAM PAVLI AD RŌ.

1. Corin. 1. 4. & adoremus, mera esse numina scientes, etiam si intellectui consequi non dabitur. Reuelat enim Christus spiritum suum, cuius, quantum, & quando uult. Si alij inquit, fuerit reuelatum, prior taceat. Est ergo prophetia, sed ita, ut sit prophetia similis fidei, & scripturae, nec ponderata humanis rationibus, nec torta ad humanum affectum, iuxta illud: Si quis loquitur quasi sermones Dei loquatur.

SIVE MINISTERIUM.

Actu. 6. Ministerium uocat diaconorum officium, illi enim erant praefecti ecclesiae rebus dispensandis, ut acta indicant. Nunc & ministerium in hypocrisim degenerauit, & res ecclesiae ociosum, & ignauum sacrificiorum, monachorum & monacharum uulgus absument, qui inde uentri seruiunt lasciuiaque, unde uiduas & pauperes sustentatum oportuit. O tempora nostra.

SIVE QVI DOCET.

Tit. 2. Aliud est docere, aliud exhortari. Nam doctrina spectat ad imperitos, Exhortatio autem ad peritos, ne in officijs pietatis torpeant. Vtrunq; oportet esse in Euangelio praecone, quemadmodum ad Titum. Haec loquere, inquit, & exhortare. Augustinum inuenimus disputando, & docendo acriorem fuisse. Hieronymum adhortando uehementiorem.

IN SIMPLICITATE QVI praest.

Similiter dominus Mat. 6. te autem faciente elemosinā, nesciat sinistra, quid faciat dextra, Hoc ē, eo animo opus

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

mo opus, exequare, adeoque, in eo nihil tuum quaesieris, sed tantū dei gloriam, ac fratris opem, perinde atq; ipse id ignores. In hoc peccant quotquot perpetuis, ut aiunt, memorias sibi relinquunt, uel in missis, aut in horis, aut templis fundatis, qui dū inanem uocū, aut campanarū strepitū in oculis hominū captant, & memoriā hic quaerūt, in obliuione corā deo sunt, qui uetuit nos tuba canere, aliquid illius dignum oculis acturos.

IN DILIGENTIA.

Nam dominus requireret sanguinem animarum eorum, quibus praesumus de manu nostra. Proinde Apostolus, Confessor, inquit, uos omnes quod mundus sum a sanguine omnium uestrum. Nō enim subterfugi, quominus nuntiarem omne consilium dei uobis. Proinde Ezech. 3. hic iterum annotabis quale iudicium maneat caecos speculatores nostros, canes mutos, non ualentes aduersus Esā. 56. Satanae concursus latrare.

DILECTIO.

Sic Ioannes: Non diligamus uerbo, & lingua, sed opere & ueritate, & ibidem. Qui habuerit substantiam huius mundi &c.

QVOD BONVM EST.

Bonū, et malū, annotante etiam Eras. hic nō ad personā, sed ad rem sunt referenda, ut bonū candidū significet, malum autem sinistrum, & ipsam turpitudinē.

PER FRATERNAM CHA.

Graece est: Philadelphiā, quo uerbo, inquit, Philippus

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

Mat. 23.

frequenter utuntur Apostoli, pro studio & amore Christianorum inter ipsos mutuo. Nunc personati quidam hypocritæ ad se solum hoc nomen spectare uolunt, quod similibus plumis tegantur, contra Euangelicam, & apostolicam doctrinam. Omnes, inquit, uos fratres estis. Sed sicut falso hoc nomen sibi usurpant, ita nihil minus habent inter se, quam affectum fraternum, cum liuore, odio, uolentia, inuidia, obrectationibus adeo sint pleni, ut nihil supra, ut uere de eis prædixerit Paulus: Speciem quidem pietatis habentes, uirtutem autem eius abnegantes.

2. Timot. 3

SPIRITU FERVENTES.

1. Thessa. ul.

Spiritu seruantes sumus, qui motiões spūs Christi, nunquam non, ad aliquod bonū agendū extimulantis, sedulo obseruant, monitaq; integre obeunt. Hinc & alibi: Spiritum, inquit, nolite extinguere. Econtrario, qui internos illos motus negligunt, tepidi dicuntur, quos solet dominus euomere, ut cominatur Apocalypseo tertio.

TEMPORI SERUIEN.

Vetus interpretatio habet domino seruientes, quod commutatum ab aliquo putat Eras. Quod tempori seruientes, uidetur magis philosophicū esse quam apostolicū dogma, & uasfricem sapere, & ob id Keros, id est, tempus, in Kyrios, id est, diis commutatum, Vtrunq; satis conuenit. Nam tempori seruimus, dum quicquid incommodi pro tempore inciderit, boni consulimus, spe promissa freti, Domino etiā seruientes satis consonat, cum uo capite

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

nihil aliud optat, nisi ut uerū domini cultū de pingat.

SPE GAUDENTES.

Apertissime subiungit post seruitutem dñi spem, Oēs enī, qui uolunt pie uiuere, patiuntur persecutionē. Proinde monet propheta: Fili accedens ad seruitutē dei, stat in timore, et iustitia, et præpara aīam tuā ad tentationē. 2. Timot. 3. Eccle. 2

PRECATIONI INSTANTES.

(nō) Observabis ex hoc loco, ut Christiana oratio non sit alligata, uel tempori, uel loco, uel personæ, uel uerbis, sed solū respicit necessitatem, ut nihil agant, quæ certum genus hominum, ad certas preces obligeant. Solam necessitatem respicit oratio Christiana, qualibiscumq; uerbis facta, modo mentem, & affectū tuū aperueris, prima itaq; causa oraturis esto, ut habeamus certā, et urgentem causam, cur precemur, quales quotidie multas, ac nouas offert occasio. Sentis te incredulum, id quod nunquam non facis, ora cum Apostolis, ut dominus tibi adaugeat fidem. Postula autē nihil hesitans in fide, credeq; te exaudiendū, ob nullam causam præter diuinam promissionem. Amen, inquit, dico uobis, Si quid petieritis patrem &c. Et petite & accipietis. Exaudiendū autem, quando deus uoluerit, qui est adiutor in oportunitatibus, in tribulationē. Habe in oculis tuis proximum tuū quotidie delinquentem, & miserabile hūc statum Ecclesiæ, seruitute Aegyptia duriorem. Sine intermissione, inquit, orate. 1. Thessa. ul. & dominus, oportet semper orare. Quod nō ita accipiendū, ut psal

Ioan. 16.
Luc. 11

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

mos, & preclara labiorum strepitu toto die recense-
as, id quod uetat Matt. 6. Orantes nolite multū loqui,
sed fide, affectu, & serueni desiderio semper ad Dei
misericordiam suspirandum. Quis enim uel in medijs
occupationibus & laboribus non potest dicere: Deus
propitius esto &c. At hac oratione breui uerbis, pro-
lixa spiritu, descendit ille iustificatus in domum suam.
Matth. 23. Ecōtrario scribis & phariseis, infinitas oratōes mul-
tiplicatibus, horrendū illud Ve dominus cōminatur.

NECESSI. SANCTORVM.

Hoc monitum uere apostolicum, quod unum com-
mendarunt Paulo apostoli Hierosolymis, nēpe ut pau-
perum memor esset, quod & solícite praeiit. Nostri
personati Episcopi non tantum non faciunt, sed etiam
facientes ridet, interim templa auro & metallo mus-
nita extruentes, equos, satellites, & quid tandem non
alentes, Tota sex papisticae factionis inde lasciunt, &
otiatur, unde pauperū inopiae subuentum oportuit.

HOSPITALITATEM Sectantes.

Hospitalitas, id est, comis & propensus erga ad-
uenas, affectus, etiam inter uirtutes, quae in Episco-
po lucere debent connumeratur, prima Timot. tertio,
Hebrae. decimotertio.

BENE LOQVAMINI.

Græce est: Eulogite, quod uetus interpres benedici-
te translulit. Nimirum ut ijs qui nos ob uerbum, et cō-
fessionem eius insectantur, respicientiam precemur,

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

quemadmodū de Dño, ac Stephano legimus, nec diris
deuoueamus à quibus sumus læsi, quemadmodū uulgus
facit iniuriam ulcisci non potens. Est & satis consona
Eras. translatio, ut bene loquamur, id est, uerbis comi-
bus, & amicis eos erroris sui moneamus, ne durius ex-
acerbati peiores euadant. In hoc autē, & similibus mo-
nitis deficit lumen naturæ, id est, ratio humana, quæ ita
sentit: Iudice me fraus est concessa repellere fraude, et
tu quoq; fac simile &c. Qui ergo nimium ei hic inniti-
tur, nec lumē gratiæ, i. uerbū Euangelicū ei praeferat,
sciens omni certitudine certius deum fallere non posse,
nec iniusta optare, in densissimas labitur tenebras, &
Zelum sine scientia, ut iudicio carnis suæ excæcat; lus-
men iudicet tenebras, & sapientiam stultitiam, et econ-
trario. Proinde hic relicto iudicio nostro, oportet se-
qui eum, qui ait: Ego sum lux mundi. Qui cum maledi-
ceretur non maledicebat. Per talem enim stultitiā cru-
cis placuit deo saluos facere credentes.

Ioan. 8.

1. Petri. 2.

GAUDETE CVM GAUDENTIBVS

Christiana charitas, quæ oīa membra mutuo amo-
re connectit, omnia facit cōmunia, siue prospera, siue
aduersa, ut si unum patiat, condoleant omnia, & si
unum glorificetur, congaudeant omnia, qui uere Chri-
stianus affectus, quem hic ex nobis desiderat Aposto-
lus, in nobis sopitus est, quemadmodum de periculo-
sis nostris temporibus Dominus praeiixit. Quod abū-
dante iniquitate refrigescet charitas multorum.

Matth. 24.

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

EODEM ANIMO ALII.

Act. 4.

Hunc affectum, quem hic depingit unitatem spiritus ad Ephe. appellat, eam autē facit fides. Quae facit unitates habitare, in domo, ut habet psalmus. Et in acti. Multitudinis credentium erat cor unum et anima una. Illa enim non carimonijs, non opibus, non genere, non eruditione, nō honoribus, non uestitu, aut esca, sed uno Christo metitur omnia, quem abunde scit sufficere ad iustitiam. Extra fidem autem omnia sunt superstitiosa & rixosa, quia suum cuiq; pulchrum, quem admodum in illis versicoloribus est cernere, quorum semper vult videri alter altero melior, id est, superstitiosior, & suum quisq; ordinem sanctum iactat. Si qui autem ex illis consentiant hic affectus carnis est, nō spiritus, quippe qui ob rem eternam sit.

NON ARROGANTER.

Et hoc ad animi affectum refertur. Nam ubi aliquis de se, ac suis magnifice sentit, alios fastidiat necesse est. Proinde vult ut uiles sinus in oculis nostris.

SED HUMILIBVS.

Humiles hic dicit nō modestos, sed humilis fortis homines, ueluti pauperes, ignobiles, indoctos, plebeios, quibus nos accomodamus, ubi suae quisq; magnitudinis oblitus, descendit ad affectus inferiorū, id quod mira diligentia multis in locis inculcat Paulus, haud ignarus ex hoc fonte maximas uitae pestes scaturire. Hunc affectum si quaeras ab alijs, quorum haec inculcare uult

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

intererat, citius aquā ex pumice, aut sanguinē ex culice NE SITIS ARROGANTES. Celicias.

Græce est Phronimi, quod uetus interpres sapientes reddidit, non qui uere sapiant, sed qui parum modeste de se sentiant, melioresq; se putēt, quā ut cuiq; cedāt. Hinc & mox uindicta subiungitur, ad quam ita affecti sunt & propensi. Talem animum dñs, similitudine pueri proposita, & lotionē pedū ex discipulorū cordibus euulsit. Discite, inquit, à me, quod mitis sum 2c. Ioan. 13. Et Reges gentium dominātur eorū, non sic erit inter uos. Non uult Christus suos agere principes, neq; potestatem exercere in ouiculas, sua morte assertas. Vis deant proinde cuius uices agant proceres nostri insulati, nedum principis, id est, domini, & Episcopi, id ē, ministri, & dispensatoris munia prodigiose cōmiscēt, neutrum horū bene præstent. Non enim agnoscet Christus successores Apostolorum, nisi ministros, qui reges & principes eos esse uetuit.

MALVM PRO MALO.

Idem præscribit dominus: Ego dico uobis ne resistatis malo, sed qui impegērit alāpam in dextrā tuā maxillā 2c. Quo nihil aliud uult, q̄ ut animi & affectib; sinis tolerantibus, equalibusq; ut non tantum illatā iniuriā, aut conuictū feramus. Id enī uocat Apostolus in faciē cedere, sed et laturi si quid grauius inferatur, uilioreq; habeamus iniuriā, quā ut propter illā cōmune charitatis uiculi soluiatur. Hoc autē praecepto lex pu

Matth. 18

Ioan. 13.

Matth. 11.

Luc. 22.

1. Corin. 4

Matth. 5

2. Corin. 11

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

niendi fontes non prohibetur, hic enim de priuata cuiusque iniuria agitur. Punitio autem fontium ad magis stratus spectat, qui gladiū portant ad terrorem malorum, & laudem bonorum. Hinc & Petrus Ananiam puniuit, & Helias sacerdotes Baal occidit, et Prophetæ passim mala imprecantur populo ob impietatis crimē.

PROVIDE PARANTES.

Matth. 5. Sic dominus: Luceat lux uestra. Et sine offendiculo
1. Thessa. 5. esto, & Iudeis & gentibus, & ecclesiæ Dei. Et ab
1. Timo. 5. omni specie mala abstinete, & ad Timotheum nullam
uult occasionem dari aduersario.

SI FIERI POTEST.

Hanc partem ad præcedentia refert, nam sequentia similiter habent suam, idem pollentem, quantum in uobis est, in utroque autem ostendit rei difficultatem. Sunt enim nonnulli adeo peruersi iudicij, ut etiā honesta in partem sinistram torqueant, qui suo reprobo sensui sunt relinquendi, quemadmodum Dominus ait de phariseis: Sinite, inquit, illos, cæci sunt, & Psal. 119 sunt qui oderunt pacem, ut habet psalmus, qui gratis amicum ueritatis impugnant. Proinde utrunque adiecta particula mitigat.

CARBONES IGNIS.

Hebræo idiomate, annotatē etiā Eras. dixit. quædam modū filius perditionis pro filio perduto, mammona iniquitatis pro iniquo. Vult enī Apostolus uri ac tanquam mortuū carbonē a uiuo inflammari, benefactis uideli-

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

et æstuantissima charitatis operibus inimicū, ut obrutus beneficentia pudeat, confundatur & resipiscat, ac tandem ex inimico amicus euadat.

NE VINCARIS A MALO.

Bonum & malum hic non ad personā, sed ad rem referuntur, ipsum uidelicet benefactum aut iniuriam. Proinde uincitur à malo, qui prouocatus iniuria non temperat animo, sed ad retaliandam iniuriam adducitur. Vincit bono malum, quoniam malefacta benefactis recompensans, efficit inimicum resipiscere, dum si biipsi indignatur adeo & se errasse, quod nos læserit agnoscit ille. In his autem ac similibus, sanctissimis mādatis (ex quibus scholæ mendacissime & impiissime consilia nobis facere meretrico fronte non erubere) ratio deficit, iudicium carnis delirat. Proinde solius spiritus iudicio ac palato hæc sapiunt, qui fide lūmē gratiæ Christi sequitur, quod qui fecerit, nō aberrabit à uia, sed habebit lumen uitæ, etiā si millies stultus huius mundi sapientibus uideatur. Proinde captiuus in his ac similibus fides intellectum tuum in obsequium Christi, ne tuum iudicium sequens, in tenebras impingas, et da 2. Corin. 10 gloriam deo cum propheta dicens. Iustus es domine, et rectum iudicium tuum, ne species quæ uidentur, quia illa transiunt, sed quæ non uidentur, æterna. Memento Deū fidelem esse, & unā absque iniquitate, iustum & rectum, ut ait in Deuteronomio Moses, 2. Corint. 1. Desige oculos mentis tuæ, in præfixum tibi pietatis

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

ac mercedis scopum Christum, ne defatigeris animo, qui cum malediceretur non conuictabatur, neque comina batur, sed tradebat iudicanti iuste, cuius uestigia quemque per uiribus sequi, et crucem nostram tollere oportet. Si enim com patimur et conregnabimus, ut alibi ait Apostolus.

CAPVT XIII.

OMNIS ANIMA POTESTATI

bus excellentibus &c.

Dicitur mirum, quam praesentem et offe cerit spiritus Christi abominationem desolationis, extre mum et maximum orbis malum, se supra principes et reges adeoque et imperatores erecturam, omnemque prin cipatum ac dominationem (ut praedixit Petrus) cona tempturam, et ut Iudas ait, maiestatem imperatoriam blasphematuram, cum omni factione et colluuii sua, id que sub praetextu spiritualis uitae hoc est, hypocrisis. Neque id sane mirum, cum etiam efferatur supra omne id quod deus dicitur aut colitur, ita ut in templo dei sedeat, ostentans se tanquam sit deus, ut eius impias constitutiones las uiolasse pluris sit, quam dei optimi optima manda ta. Diuinae litterae magistratibus parendum docent, etiam tyrannis, modo contra pietatem non praeeperint. Nam ob id et dominus Nabuchodonosor regem Assyriorum suum seruum uocat. Et ipse dominus sub professione Syriaca natus est, ut doceret regnum suum de hoc mun do non esse quantum procures nostri Romanenses sub illius ac apostolorum eius nomine ex abiectissimis prin-

2. Petri. 2.

Hiere. 25

et 17.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

cipes, ex pauperibus ditissimi, furum et latronum more euaserint) insuper et principibus parendum, quem admodum postea re docuit, soluens didragma. Et iterum: Reddite, inquit, quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt Dei deo. Docet hic idem Apostolus, ut persoluamus omnibus debita, cui tributum tributum, cui uectigal uectigal. Docet idem ipse Petrus (sub cuius nomine mysterium illud iniquitatis ipse Satan commentus est) ut simus subiecti regi ac ducibus eius, regemque honoremus. Proinde uide lector, ex quo spiritu profecta sit immunitas illa, quam uocant clericorum, praesertim dicente domino: Qui non est mecum, aduersum me est. Animam autem dicit totum hominem more scripturae, ut Iacob descendit in Aegyptum in septuaginta animabus. Et in arca octo animae seruatae sunt. Sicut contra rio carnem pro toto homine, Roma. 3. et Gala. 2.

Matth. 17.

Matth. 20

A DEO &c.

Sic enim loquitur diuina sapientia. Per me, inquit, reges regnant, et coditores legum iusta decernunt, per me principes imperant et potentes decernunt iustitiam. Quibus autem status celsitudo cristas erigit, minerint quid alibi scriptum sit, iudicium durissimum in his qui praesunt erit, exiguu concedetur misericordia, potentes uero potenter tormenta patientur.

Luc. 11.

Gen. 46

1. Petri. 3

Prone. 8.

Sapient. 64

BENE AGENTIBVS.

Iusto enim lex non est posita, sed iniustis et peccatori bus, Legum autem executores principes et magistratus,

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

1. Timok. 1. qui sunt ad laudem bonorum, terrorem autem malorum. Sicut enim fere indomitæ ferro & catenis coercentur, ne grassentur, ne sæuiant iuxta ferociam suam, ita deus malos gladio ac legibus coercet, ne impune ac libere male agant. Cicura aut animalia sua sponte sunt innoxia, ita & spiritu Christi innouati, quorum uoluntas est in lege domini, & qui spiritum Christi habent ductorem, et unctionem, gladio nihil opus habet, nisi ut externam pacem ob impios non amittant. Nam potestas nihil iuris in innoxios habet, sed fontes, quorum multa bonorum innocentiam reddit illustriorem.

DEI MINISTER EST.

Hic audiat, adeoque & cõtemiscat uerba Apostoli Romani Antichristus, qui sibi præ cæteris hunc titulum usurpans, nihil habet minus, cum & imperatoria celsitudo, uix ad spurcissimorum pedum perpetua podagra dignorum oscula admittat, eumque deus per ministro agnoscat, execratur ac diris deuouet, ac benedicit per arbitratu.

MINISTER.

Iam dictum est, Nabuchodonosor dici seruum dei, quod Iudeorum scelera ultus sit, itidem sunt iudices & magistratus omnes, qui sinceri & iusti dei iudicij sint spectra, qui laqueo uel aqua animaduertunt in fures, uel securi aut gladio in eos qui longe minora flagitia admittunt quam nos, ut ex illorum animaduersione discamus, quid nostris peccatis debeatur, nisi misericordia Dei per Christum oblata exosculati fuerimus. Neque enim mi

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

tiora nobis sperare possumus malis illorum, qui maiora aut similia mala commisimus. Meminerint scortatos res perinde contra dei præceptum se agere, atque fures, ac ob id coram iusto iudice deo, cuius manibus nemo potest erui, non euasuros poenam, etiamsi hominibus fuerint elapsi. Hinc dominus resipiscentiæ nobis exemplum proponit eos, qui à Pilato occidebantur. Et quos turris in Silo corruens oppressit. Nisi, inquit, resipueritis, omnes simul peribitis. Luc. 13.

PROPTER CONSCIENTIAM.

Charitas obstringit ad omnia iura ciuilia obeunda, modo non fuerint impia, quæ illa ad externam & temporariam pacem & tranquillitatem tuendam faciunt. Proinde qui non uult magistratibus esse subditus, contra conscientiam agit.

REDDITE Igitur OMNI.

Obserua ut Apostolus eandem rem inculcet, iterum atque iterum monendo repetens, de pendendis tributis et uectigalibus, & nihil tamen promouit, quin idolum purpuratæ meretricis secus discerneret. Nimirum satisfaciens uaticinio Danielis, quod prædixit illum mutaturum tempora & leges, & sermones contra excelsum locutum, sanctosque illius contritum. Danie. 8.

NEMINI QVICQUAM Debeat.

Bisariam potest accipi. Primo ut sit, persolutis illis quæ debetis, sola charitas nunquam persoluitur, sed etiam soluta debetur, ut nullus sit finis bene merendi, deinde, ut superiora ad ethnicos magistratus, quales tum erant,

IN EPISTOLAM PAULI AD ROM.

referantur, sequentia ad Christo candidatos, ut sit, pendenda in illis esse debita. At Christianus Christiano semper debet mutuum amorem, ut pacem habeamus cum omnibus, dilectionem cum fratribus.

CONSUMMATIO LEGIS &c.

Colligit quæ prædixerat, lex enim innumeris præceptis deterret à ledendo proximo, at qui Christiana charitate, quæ non querit sua sed aliorum, præditus est, non tantum non ledit, uerum etiam de omnibus & bonis & malis bene meretur. Proinde legi non operibus, ut putant operarij, sed amore satisficit, neque enim uult operibus simulari ac fingi, sed affectu amari.

PRÆSENTIM.

Vim habet exaggerandi, ut sit, nunc præcipue præstanda esse, quæ præscribit, cum Christus, sol iustitiæ, adeoque & fulgur Euangelij illuxerit, quod nullas erroris ac uitiorum tenebras patitur in eorum cordibus, quos semel occupauerit. Nulla enim communio luci cum tenebris, Hinc Ephe. Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino, ut filij lucis ambulate, est cohortatio à tempore.

SOMNO.

Pulchra similitudine adumbrat apostolus socordem uitam nocti, Christo autem dignam diet, quod nocte non sit cura hominibus, quomodo uestiti incedant, at id exorto die maxime est ipsis cura, ut idem nos oportet facere, quod de uitiorum tenebris uocati sumus in admirabile lumen domini, Alij putant ea metaphoræ legis et Euangelij tempus signifi-

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

Caris, hoc dici, ob exortum nobis iustitiæ solis Christum, omnem hominem illuminantem, illud autem ob dei ignorantiam (Nam in Iudæa tantum notus erat deus) adeoque et peccatorum tenebras (quas lex indicabat quod & augebat, at non auferebat) noctem dici, Neque id sane citra scripturæ auctoritatem, Nam olim iam Esaias tempus, quo Euangelium illuxit diem salutis appellauit. Tempore, inquit, accepto audiuite, et in die salutis adiungi te. Quod exponens apostolus, Ecce inquit, nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Simile locum exposuit ipse dominus Luc. 4. eiusdem. 16. Et ad Tese. Vos, inquit, fratres non estis in tenebris.

CREDEBAMUS.

Credimus & nunc, at longe secus quam olim, Nam uenturam suotempore patres sperabant salutem, at eam nunc per Christum completam tenemus, coepitque iam in nobis salus, salutem, ut morte ac futura resurrectione compleatur. Hinc Titum. 3. alibi, Saluos, inquit nos fecit per lauacrum regenerationis. Et ipse dominus, Qui inquit, uerbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet uitam eternam, & transibit à morte in uitam. Idcirco propius præsentius est accipiendum.

OPERA TENEBRARVM.

Nunc tandem aperit, quid uoluerit dici ac noctis allegoria intelligi, nempe socordiam & innocentem uitam. Obseruabis autem, quo nam pacto eos, quos capite primo sanctos dixerit, nihilo tamen secius ad pietatis opera cohortetur, ab operibus tenebrarum deterreat, nimirum quod tanquam palmites quotidiana purgatione egemus, & quod nos

1. Petri. 2

2. Cor. 6.

1. Tese. 5.

Titum. 3.

Ioan. 6.

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

Iob. 7.

1. Pet. 5.

semp renouari oporteat, quàm diu in hac uita sumus, quæ perpetua quædam militia est. Deinde pietatis opera arma uocat, nimirum quòd aliter aduersario nostro resistere non possumus, nisi talibus operibus occupati & instructi.

COMMESSATIONIBVS.

Duplicia noctis opera recenset, quæ nos à dextris, id est, prosperis, & à sinistris, id est, aduersis impugnant. Dextra sunt, cōmessatio & ebrietas, quæ duo necessario comitantur cubilia, hoc est, inertie & somnus ac lasciuiæ, id est, libidines, quòd uenter & genitalia, ut ait Hierony. sibi sint uicina, ut ex uicinitate membrorum, cognoscamus uicinitatem uiciorum. Et iterū, Nunquàm ego ebriosum castum putabo. Proinde illis opponenda sunt arma: Sobrietas, temperantia, ieiuniū, uigilia, castitas &c. Sinistra sunt contentio & emulatio, hoc est, rixæ & inuidiæ et malorum retaliationiones. Contra hæc oportet nos armatos esse & instructos, suauitate, patientia, mansuetudine. Discimus etiam ex hoc Apostoli loco, quàm apposite ferias suas hodie uulgi agat, quod cum ab honestis opificijs & laboribus manuarijs uel horrendo illo fulmine cessare mādatur, ad cōmessationes tamen & ebrietates mire conuiuent sancti in Christo patres, Immo uulgius computationibus & ingluuie nuncunt, inconditis interim clamoribus, campanarum boatibus, uestium splendore, in hypocrisis pulcherrime indoctos ludentes.

Induamini

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

INDVAMINI IESVM CHRIST.

Christum omnes in baptismo induimus quemadmodum dicit Galatis, quotquot in Christo baptisati estis Christus induistis. Sciendū igitur, quòd Christum in baptismo induere, est eum adeoq; & omnia illius, uitam, mortem, iusticiam, benedictionem, & quicquid est ille per fidem pro cœlesti donario & hereditaria iustitia acceptare, quod indumentum uestit & exornat adeoq; & pacificat afflictam conscientiam, ut iustificatos ex fide nos cognoscentes, pacem habeamus erga deum. Nobis omnibus datus est filius dei, quemadmodum tam olim cum Abraham patre nostro pactus est testamentum suum, Ego, inquit, sum protector tuus, & merces tua magna nimis, & Zacharias, Iusiurandum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturū se nobis. Et Ro. Quomodo non omnia cum illo nobis donauit & deinde eum quotidie in mortificatione ueteris hominis induimus, dum in uitæ innocentia eum, quàm fieri potest ppius experimur, quemadmodū Apostolus docet Ephe. Deponite &c. Et Col. 1. Induite uos. Posteriorem induendi Christi modum omnes tradiderunt, at is sine priore ad salutem inefficax est, quòd ex Iesu, id est, seruatore, Moſen, id est, legislatorem tantum faciat. Prior autem spiritu per fidem cōcepto, cor in nouat, legemq; dei nobis in uiscera scribit, ut uoluntas nostra incipiat esse in lege domini, ac postea in charitatis opera cœlitatis secunda, erumpamus.

Gal. 3.

Roma. 5.

Esa. 5.

Luc. 1.

Rom. 8.

Ephe. 4.

Hier. 11.

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

IVXTA CONCVPISCEN.

Colof. 2. Vetat hic nimium carnis educandæ lasciuiã, quemadmodum
modũ & alibi immodicam eius castigationem. Proinde
curanda est uictu & amictu caro, ut uiuere & opera
1. Cor. 9. ri possit, ne nimia castigatiõe obruta deficiat, & ad ope
ra languet. At nõ ita lasciuiat, sed ut affectus eius bre
ui premantur. Sicut ait Apostolus, Castigo corpus meũ,
& seruituti ait, nõ egritudini subijcio 2c. Proinde mo
dum hic, sicut in omnibus obseruabis, quẽ spiritus fidei
docebit, ignorat autẽ iusticia carnis 2c.

CAPVT XIII.

HOC caput agit de medijs, id est, quæ siue obser
ues nihil deo gratũ feceris, siue minus, nõ peccã
ueris, qualia sunt uesci quibuslibet aut nõ uesci,
discernere inter dies & nõ discernere. Itemq; omnia ex
terna, quorũ omnĩũ optima regula est fides et charitas,
ut illa interdum seruemus, nõ q. ad iustitiam faciãt, sed
ne supersticiosulos offendamus, & linum fumigans nõ
extinguamus, quemadmodum Paulus factus est Iudæis
Iudæus, dum caluitium induxit apud Euangelicæ libera
tatis ignaros, ut illos Christo lucrificeret, et Timotheũ
circumcidit. Qui argentibus etiam Iudæis, Titum nõ
luit circumcidi, q. ibi cerneret fidei periculũ imminere.
Duo autem hominum genera reprehendit. Primũ eos
qui se non attemperant infirmis. Deinde iudicantes su
perstitiose de aliena libertate.

INFIRMVS EST.

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

Apostolus eſtarum delectum non ad carnis caſtigandam, ſed ad ſuſtentionem augendam factum, infirmis
tati fidei tribuit. Proinde qui ſuis ineptis tradiuinculis
quibuslibet uſcendum eſſe prohibuerunt, quiq; id tan
quam deo gratum uouerunt, fidem non habere, ſed hy
pocriſis eſſe & demonum impoſtura ſeductos conſe
quitur, quemadmodum ait. 1. Timo. 3. Vide igitur quid
ſuis ſtultis decretis pontifices Janxerint, nempe ut ex
re media rixas, contentiones, ſuſpitiones, & execratio
nes, ceteraſq; Chriſtiane charitatis peſtes elicerent.
Nam carnis diebus certis uſci facinus plus eſt quã
hereticum, contra Euangelicam & apoſtolicam do
ctrinam, offendiculum tamen ſemper cauendum memi
neris, ne rem per ſe mediam malum comitetur, alioqui
qui uſcendo & non uſcendo conſcientiam onerant,
Chriſtum impiſſime mendacem facere conantur dicen
tem, Nihil in os introiens coinquinare. Nec eſt quod
hæc de Iudæis dicta torqueamus, cum illi ex dei præce
pto abſtinnerint certis ciborum generibus. Paulus autẽ
ex doctrina demoniorum id futurum dicit.

1. Tim. 4.

HOLERIBVS VESCITVR.

Obſeruabis hic ut ſuo iudicio pauliſſer relinquendi
ſint ſuperſtitioſuli, ne dũ grauius aut offendũtur aut ar
guũtur, deteriores fiant, uſq; dũ paulatim crebra moni
tiõe magis quã illa cõmeſtionis libertate, fide augeſcãt.
Verũ interim ſuſtitioſulis conſultum uelim, qui ſibi ex
errore iuſticiã et bonũ opus ſomniant, et fide robuſtior

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

res interim præ se condemnant, contra apostolicam & Euangelicam doctrinam, quæ uetat de medijs iudicandis & condemnandis, nisi nostro iudicio condemnari non timeamus. Quamuis autem hic apostolus, de superstitione esearum loquatur, quæ ex Iudæis orta erat, qui certos cibos mundos, certos immundos & communes habebant, tamen non minus apte hodie hæc ad nos pertinent, qui plus quàm iudaice per stultas pontificum somniculoſorū tradiciunculas sumus irretiti, quos in libertatem uocauit Christus.

TV QVIS ES?

Matth. 18. Agit nunc Apostolus contra supersticiosulos, qui sit de robustos temerario iudicio condemnabant, quorum robur illis potius fuisset imitandum, quemadmodū sub finem cap. eos monet, qui sua firmitate abutentes, infirmis scandalo esse non timebant, quod tantopere cauendum uoluit dominus.

VNICUIQUE.

Sensus est, Quisq; de conscientia sua certus sit, ne eū illa fluctuare coeperit contra eam agat, hoc etenim faciens peccat, etiam in re quæ per se peccatum non est, quia quicquid non est ex fide &c.

QVI CVRAT DIEM.

Iudæis certi dies prophani, certi sancti habebantur, Christianis autem quilibet dies sanctus est, dum sanctificatur, & sanctis & honestis studijs, laboribus, & meditationibus, transigitur. Iam cum deus opera non in-

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

xta magnitudinem & pluralitatem, sed iuxta fidem metiatur, ut ille ei probetur nō qui plura & maiora fecerit, sed qui maiori fide et charitate, qui iam firmus est fide, omni certitudine certior est se fauentem habere deum in omnibus, propitium in bonis, ignoscentem in malis, non potest non serias agere & bona operari, non tantum orando, legendo, scribendo, meditando, uerbum audiendo, eleemosynis uacando, sed & comedendo, bibendo, dormiendo, deambulando, & omnia humane necessitatis opera faciendo. Semper enim bene facit qui credit, quiq; ipse per eam fidem bonus ita factus est, scitq; in omnibus se deum fauentē habere. Hinc Ioan. 8. dominus, Maneo, inquit, in dilectione patris mei, quia quæ placita sunt ei facio semper, Manducans interim, bibens, dormiens, ac omnia humane fragilitatis munia obiens. Ad eundem modum, tota Christianorum omniū Rom. 8. uita, placet deo, quippe qui coheredes Christi, adeoq; Gal. 4. & fratres eius sunt. Hinc propheta, In omni opere crede ex fide animæ tuæ, Hæc est enim obseruatio mandatorū dei. Et idem, Vade, comede in leticia panem tuū, Eccl. 33. & bibe bono corde uinum tuum, quia placent deo opera tua q. d. Esto semper alacri animo, sciens omni certitudine certius, quod quicquid feceris, tale est coram deo, qualia dilecti filij opera coram patre. Iuxta illud, Mala. 3. Parcam eis &c. Proinde nihil est quod distingamur, quibus rebus nos feriatis diebus deditos esse oporteat. Dies nobis seruiunt, nec e contrario, sicut dominus ait,

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

Marc. 2.

Colos. 2.

Sabbatum factum est propter hominem, nō homo propter sabbatum. Itaq; dominus est filius hominis etiam sabbati. Et Paulus: Nemo uos iudicet in esca, & potu &c. Instituti sunt à patribus dies festi, quo plebs studiosius ad audiendum uerbum domini conueniret, nunc cum tantum commessionibus & ebrietatibus transigantur, & opera manualia tantum intermittantur, satius esset pauciores esse dies feriatos, cum ecōtrario quibuslibet ex causis serias nunc feriis accumulemus.

QVI VESCITVR.

Sensus est: Christus dominatur tum edentium tum non edentium, ergo illi soli relinquendum est iudiciū, cui omnes sumus curæ siue uiui siue defuncti. Nam ille uiuorum dominus est & dormientium.

SIBI IPSIS.

1. Petri. 1.

1. Cor. 7.

& 5.

Sicut emptitij iuris sui non sunt sed heri, ita et Christiani in eius sumus manu, qui seipsum pro nobis seruandis impendit, quemadmodum ait Petrus: Scientes, inquit, quod non corruptibilibus auro & argento redempti estis &c. Et: Empti estis precio, nolite fieri serui hominum. Stulte ergo agunt qui nouis uotis et traditionib. se mancipāt. Tū quod in libertatē uocati sunt ne deinceps traditionibus seruiant ex necessitate. Deinde quod in redemptoris sunt manu, & non suorum iuris.

STATVEMVR.

Peterret iudicio diuino à temeritate iudiciorum nō

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

istorum, præsertim in rebus leuiculis & medijs, Simile. secunda Corinthio. quinto.

NIHIL ESSE COMMVNE.

Cōmunes cibos appellabant Iudæi impuros, quibus uesci non licebat, Christianis, quoniā cohæredes sunt Christi, cuius est terra & plenitudo eius, nihil est impurum, sed omnia pura puris. Hinc dominus ad Petrum: Quod deus purificauit, tu cōmune ne dixeris.

Ti. 1.
Actu. 16

SECVDVM CHARITATEM.

Hoc enī faciēs pluris. Abū facis quā fratris salutem. Nō enī licet hic ergo ūti iure tuo, si periculū fratris agitur. Quia charitas nō q̄rit quæ sua sunt, sed q̄ alio-

1. Corin. 13

NE VESTRVM Igitur bonū. (rum.

Sensus est: Ne committatis ut gentes iudicent uos, de rebus leuib. disceptantes, aut ut ob uestram libertatem pereant infirmi.

IVSTITIA.

Hæc sunt spūs sancti in cordibus credentiū opera, quæ ipsi intrinsecus sentiūt, phibentis illis testimonium q̄ sint filij dei & cohæredes Christi, iuxta illud Esa. Hoc fœdus meū cum eis dicit dñs, spūs meus qui est in te, Et uerba mea quæ posui in ore tuo, nō recedent de ore tuo, neq; de ore seminis tui usq; in sempiternum. Hinc et supra iā dictū est. Si quis spiritū Christi &c. Gaudiū aut ait in spū sancto, ne ut solitū est fieri degeremus in leuitatē, et in effusam quiduis dicēdi et faciēdi licentiā, illud enī gaudiū mundi est & carnis.

Roma. 8
Esa. 59.

Rom. 1.8

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

OFFENDICVLVM.

Sic alibi, si esca scandalizat fratrem tuum &c.

PORRO QVICQV D NON EX
fide peccatum est.

Hæc sententia est generalis de omnibus operibus sine fide factis. Proinde caue hic à glossulis ficticijs, Nam quicquid non credimus placere deo, freti nō merito nostro, sed bonitate & misericordia eius per Christum, illud peccatum est. Fiducia enim in dei misericordiam, cor primū pacificat. Alioqui quo ad non credimus, nō est in corde nostro sensus misericordie. Vbi autē is non est, ibi aut contemptus est aut odium. Quare quicquid citra fidem agitur, peccatum est, sic enim cogitamus, Ego quidem quod potui, feci, sed nescio an probet opera mea deus an improbet. Ea cogitatione qui fieri potest ne irascamur intus dei iudicio? Proinde conscientia sane fidei est, promissioni diuinæ, qua credimus bonitate eius freti, nostra illi placere, inconcussa fide adherere, sicut et Christus quæ placita erant patri faciebat semper. Contra quam fidem, qui nō credit sua deo placere, aut dubitat an placeant, illi peccatum est etiam res per se non mala, quemadmodum e contrario credenti omnia coadiumento sunt in bonum.

CAPVT XV.

ERANT ROMANI CHRISTVM PRO-
fessi ex duobus populis commixti Iudæis, scilicet
& gentibus. Iudæi ex legis præscripto et inolitæ

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

consuetudinis usu non poterant uesci quibuslibet citra offendiculū conscientie, nec tam subito mutare et omittere legis ceremonias, quamuis iam antiquatas, hos tolerandos docet à fide robustioribus, donec & ipsi asurgant in uirum perfectum. Id quod & hodie summo opere cauere oportet, cum per leges pontificias pluribus ceremonijs grauati simus, quam esse possunt ulli Iudæi. Infirmi etiam sunt morosi, difficiles, amaru-
lenti, procaces ac quouis uitio incommodi, quos deus in populo suo tolerat, ut habeant pij suæ charitatis materiam exercitando, hi tanquā pueri etate maturis sunt tolerandi, nisi infirmitatem nostram & ipsi impacientia prodere uolumus. Similiter ad Galatas. Fratres &c. Item alter alterius onera, id est, mores difficiles portante. Non enim oportet placere nobis de fratris infirmitate, sicut phariseus de publicani ac cæterorum mortaliū sibi placuit, Sed opus suum quisq; probet, & tunc in semetipso gloriationem & non in altero.

Cap. 6.

ET ENIM CHRISTVS.

Vt nos à pestilentissimo Phylautias uitio expediat, non cuiusuis, sed ipsius nobis Christi exemplum proponit. Nam Phylauti dicuntur, qui sibi plurimū tribuunt, de se suisq; sublimia sentiunt, suisq; tandem cōpendijs seruiunt, à quibus omnibus Christus longissime absuit, qui sese totum nobis impendit, quod eius exemplo nos facere uult Apostolus argumento à maiori ad minus sumpto. Nō enī opprobrauit nobis peccata nostra, nec

IN EPISTOLAM PAVLI AD RO.

gloriatuſ eſt de ſua perfectione, forma dei ac ceteriſ
quæ uere in ſe habuit, ſed demisit ſuâ celſitudinem ad in
firmitatē noſtram, quemadmodū gallina pulliſ, ut noſ
ad ſe imitandū puocaret. Imo peccata noſtra expianda
in ſe recepit, tantū abeſt ut peccatores faſtidierit, qđ
ſi & ipſi fecerimus, nullum peccatorē aſpernabimur,
ſed omneſ dulciter tolerabimus.

NAM QVECVN QVE.

Occupatio eſt contra dicentē, hæc nō de nobiſ, ſed de
Chriſto eſſe ſcripta, quā diluit dicens, oīa noſtri crudi
endi, nō Chriſti nihil nō præſcientiſ ſcripta eſſe. Si autē
ſcriptura eſt doctrina noſtra, quid eam in humaniſ la
cuniſ quærimuſ, quā ex fontibuſ haurire oportet?

PER PATIENTIAM.

Vniuerſa ſcriptura crucem, id eſt, carniſ mortifica
tionem docet. Proinde ne deficiamus, ſed propugnato
re deo freti, ſemper fortiores euadamuſ, crebra conſo
latione opuſ eſt, quam nihil efficaciuſ miniſtrat, quā
illa ipſa quæ ad patientiā cohortatur.

DEVS AVTEM.

Ne noſtriſ conatibuſ putaremuſ parare nobiſ poſſe
patientiā, ſubiungit, cuiuſ ea donum ſit, nempe dei, &
quod precatione ſit ab eo impetranda ſua oratione cō
monſtrat, ut ſit ſententiā, Docet quidem ſcriptura pa
tientiam, at ſola dei gratiā eam conſert.

SENTIRE.

Optat ut firmi nō ſuiſ cōmodiſ, ſed imbecilliū mo

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

ueantur, non minus quā ſibi uellent fieri ſi in illorum
imperfectione eſſent, Taliq; erga illoſ ſint affectu, id Ephe. 5.
eſt, dulci & conſolationiſ & tolerantiaſ pleno, qualē
ſibi ſi taleſ eſſent, uelint præſtari, huiuſmodi autē affe
ctum unitatem ſpirituſ uocat, ſicut ceteri in rebus cari
niſ & mundi conſentiunt & afficiuntur.

VNO ORE.

Senſuſ eſt, Deuſ infirmoſ perinde ac firmoſ uocauit,
Nec ppter hæc ſoluendā Chriſtianā charitatem & ſis
dem donec conueniat inter utroſq;. Proinde uoſ eandē
gratiā utriſq; pariter impertitam cognofcenteſ, una
nimi affectu gratiaſ agite deo, nec pretextibuſ rerum
externarū in diuerſoſ affectuſ diſtrahamini.

ASSVMITE.

Senſuſ eſt, Eo affectu proximorum onera tolerate,
quo Chriſtuſ noſtra tulit. Sicut enim ille pro dei gloria,
id eſt, quod ita deo uiſuſ ſit, peccatorū noſtrorum in
ſe recepit, ita & noſ proximorū onera pro gloria deī
ſuſcipere oportet.

ILLVDANT.

Exponit ſe ipſum Apoſtoluſ quare noſ mutuo ſuſci
pere debeamus, quotquot Chriſtuſ agnouimus, ſiue
Iudæi, ſiue gentes, Nempe quod iſ cōmunis ſit omniū,
Iudæiſ ex promiſſione quemadmodum & cap. 3. ait, q
credita ſint illiſ eloquia dei, Et ca. 9. quod illorum eſt le
giſlatio, gentibuſ autē ex miſericordia, quibuſ licet ni
hil erat pmiſſum, prædictum tamē erat per pphetarū

IN EPISTOLAM PAULI AD ROM.

oracula dei misericordiā illas laudaturas. Proinde mi-
ro artificio utrosq; sibi conciliat.

PER POTENTIAM.

Esa. 11. Cum in mundo pressurā habeamus, solatur nos Chri-
Cap. 4. sti spiritus per internam pacem, ut omnium afflictionum
Ly. ultimo. euadamus uictores, hinc & spiritus fortitudinis dici-
Ioh. 15. tur. Et potentia dei, quo induendi erant Apostoli, in
acti. Repleti sunt spiritu sancto, & loquebantur uerba
dei cum fiducia, Alioqui sine eo impares sumus pressu-
ris, quæ nos in mundo manent.

PERSVASVM.

Sensus est, Licet enim uobis literis meis nihil opus sit,
quippe q. iam in pietate Euangelica progrediamini, ta-
men urget me ministeriū à deo mihi per gratiam credi-
tum, ut & uos & omnes moneam ac doceam.

QVOD GLORIER.

Sensus est, habeo iustam gloriandi occasionem in his
quæ ad deum spectant, q. sim rebus tantum diuini oc-
cupatus, ac uerbo domini dispensando inseruiam.

PER POTENTIAM.

De potentia miraculorum per Paulum factorum.
Acto. decimonono.

ILIRICVM.

Iliricum seu Iliria regio est Epiri, Italiae propinqua,
contermina mari adriatico, qui sinus est Venetiarum.

SVPER ALIENAM.

1. Fundamentum præconibus Euangelicis iaciendū, &

AND. KNOP. INTERPRETATIO.

supra quod dei adificationem & agriculturam, id est,
ecclesiam fundent ac tuti doceant Christus est, quæ qui
non inculcauerit (iuxta illud, ut testimonium perhibe-
ret de lumine. Et iterum, eritis mihi testes in Hierusa- Act. 1.
lem) & ita inculcauerit ut seruatorem non legisato-
rem doceat, non agit sincerum præconem eius, quem ad-
modum iam tum exoriebantur pseudapostoli qui uen-
tris gratia territabant & onerabant dei populum in
libertatē spiritus uocatum, legis iugo importabili, Mo- Act. 15.
sen Christo miscentes, idem faciunt hodie psonati sper-
mologi sal insulsum reddentes, id est, Euangelicæ do-
ctrinæ energiam humanis traditionibus & artibus ui-
tiantes, ut sit uinum quo sananda erant mentis uulnera
mixtū aqua, iuxta Esaiam. Proinde Paulus, ut sincere Esa. 1.
Christū mentibus hominū infereret, his in locis cū præ-
dicauit, in quibus ille incognitus erat. Minus enim ne-
gotij est rudem docere plebem, quàm perperā doctum
ad ueritatem sinceram reuocare, quod semel imbibita
siue praua siue recta difficiliter dediscamus.

VISVM EST.

Obserua quàm uerecunde allicitat eos ad imitandā
Græcorum in subleuandis sanctis munificentiam, & ut
nihil aut tyrannide, aut astu extorqueant, ut à Roma-
nis nebulonibus solitum est fieri. Factum autem est id
famis tempore sub Claudio incidentis, cuius meminit Act. 11.
Lucas.

SCIO.

Sensus est, Scio quod uestro bono uenturus sim, &

IN EPISTOLAM PAULI AD RO.

quod promouebitis in cognitionem Christi.

C A P V T XVI.

Nouissimum hoc caput salutationibus est plenum, sed his inserit pulcherrimam de traditionibus humanis doctrinam, quae iuxta Euangelicam traduntur doctrinam, pariuntque offendicula, perinde atque iam tum sensisset, per Romam ac Romanos uenturas impias sectas, totamque laruam humanarum constitutionum, quae hodie totum mundum cum hac epistola fide et spiritu plena submerferunt et extinxerunt, ut nihil sit reliquum, nisi deus uenter, cuius ministros uituperat hic Paulus.

ECCLESIAE Cenchreensis.

Cenchree portus est Corinthiensis.

SALVATE PRISCAM.

Act. 18.

Origenes putat Priscam eandem esse, quam Lucas in Actis Priscillam uocat, cuius maritus erat Aquila Ponticus genere, Iudaeus natione, cum Paulo eiusdem artificij, nempe tabernaculorum conficiendorum, et ut idem Origenes interpretatur, sutor. Potuit enim fieri ut cessante saeuitia Claudiani edicti, quo ille omnes Iudeos Roma exegit, iterum relicto Corintho Romam redierit.

OBSECO AVTEM.

Haec uerba non possunt nisi de his intelligi, qui iuxta doctrinam Christianam uelut meliora docent. Non enim ait, Qui negant doctrinam, sed quod iuxta eam aliam docent, quales sunt monachorum sectae, qui diffi-

3215

100. —

4 III

A-4485